

Kasvoton sotilas ja puuttuva nainen

*Sukupuolen representaatiot
Suomen puolustusvoimien rekryointijulisteissa*

Lapin Yliopisto
Taiteiden tiedekunta
Graafinen suunnittelu
Kevät 2013
Tuuli Kuosmanen

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Kasvoton sotilas ja puuttuva nainen – Sukupuolen representaatiot Suomen puolustusvoimien rekrytointijulisteissa

Tekijä: Tuuli Kuosmanen

Koulutusohjelma/oppiaine: Graafinen suunnittelu

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 113 + Kuvaliite 23

Vuosi: Kevät 2013

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa tarkastellaan Suomen puolustusvoimien rekrytointijulisteita vuosien 2001-2011 ajalta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä sukupuolia aineistossa esiintyy ja millaisina nämä sukupuolet esitetään. Tutkimusmetodina toimivat sisällönanalyysi sekä tätä tukemassa semiotiikan termit denotaatio ja konnotaatio. Tutkimus pohjautuu teoriataustaltaan vahvasti semiotiikkaan sekä sukupuolentutkimukseen.

Tutkimusmetodin avulla aineistossa nousi esiin kuusi selkeää representaatiota, joista jokaista analysoitiin tarkasti kaikkien esitettyjen sukupuolten yhteydessä. Nämä representaatiot ovat upseeri, aliupseeri, sotilas, rauhanturvaaja, siviilityöntekijä sekä siviili.

Avainsanat: representaatio, semiotiikka, denotaatio, konnotaatio, sisällönanalyysi, puolustusvoimat, rekrytointijuliste

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Sisällysluettelo

1. Johdanto	7
1.1 Aiheen esittely	7
1.2 Tutkimuskysymyksen esittely	8
1.3 Aiheen valinnan perustelu	8
1.4 Aineiston esittely	12
2. Metodista	14
2.1 Tutkimusmetodin valinta ja sovellus	14
2.1.1 Sisällönanalyysimalli	14
2.1.2 Denotaatio ja konnotaatio	17
2.2 Lyhyesti sukupuolen tutkimuksesta	18
2.3 Käsitteiden määrittely	18
2.4 Tutkimuksen rakenne	22
3. Upseeri: Poissa silmistä, poissa mielestä	23
3.1 Tietoa upseerista	23
3.2 Mies upseerina	25
3.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Valoa ja varjoja	25
3.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Isoveli valvoo	29
3.3 Puuttuva nainen	32
3.4 Representaation yhteenveto	36
4. Aliupseeri: Tervetuloa tiimiin	40
4.1 Tietoa aliupseerista	40
4.2 Mies aliupseerina	41

4.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Väliajalla	41
4.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kentällä tavataan	42
4.3 Nainen aliupseerina	45
4.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Ensimmäisenä kentälle	45
4.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Sotaa ja rauhaa	46
4.4 Representaation yhteenveto	50
5. Sotilas: Tuntematon	53
5.1 Tietoa sotilaasta	53
5.2 Mies sotilaana	57
5.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Kuosit kunnossa	57
5.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Toiminnan mies	59
5.3 Nainen sotilaana	63
5.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Kahden tulen välissä	63
5.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Seuraa johtajaa	64
5.4 Kasvoton sotilas	67
5.4.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Maastoon sulautuja	67
5.4.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kasvoton sotilas	69
5.5 Representaation yhteenveto	71
6. Rauhanturvaaja: Vieraalla maalla kaukana	76
6.1 Tietoa rauhanturvaajasta	76
6.2 Mies rauhanturvaajana	77
6.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Selustan turvaaja	77
6.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kommunikointia	78
6.3 Nainen rauhanturvaajana	81

6.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Parempi myöhään kuin ei milloinkaan	81
6.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Etualan edustaja	82
6.4 Representaation yhteenveto.....	84
7. Siviilityöntekijä: Mies ja missit	87
7.1 Tietoa siviilityöntekijästä	87
7.2 Mies siviilityöntekijänä	89
7.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Yksin yhdessä	89
7.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Työmyyrä	90
7.3 Nainen siviilityöntekijänä	92
7.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Sano muikku!	92
7.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Ken on heistä kaikkein kaunein	93
7.4 Representaation yhteenveto.....	98
8. Siviili: Tee työtä, joka on arvoitus	101
8.1 Tietoa siviilistä	101
8.2 Mies siviilinä	102
8.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Häilyvä mies	102
8.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Katoava katse	104
8.3 Nainen siviilinä	108
8.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Muotitietoinen	108
8.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Outo Emily	109
8.4 Representaation yhteenveto.....	113
9. Tutkimuksen yhteenveto.....	115

9.1 Tutkimustulosten reflektointi	115
9.2 Tutkimustulosten hyödyt ja sovellus	118
10. Lähteet	121
11. Liitteet.....	128

Johdanto

1. 1 Aiheen esittely

”Tee työtä, joka on arvoitus” on tuttu lausahdus varsinkin monelle armeijan käyneelle. Lause on humoristinen väännös puolustusvoimien ”Tee työtä, jolla on tarkoitus.” sloganista ja se on suosittu varsinkin palvelukseensa ajoittain turhautuneiden varusmiesten keskuudessa. Lausahduksen tulkinta voi kuitenkin olla kirjaimellisempi, sillä monelle puolustusvoimat ei ole työnantajana tuttu. Suomessa miehille pakollinen ja naisille vapaaehtoinen asevelvollisuus tutustuttaa kuitenkin osan suomalaisista puolustusvoimien toimintaan. Stereotyyppisesti puolustusvoimien voidaan olettaa tarjoavan työpaikkoja lähinnä vain sotilaskoulutuksen saaneille henkilöille, jotka siirtyvät varusmiespalveluksesta esimerkiksi maanpuolustuskorkeakouluun ja sieltä suoraan työtehtäviin ilman tarvetta esimerkiksi kasarmien ulkopuoliselle rekrytointikampanjoinnille. Puolustusvoimat ovat kuitenkin tätä paljon monipuolisempi työnantaja eikä kaikkia sotilasammatteihin päätyviä työntekijöitä rekrytoida suoraan asepalveluksesta. Noin puolet puolustusvoimien tämänhetkisistä 14 500 työntekijästä ovat joko siviilejä tai siviilikoulutuksen saaneita¹. Työnantajana puolustusvoimille voidaan olettaa olevan tärkeää saada työntekijöiden huomio ja tuoda itseään esille erityisesti myös siviilitaustaisille työntekijöille mahdollisena työllistäjänä. Yksi potentiaalisten työntekijöiden lähestymiskeino on perinteinen rekrytointijuliste, johon Suomen puolustusvoimat ovat rekrytointimateriaalissaan luottaneet jo ainakin viimeisten kymmenen vuoden ajan. Julisteessa yhdistyvän kuvan ja tekstin avulla pyritään vaikuttamaan katsojan päätöksentekoon tarjoamalla tälle viestissä esiin tuotuja arvoja. Katsoja itse päättää, samaistuuko hän tarjolla olevaan arvoon ja julisteen viestiin. Rekrytointijulisteiden tehtävä on sekä välittää tietoa vapaasta työpaikasta että antaa katsojalle mielikuva tarjolla olevasta työstä. Julisteen laatijana työnantajalla on mahdollisuus välittää rekrytointijulisteillaan tarkkaan harkittuja arvoja ja representaatioita ja muokata näin kohderyhmälle työnantajasta muodostuvaa mielikuvaa toivottuun suuntaan.

---

¹ Puolustusvoimat, 2013.

1.2. Tutkimuskysymyksen esittely

Tutkin tässä pro gradu –työssäni sukupuolen representaatioita Suomen puolustusvoimien rekrytointijulisteissa. Tarkoitukseni on selvittää mitä sukupuolia tutkimusaineiston julisteista löytyy ja millaisina nämä sukupuolet julisteissa esitetään. Perehdyin aiheeseen jo kandidaatintyössäni, jossa keskityin tutkimaan lähes samasta julisteaineistosta löytyviä naisrepresentaatioita. Tuolloin löysin sisällönanalyysin avulla kolme selkeää naisrepresentaatiota joita analysoin pidemmälle etsimällä niistä tarkempia denotatiivisia ja konnotatiivisia merkityksiä. Annoin löydetyille representaatioille seuraavat suuntaa antavat nimet; toimistotyöntekijä, sotilas ja siviili. Osa näistä representaatioista luultavasti toistuu myös tässä tutkimuksessa, mutta tarkempien sisällönanalyysin muuttujien ja arvojen ja itse tutkimuksen suuremman mittakaavan ansiosta kyseisiin representaatioihin voidaan päästä paremmin sisään tai ne voivat jopa muuttua. Aineisto on tutkimuskohteena niin rikas, etten tuntenut aiemmassa tutkielmassani päässeeni tarpeeksi syväälle julisteiden sisältöön. Tahdoin myös tutkia aineistoa ilman yhden biologisen sukupuolen valinnan representaatioille asettamaa rajoitusta.

1.3 Aiheen valinnan perustelu

Aineiston mielenkiintoisuuden lisäksi valintaani jatkaa kandidaatintyöni aihepiirin parissa vaikutti myös puolustusvoimien viime aikoina saama julkisuus. Muutaman viime vuoden aikana Suomen puolustusvoimat ovat olleet paljon esillä mediassa, niin uutisissa kuin viihdepuolellakin. Keskustelua ovat herättäneet erityisesti puolustusvoimien uudistuminen, varuskuntien lakkauttamiset sekä tasa-arvon toteutuminen puolustusvoimissa. Etenkin puolustusvoimien uudistuminen on ollut jatkuva tema mediassa usean vuoden ajan, erityisesti puolustusvoimien komentaja Ari Puheloisen Suomen hallitukselle esittämästä puolustusvoimauudistusehdotuksesta lähtien. Vuonna 2012 esille nousseella puolustusvoimauudistuksella tulee olemaan vaikutus puolustusvoimien henkilöstöön, toimitiloihin sekä ympäristöön. Uudistuksella pyritään varmistamaan puolustusvoimien kyky sekä täyttää sille säädetyt tehtävät että ylläpitää Suomen sotilaallista puolustusky-

kyä. Uudistus pyrkii myös suhteuttamaan puolustusvoimien menot sille laadittuun pienempään budjettiin.²

Yksi puolustusvoimauudistuksen kohteista on puolustusvoimien henkilöstö, jotka ovat vuoteen 2013 mennessä olleet jo tutkimuksen kohteena. Puolustusvoimien työntekijöiden tasa-arvon toteutuminen oli paljon esillä vuonna 2011 ja 2012. Vuoden 2011 keväällä Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus laati ja toteutti puolustusvoimille tasa-arvokyselyn, johon osallistuivat sekä palkattu henkilökunta että sillä hetkellä varusmiespalvelustaan suorittaneet varusmiehet. Kyselyn tulokset julkaistiin vuoden 2012 puolella ja tutkimus on nähtävissä pdf – muodossa Tampereen yliopiston saman vuoden kesänä käyttöön otetussa avoimessa julkaisuarkistossa. Kyselyn päämääränä oli hahmottaa puolustusvoimien tasa-arvotilanne sekä tasa-arvon periaatteiden jakautuminen työpaikoille sekä varusmiespalvelukseen. Kyselyn tuloksia verrattiin aiempiin julkiselta sektorilta saatuihin vastaaviin tuloksiin. Raportista selvisi miesten kokemusten olleen naisten vastaavia kokemuksia myönteisempiä upseereista koostuvassa henkilöstöryhmissä, kun taas siviilityöntekijöiden ryhmästä löytyivät tasa-arvon toteutumiseen puolustusvoimissa kriittisimmin suhtautuvat mies- ja naistryöntekijät³. Muuta sotilashenkilöstöä edustanut ryhmä asettui vastauksillaan kahden aiemmin mainitun ryhmän välille. Nämä pitivät naisten arvostusta ja näille avautuvia mahdollisuuksia miesten vastaavia mahdollisuuksia ja arvostuksen määrää vähäisempänä, mutta eivät olleet yhtä kriittisiä näkemyksistään kuin esimerkiksi naispuoliset siviilityöntekijät.⁴ Muun sotilashenkilöstön ryhmän miestyöntekijät kokivat myös kohdanneensa enemmän eriarvoista kohtelua, kuin upseeriryhmän miehet⁵.

Puolustusvoimien työntekijöiden tasa-arvoisuus nousi vahvasti esille myös toisessa yhteydessä vuoden 2011 lopulla, kun aiemmin puolustusvoimien sisäisenä palveluna toiminut puolustusvoimien Ruokahuolto päätettiin yhtiöittää. Yhtiöittämis ehdotus hyväksyttiin eduskunnassa 09.12.2011. Valtion yhtiöksi Leijona Catering nimellä siirtynyt ruokahuolto oli puolustusvoimissa paljon naisia työllistänyt työalue; jopa 89 % ruoka-

---

² Puolustusvoimat, 2013.

³ Leinonen & Nikkanen & Otonkorpi-Lehtoranta 2012, 78.

⁴ Leinonen & Nikkanen & Otonkorpi-Lehtoranta 2012, 91.

⁵ Leinonen & Nikkanen & Otonkorpi-Lehtoranta 2012, 91.

huollon työntekijöistä oli naisia⁶. Eduskunnassa esillä ollessaan yhtiöittämis ehdotus sai osakseen vahvaa kritiikkiä muun muassa tasa-arvovaliokunnan arvioinnin puutteesta. Yhtiöittämisen yhteydessä noin 15-20% laskevat palkat ja vain neljän vuoden varma työllistyminen koettiin naisvaltaisella alalla sukupuolten tasa-arvoa loukkaavaksi menettelyksi⁷. Puolustusvoimat itse ei ollut yhtiöittämisen kannalla vaan olisi toivonut puolustusvoimien alaisen ruokahuollon kehittämismahdollisuutta.

Puolustusvoimat ovat olleet esillä mediassa myös muilla tavoin parin viime vuoden aikana. Viihdepuolen kattavat televisiossa esitetyt tosi-televisiosarjat joissa on muun muassa seurattu elämää Karjalan Prikaatissa sekä myöhemmin varuskuntalakkautusten yhteydessä kiivasta keskustelua herättäneessä Dragsvikin varuskunnassa. Tämän lisäksi katsojat ovat päässeet myös mukaan Maanpuolustuskorkeakoulun merikadettien koulutuspurjehdukselle JIM kanavan Taistelulaiva – sarjassa. Nämä televisiosarjat ovat paljastaneet upseereiksi tähtäävien kadettien koulutusta, puolustusvoimien sisäistä toimintaa ja varuskuntien arkea niille katsojille, joilla ei ole ollut niistä omakohtaisia kokemuksia. Ne ovat myös tarjonneet puolustusvoimille uuden kanavan mainostaa toimintaansa ja käytetyn materiaalin kautta mahdollisesti muokata julkista imagoaan toivotuun suuntaan.

Aiheen useamman vuoden ajan jatkuneen ajankohtaisuuden lisäksi aiheen valintaan vaikuttivat myös henkilökohtaiset kokemukseni Suomen puolustusvoimista. Isäni on nyt jo eläkkeelle jäänyt majuri ja äitini työskenteli 27 vuotta puolustusvoimien ruokahuollon puolella. Vanhempi veljeni on myös merivoimien luutnantti. Myös monet sukulaisistamme sekä suuri osa perheystävistämme ovat joko työskennelleet tai työskentelevät yhä puolustusvoimien palveluksessa. Olen asunut Savon Prikaatin varuskunnan aktiivikäytössä olleella kasarmialueella sekä myöhemmin puolustusvoimien henkilökunnan asunnoiksi muunnetulla Mikkelin vanhalla kasarmialueella yhteensä kahdeksantoista vuotta. Molemmat ovat sotilaspoliisin vartioimia alueita, vaikkakin Mikkelin vanhalla kasarmialueelle on vartioinnista huolimatta siviilihenkilöillä vapaa pääsy. Savon Prikaatin lakkauttamisen (31. 12. 2006) jälkeen alue onkin siirtynyt siviilikäyttöön. Olen myös

---

⁶ Niinistö 2011.

⁷ Niinistö 2011.

työskennellyt Mikkelin vanhan kasarmialueen yhteydessä sijaitsevassa Mikkelin Jalkaväkimuseossa. Viime vuosien aikana olen myös itse työskennellyt puolustusvoimille graafisen suunnittelun ja muotokuvamaalauksien yhteydessä. Taustani on siis ollut melko kyllästetty kaikella puolustusvoimiin liittyvällä ja se on ollut hyvin tärkeä ja suuri osa varsinkin lapsuuttani. Itse en kuitenkaan ole suorittanut vapaaehtoista asepalvelusta enkä tuntenut halua tai painostusta tehdä niin. Puolustusvoimat olivat kasvaessani minulle aina avoin yhteisö, joka järjesti paljon erilaista toimintaa työntekijöilleen ja näiden perheille ja antoi näille vapauksia joita opin jo hyvin nuorena pitämään itsestänselvyyksinä. Pystyin kulkemaan varuskunnan alueella vapaasti vanhempieni mukana ja upseerikerhon biljardipöydällä pelaaminen oli normaali osa minun ja veljeni lapsuuden leikkejä. Vasta aikuisiällä olen ymmärtänyt kuinka suljettu tämä yhteisö on sen ulkopuolisille ihmisille ja kuinka vahvasti omat kokemukseni ja mielikuvani puolustusvoimista poikkeavat yleisesti vallitsevista mielikuvista. Erikoinen ja mielestäni monella tapaa etuoikeutettu tilanteeni on antanut minulle mahdollisuuden seurata puolustusvoimien toimintaa sen sisältä käsin ja tulla tutuksi varsinkin siihen visuaaliseen kulttuuriin, jota nyt tutkin. Historiani puolustusvoimien kanssa tuo oman lisänsä myös tutkimukseeni. Koska olen niin sanotusti altistunut puolustusvoimien omalle sisäiselle kulttuurille, on siitä varmasti jotain tarttunut omaan persoonaani ja arvomaailmaani. Siksi minulle onkin tutkijana tätä tutkimusta tehdessä erittäin tärkeää tarkkailla oman mielipiteeni ja aineiston symbolisten merkitysten vuorovaikutusta ja yrittää välttää niiden mahdollista aiheetonta yhteensulautumista. Nämä kokemukset vaikuttavat kuitenkin osaltaan vahvasti tutkimukselliseen lähtökohtaani ja niiden esille tuominen heti tutkimuksen alussa on myös lukijan kannalta tärkeää.

Viime vuosien aikana on tullut selväksi, että Suomen puolustusvoimat ovat muuttumassa. Tähän muutokseen eivät kuulu vain ilmoitetut varuskuntien lakkauttamiset ja työpaikkojen vähenemiset vaan myös puolustusvoimien imagon muokkautuminen. Muun muassa Taistelulaiva – sarjan kaltaiset televisio-ohjelmat ovat avanneet siviileille oven aiemmin yksityisenä pidetylle toiminnalle ja antaneet puolustusvoimille tilaisuuden tuoda tästä toiminnasta esille haluamiaan puolia. Näillä valinnoilla puolustusvoimat ovat itse voineet vaikuttaa katsojille muodostuneeseen vaikutelmaan. Tampereen yliopistolla teetetty kysely todistaa puolustusvoimien olevan kiinnostuneita tasa-arvon

toteutumisesta työntekijöittensä ja varusmiespalvelustaan suorittavien varusmiesten keskuudessa. Tämä pro gradu – tutkimus tähtää tuottamaan käyttökelpoisia tuloksia, joiden avulla Suomen puolustusvoimilla on mahdollisuus halutessaan muokata julkista rekrytointimateriaaliaan parhaaksi näkemäänsä suuntaan. Puolustusvoimat eivät kuitenkaan ole tilaavana asiakkaana tälle tutkimukselle. Tutkimus sijoittuu aiheensa ja aineistonsa puolesta sekä graafisen suunnittelun että sukupuolentutkimuksen alueelle.

1.4 Aineiston esittely

Tutkimusaineistonani käytän vuosien 2001-2011 aikana Suomen puolustusvoimien julkaisemia rekrytointijulisteita. Materiaalin olen saanut kandidaatintyöni aikana vuonna 2009 puolustusvoimien henkilöstöosaston erikoissuunnittelija Sirpa Klaavu-Nikulalta, pois lukien uusimman (2011) julisteen, jonka hankin tämän pro gradun yhteydessä. Tutkimusta aloittaessani hallussani oli yhteensä 26 julistetta, joista rajasin tutkimukseeni 23 julisteesta koostuvan ryhmän. Valitessani aineistoa lopullista tutkimusta varten poimin vain sellaisia julisteita, joissa näkyi yksi tai useampi ihmishahmo. Hahmojen biologisella sukupuolella ei ollut merkitystä rajauksen kannalta.

En analysoi julisteiden tekstiosuutta. Keskityn julisteista löytyvän valokuvamateriaalin tarkasteluun enkä näin ollen ota tarkemmin kantaa mahdolliseen tekstisisältöön enkä myöskään julisteissa käytettyyn typografiaan. Käytän kuitenkin tarvittaessa esimerkiksi yksittäisessä julisteessa esiintyvää tekstiosuutta kuva-aiheen denotatiivisessa merkitysten määrittelyssä, jos aihe on esimerkiksi epäselvä, muuten vaikeaselitteinen tai jos tekstiosuus lisää kuvan sisältöön jotain olennaista, joka ei pelkän kuvaosion avulla tule esille. Esimerkkejä tällaisista julisteista ovat esimerkiksi julisteet 19, 20, 21 ja 22, joissa hahmojen arvo tai ammatti ilmenee vain kuvassa olevan henkilötodistuskortin avulla.

Johdannossa on myös hyvä mainita se, että tässä tutkimuksessa tuloksiksi saatujen representaatioiden nimet ovat suuntaa antavia kuvauksia mutta ne viestivät osittain myös hahmojen asemaa niin sanotussa sotilashierarkiassa. Ensimmäiset neljä representatioryhmää, upseeri, aliupseeri, sotilas ja rauhanturvaaja voidaan asettaa suuntaa-antavaan järjestykseen hahmojen ammattiin tarvittavan sotilaallisen koulutuksen mu-

kaan. Siviilityöntekijä ja siviili eivät sinänsä kuulu tähän löyhästi hahmoteltuun sotilashierarkiaan, vaan ne on järjestelty hahmojen puolustusvoimiin kohdistuvan ammatillisen yhteyden perusteella. Tämä tulosten rakentama hierarkia ei kuvasta hahmojen tärkeyttä puolustusvoimille tai niiden huomioarvoa tutkimuksen tuloksina, vaan sen tehtävä on luoda looginen etenemisjärjestys tutkimuksen tuloksien tarkastelulle. Lisäksi on tärkeää huomata, ettei tämä niin sanottu sotilashierarkia kuvasta puolustusvoimien todellista sotilashenkilöiden hierarkiaa. Todellisuudessa maavoimat, ilmavoimat sekä merivoimat jakavat henkilöstön kategorioihin upseerit, kadetit, opistoupseerit, aliupseerit ja miehistö⁸. Tämän tutkimuksen sotilasrepresentaatioon voi kuulua sekä miehistön että esimerkiksi opistoupseerien jäseniä kun taas aliupseereiksi voidaan laskea varsinaisten aliupseerien lisäksi myös kadettihahmoja. Representaatioiden nimitykset ja rajaukset on selitetty tarkemmin kunkin representaation yhteydessä.

---

⁸ Puolustusvoimien pääesikunnan koulutusosasto 2006.

2. Metodista

2.1 Tutkimusmetodin valinta ja sovellus

Metodin valinta oli tärkeä osa jo kandidaatintyötäni tutkiessani naisen representaatiota puolustusvoimien rekrytointijulisteissa. Koska minun piti kyetä löytämään ja käsittelemään aineistosta sekä suurpiirteisiä kokonaisuuksia että tarkempia yksityiskohtia, päädyin yhdistämään tutkimusmetodikseni kaksi eri tapaa analysoida visuaalista materiaalia. Ensiksi aineisto jaotellaan representaatioihin sisällönanalyysin avulla, jonka jälkeen niihin päästään paremmin sisälle etsimällä ja keskittymällä denotatiivisiin ja konnotatiivisiin merkityksiin. Mielestäni nämä kaksi lähestymistapaa tukevat hyvin toisiaan ja niillä pystytään tehokkaasti johtamaan aineistosta selkeitä tuloksia. Sisällönanalyysillä aineiston pääpiirteiset representaatiot pystytään erottamaan toisistaan ja rajaamaan ja representaatioihin päästään syvemmälle kartoittamalla niiden denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset. Yhdessä sovellettuna ne tuottavat tämän tutkimuksen yhteydessä enemmän ja tarkempia tuloksia kuin kumpikaan metodi yksittäin käytettynä.

2.1.1 Sisällönanalyysimalli

Aloitin aineiston käsittelemisen rajaamalla aineistosta sukupuolten representaatiot sisällönanalyysin avulla. Valitsin sisällönanalyysin aineiston tutkimisen pohjaksi, koska se on tutkimusmetodina erittäin tehokas ja selkeä, ja sillä saadaan johdettua helposti ymmärrettävää tietoa aineistossa olevista representaatioista⁹. Sisällönanalyysiä voisi verrata siivilään, jolla aineistosta sihdataan esiin suurempia ryhmiä muodostavat tulokset. Rakenteeltaan sisällönanalyysi koostuu muuttujista ja arvoista. Muuttujilla tarkoitetaan erilaisia aineiston pohjalta valittuja piirteitä, joita voidaan käyttää visuaalisen materiaalin lajitteluun¹⁰. Sisällönanalyysissä muuttujat toimivat eräänlaisina kattokäsitteinä. Muuttujat koostuvat arvoista, jotka ovat samaa loogista tyyppiä seuraavia elementtejä. Esimerkiksi mies ja nainen ovat loogiset vaihtoehdot muuttujan "sukupuoli" arvoiksi¹¹.

---

⁹ Bell 2001, 13.

¹⁰ Bell 2001, 15.

¹¹ Bell 2001, 16

Tässä tutkimuksessa käytetyt muuttajat ja arvot on valittu niin, että niiden avulla on mahdollista jakaa aineistossa esiintyvät hahmot selkeisiin representaatioryhmiin ja osittain myös mahdollistaa muun informaation keruu myöhempää analyysivaihetta varten. Kuvion 1. kaaviossa on esitetty tässä tutkimuksessa käytetyn sisällönanalyysin muuttajat ja arvot.

Hahmon sukupuoli

Kaavion ensimmäinen muuttaja on hahmon sukupuoli. Sukupuolella ei aineiston rajaamisen yhteydessä ollut merkitystä, mutta sisällönanalyysivaiheessa sen oleellisuus nousee vahvasti esiin. Miehen ja naisen lisäksi muuttujan arvoihin on lisätty arvo ”muu”. Tähän arvoon kuuluvat ne aineiston hahmot, joita ei voida varmuudella asettaa miesten tai naisten ryhmään. Kyseisen muuttujan arvon tarpeellisuus tuli esiin heti tutkimuksen alussa, sillä aineistossa esiintyy paljon sukupuoleltaan määrittelemättömiä hahmoja. Kategoriaa ei tule nähdä pelkästään ryhmänä perinteiseen sukupuolijaotteluun sopimattomille sekalaisille hahmoille, vaan omana selkeänä ryhmänä jonka ominaisuudet tarkentuvat representaatioiden tarkemmassa analyysissä ja joiden läsnäololla on aineistossa suuri merkitys. Sukupuoli muuttujana ei sinänsä vaikuta varsinaisten representaatioiden tarkkaan rajaamiseen, sillä saman representaation piiriin voi kuulua hahmoja jokaisesta kaaviossa mainitusta sukupuolesta. Esimerkiksi sotilasrepresentaatioissa voidaan nähdä sekä miehiä, naisia että sukupuoleltaan määrittelemättömiä hahmoja, jotka ovat päätyneet samaan representaatioryhmään muiden muuttujien ansiosta. Sukupuolen kartoittaminen on kuitenkin representaation analysoimisen ja tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta tärkeää.

Hahmon rajaus kuvassa

Tietynlainen rajaus voi olla tyypillistä tietyn representaatioryhmän hahmoille. Se voi myös kertoa paljon kuvan hahmon suhteesta katsojaan. Samankaltaiset rajaukset eri representaatioryhmien välillä voivat nousta esiin myöhemmässä analyysivaiheessa.

Hahmon aktiivisuus

Kuvissa esiintyvien hahmojen mahdolliset esitetyt työtehtävät arvioidaan aktiivisuudessa hahmojen asentojen ja liikkeen perusteella.

Hahmon vaatetus

Aineiston hahmojen vaatetus on yksi selkeimmistä representaatioiden sisäisten hahmojen yhtenäisyyden luojista. Upseeri, sotilas ja toimistotyöntekijä on helppo erottaa toisistaan eroavan vaatetuksen avulla. Vaatetus voi olla myös yhdistävä tekijä eri sukupuolten tai jopa eri representaatioryhmien välillä.

Ympäristö

Esimerkiksi sotilaan ja rauhanturvaajan erottamisessa toisistaan hahmon ympäristöllä voi olla paikoittain jopa ratkaiseva merkitys. Ympäristö rakentaa vahvasti myös kuvan tunnelmaa ja voi itsessään sisältää sekä denotatiivisia että konnotatiivisia merkityksiä.

		MUUTTUJAT				
		HAHMON SUKUPUOLI	HAHMON RAJAUS KUVASSA	HAHMON AKTIIVISUUS	HAHMON VAATETUS	YMPÄRISTÖ
ARVOT	nainen		kokovartalokuva	erittäin aktiivinen	siviiliasu	sisätila
	mies		rintakuva	aktiivinen	toimistoasu	ulkotila
	muu		kasvokuva	melko aktiivinen		
			hahmo lähes näkyttömässä	passiivinen	sotilasasu/ palveluspuku	abstrakti tila
				muu asu		

Kuvio 1. Sisällönanalyysin muuttujat ja arvot.

Sisällönanalyysimallin tietynlainen suurpiirteisyys on kuitenkin lopulta sen suurin puute. Vaikka se onkin tehokas metodi tämän kaltaisen aineiston käsittelyssä, ei se kuitenkaan yksin riitä tässä tutkimuksessa ainoaksi käytetyksi tutkimusmenetelmäksi. Vaikka se antaa tutkijalle mahdollisuuden johtaa selkeitä toteamuksia tutkimusaineistosta, se ei

itsessään ole sopiva metodi näiden toteamusten syvempään tutkimiseen ja niiden merkitysten toteamiseen¹².

2.1.2 Denotaatio ja konnotaatio

Sisällönanalyysin tueksi valitsin tähän tutkimukseen semiotiikasta eli merkkiopista tutun käsiteparin denotaatio ja konnotaatio. Denotaation ja konnotaation ovat alun perin Roland Barthesin määrittelemiä semiotiikan käsitteitä joiden avulla voidaan sekä kuvata että analysoida kuvan merkitysten kerroksia.

Denotaatiolla tarkoitetaan kuvassa esiintyviä elementtejä, jotka vastaavat kysymyksiin ”kuka” tai ”mikä”¹³. Denotaatio on kenties tulkinnan kannalta konnotaatiota suorasukaisempi tai niin sanotusti yksinkertaisempi, koska siinä ei syvennytä kuvan elementtien arvoihin tai ideoihin. Se pyrkii vain määrittämään mitä kuvassa on. Jos kuvassa esiintyy esimerkiksi apila, suurin osa katsojista pystyy tunnistamaan kuvan ja olemaan yhtä mieltä siitä, mitä se esittää. Näin ollen he ovat myös yhtä mieltä kuvan denotaatiosta. Denotaatio on siis sitä mitä kuvassa nähdään ja sitä mistä se koostuu ilman sosiaalisia tai kulttuurisia mielipiteitä tai merkityksiä. Denotaatio nähdäänkin usein muuttumattomana, koska konteksti ei vaikuta sen merkitykseen¹⁴.

Barthesin mukaan konnotaatio on itsessään tapahtuma, joka sisältää merkitsijät (signifiers), merkityt (signifieds) sekä ne yhdistävän prosessin (merkitseminen/ signification)¹⁵. Sillä tarkoitetaan kuvassa käytettyjen elementtien ja niiden käyttötapojen esiintuomia arvoja ja ideoita¹⁶. Toisin kuin denotaatio, konnotaatio ei ole muuttumaton sillä se on kontekstisidonnainen¹⁷. Samaa apilan kuvaa katselevat katsojat voivat olla yhtä mieltä kuvan denotaatiosta. Katsojien samasta kuvasta muodostamat konnotaatiot voivat kuitenkin erota toisistaan. Yhdelle apila voi merkitä vain kasvia, toiselle onnen symbolia ja kolmannelle irlantilaista suojelepsyhimystä Pyhää Patrickia.

---

¹² Bell 2001, 13.

¹³ Van Leeuwen 2001, 94.

¹⁴ Huttunen & Veivo 1999, 67.

¹⁵ Barthes 1977, 91.

¹⁶ Van Leeuwen 2001, 94.

¹⁷ Huttunen & Veivo 1999, 67.

2.2 Lyhyesti sukupuolen tutkimuksesta

Tutkimukseni kuuluu graafisen suunnittelun tutkimuksen lisäksi myös sukupuolen tutkimuksen piiriin tutkimuskysymykseni ja sen seurauksena aineistossa tuloksiksi nousevien representaatioiden takia. Sukupuolen tutkimus on tutkimusala, joka tutkii sukupuolia ja sukupuolten välisiä suhteita ja niiden vaikutusta. Sukupuolen tutkimus kattaa tutkimusalan mies-, nais-, homo-, lesbo- ja queer-tutkimuksen¹⁸. Vaikka sillä on pidemmälle historiaan ulottuvat traditiot muualla maailmassa, Suomessa sukupuolentutkimus on lähtenyt kunnolla nousuun vasta aivan viime vuosikymmeninä¹⁹. Muun muassa suomalaisissa yliopistoissa siitä käytettiin aluksi nimitystä naistutkimus²⁰. Tutkimusalan keskeisten käsitteiden suomenkieliset nimitykset eivät ole vielä tähän päivään mennessä täysin vakiintuneita ja sukupuolentutkimuksesta käytetään myös termejä naistutkimus ja feministinen tutkimus, jotka termeinä pyrkivät rajaamaan tutkimusalaan eri painotteilla²¹.

2.3 Käsitteiden määrittely

Representaatio

Representaatio on visuaalisen kulttuurin tutkimuksen vakiintunut käsite, jota käytetään erilaisten mediaesitysten analysoimiseen. Sen avulla voidaan tutkia erilaisten medioitten esittämää ja luomaa todellisuutta.²² Representoimista on kahta eri tyyppiä, fyysistä sekä symbolista. Fyysisestä representaatiosta puhutaan silloin, kun jokin ryhmä tai yksilö edustaa itseään suurempaa yhteisöä tai konseptia²³. Tässä tutkimuksessa representoimisella tarkoitetaan kuitenkin symbolista representointia ja representaatioita, koska tarkoituksena on löytää visuaalisesta aineistosta kuvaavia esityksiä ammattiryhmistä. Representoiminen on symbolista tai kuvaavaa silloin, kun pyritään tuottamaan kuvaava

---

¹⁸ Juvonen & Rossi & Saresma 2010, 11.

¹⁹ Lahtinen 2003, 10

²⁰ Juvonen & Rossi & Saresma 2010, 9.

²¹ Juvonen & Rossi & Saresma 2010, 11.

²² Seppänen 2005, 77.

²³ Lehtonen 1996, 45.

merkitys alkuperäisestä aiheesta²⁴. Representaatio ja sen aihe eivät ole identtisiä. Mikko Lehtonen kiteyttää hyvin kirjassaan Merkitysten maailma representaation ja sen aiheen välisen eron; ”Piippua esittävä piirroskuva representoi piippua juuri siksi, ettei se ole kyseinen piippu.”²⁵.

Representaatio voidaan jakaa kahteen eri järjestelmään. Ensimmäisessä järjestelmässä annetaan tavallisille asioille, esineille ja ihmisille niiden vastapainona toimivat mentaaliset representaatiot. Konkreettisen asian, esineen tai ihmisen ulkoiset piirteet nostavat katsojan mielestä pinnalle jo valmiiksi olemassa olevia merkityksellisiä mielikuvia. Tämä mahdollistaa havainnon merkitysten jäsentämisen sekä aistien välisen informaation liikenteen. Katsojalla jo valmiina olevat mielikuvat sekoittuvat keskenään luomaan mutkikkaita kokonaisuuksia. Nämä katsojan mielikuvat ja niiden synnyttämät kokonaisuudet auttavat katsojaa ymmärtämään sekä tiettyjen asioiden samankaltaisuuden, että niiden mahdolliset eroavaisuudet.²⁶ Representaation toinen järjestelmä keskittyy merkitysten välittämiseen toisille. Se kattaa erilaiset kirjain-, luku- ja merkkijärjestelmät sekä sanattoman viestinnän ja sen muodostaman merkitysten järjestelmän.²⁷ Katsoja pystyy tuntemansa merkkijärjestelmän avulla liittämään uusiin kohteisiin merkityksiä ja koodaamaan kohtaamaansa todellisuutta.

Representaation tutkimiselle on olemassa kolme mahdollista lähtökohtaa; refleksiivinen, intentionaalinen ja konstruktivistinen. Refleksiivinen lähestymistapa tahtoo selvittää, vastaako representaatio todellisuutta. Intentionaalinen lähestymistapa tahtoo tietää, mitä representaation tekijä on tahtonut sanoa.²⁸ Kun representaatio ymmärretään konstruktivistisesti, sen oletetaan tuottavan itse todellisuutta²⁹. Tässä tutkimuksessa representaatio käsitetään konstruktivistisessa mielessä. Vaikka analyysiprosessissa voidaan sivuta sekä refleksiivistä että intentionaalista lähestymistapaa, pääpaino on konstruktivistisessa lähestymistavassa, sillä rekrytointijulisteiden ei ole pakko kuvata mainostamaansa alaa/työpaikkaa täysin todenmukaisesti.

---

²⁴ Lehtonen 1996, 45.

²⁵ Lehtonen 1996, 45.

²⁶ Seppänen 2005, 84.

²⁷ Seppänen 2005, 85.

²⁸ Seppänen 2005, 94.

²⁹ Seppänen 2005, 95.

Sex–gender jaottelu eli biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

Sex-gender jaottelua on ensimmäisen kerran käyttänyt antropologi Gayle Rubin vuonna 1975 julkaistussa tekstissä ”The Traffic of Women: Notes on the `Political Economy` of sex.”³⁰ Englanninkielessä termeillä sex ja gender on selkeä ero. Sex –termi merkitsee sukupuolta sen biologisessa merkityksessä, kun taas gender – termiä käytetään sukupuolen abstraktimpia sosiaalisia ulottuvuuksia käsiteltäessä. Suomessa vastaavia toisistaan erottuvia sanoja ei ole; sukupuolella voidaan tarkoittaa kumpaa tahansa määritelmää. Lähimmät suomennokset termeistä ovat biologinen sukupuoli (sex) sekä sosiaalinen sukupuoli (gender)³¹. Gender – termistä on myös käytetty sanaa sukupuolirooli³². Sex–gender jaon käyttöönotto mahdollisti sukupuolen biologisten, kulttuurisidonnaisten sekä historiallisten aspektien erottelun³³. Se myös selvensi sukupuolen eri jaotteluista keskustelua. Jako on saanut osakseen myös kritiikkiä. Sen ongelmana nähdään sukupuoli –termin jaottelussa biologisen sukupuolen rajaaminen ulos analyysin piiristä ja sen esittäminen universaalisti historiattomana ilmiönä³⁴. Tässä tutkimuksessa tulen tästä kritiikistä huolimatta itse käyttämään termejä sosiaalinen ja biologinen sukupuoli analyysin selkeiden säilyttämiseksi.

Mies ja nainen: miehisuus ja naisellisuus

Ennen käsitteisiin syventymistä termit mies ja mieheys sekä nainen ja naiseus on määriteltävä. Termillä mies viitataan miehen biologiseen sukupuoleen ja siihen liittyviin biologisiin ominaisuuksiin. Mieheys ja maskuliinisuus ovat termeinä vaikeaselitteisempiä ja toimivat itse asiassa usein teoriassa synonyymeinä toisilleen. Molemmilla termeillä viitataan miehen biologisesta sukupuolesta erillään olemassa olevaan sosiaaliseen suku-

---

³⁰ Rossi 2010, 27.

³¹ Rossi 2010, 27.

³² Hyyppä 1996, 15.

³³ Rossi 2010, 27.

³⁴ Rossi 2010, 28.

puoleen, jolla ilmentetään miehen tapaa esittää miestä³⁵. Samaa määrittelyä voidaan käyttää nainen ja naiseus termien määrittelyssä.

Naiseus ja mieheys ovat määritteitä joihin yhä liitetään vuosikymmenien, – satojen ja jopa – tuhansien aikana muodostuneita stereotypisiä ominaisuuksia. Käsitteet mies ja nainen sekä näihin liittyvät määritelmät miehisydestä ja naisellisuudesta on aina erotettu toisistaan vahvasti, vaikka molempien sukupuolten roolit ovat muuttuneet ajan kuluessa ja jatkavat yhä muutostaan eri kulttuurien kehittyessä ja sulautuessa yhteen.³⁶ Sukupuolille syntyneitä roolijakoja on perusteltu niin uskonnollisilla, filosofisilla kuin lääketieteellisilläkin keinoilla. Pääpiirteenä on kuitenkin säilynyt miehen ja naisen eroavaisuus ja vastakkaisuus oli ne sitten johdettu Jumalan sanasta tai evoluutiosta. Länsimaissa miesten ja naisten roolien väliseen jakoon on vaikuttanut vahvasti kristinuskon ja raamattu, jossa määritellään muun muassa naisen alemmuus arvohierarkiassa mieheen. Luomiskertomuksessa nainen tehdään vasta miehen jälkeen tälle kumppaniksi miehen omasta luusta. Raamatussa mies myös nimeää ensiksi kumppaninsa koko sukupuolen ja tämän jälkeen naisen myös yksilönä³⁷. Uskonnollisessa filosofiassa miehen sukupuoleen on yhdistetty tuonpuoleisen kirkkaus ja jopa jumaluus. Naisen osuudeksi jää tällöin lihallisuus, joka sulkee hänet pois tuonpuoleisesta.³⁸ Sukupuolten jaottelu on nähtävissä muidenkin uskontojen teksteissä. Kaaoksen ja epäjärjestyksen pelko ovat aina vaikuttaneet ihmisten tarpeeseen kategorisoida sitä maailmaa ja kulttuuria, jossa he elävät³⁹.

Filosofisten ja uskonnollisten toteamusten ja totuuksien lisäksi naisen ja miehen eroja alettiin 1700-luvun lopulla varmentaa myös tieteellisesti. Frenologian oppien mukaan naisten pienemmän pääkallon kokoero miehen suurempaan kalloon oli todiste naisten alhaisemmasta älykkyydestä ja vähemmän kehittyneestä persoonallisuudesta. Toistensa vastakohtiksi muodostuneet järki ja tunteet oli jo yhdistetty toistensa vastakohtina nähtyihin sukupuoliin ja järki kuului miehelle siinä missä tunteet naiselle. Frenologia vahvisti tämän oletuksen. Naiselta ei voitu odottaa miehistä järkeä ja älykkyyttä, koska se

---

³⁵ Säävälä 1999, 52.

³⁶ Hyyppä 1996, 21.

³⁷ Suomen Kirkon Sisälähetysseura 2001, 7-8

³⁸ Hyyppä 1996, 21.

³⁹ Hyyppä 1996, 21.

oli biologisesti heidän ulottumattomissaan. Frenologian oppeja vahvistettiin tutkimalla aivon eri osia ja niiden toimintoja. Tulokset tukivat toistuvasti alkuperäistä löytöä; mies ohjasi toimintaansa järjen avulla, kun taas naisen aivot toimivat tunteella. Myös kehitysoppi tuki naisen tunteellisuutta ja näki sen syntyneen mekanismiksi tunnistaa ja suojautua miehen aggressiolta.⁴⁰

Nämä filosofiset, uskonnolliset ja lääketieteelliset uskomukset ja käsitykset ovat synnyttäneet sukupuolten stereotypiat, joilla usein nykyään määritellään termit maskuliinisuus ja feminiinisyys.⁴¹ Vaikka nämä sukupuolille muodostuneet stereotypiat voivatkin vaihdella kulttuureittain, on niillä paljon yhteistä⁴². Stereotyyppillinen sukupuolten määrittely on luonteeltaan synteettistä eli a posteriori-tietoa; sen sosiaalisesti määräytyvä olemus estää sekä sen varmistamisen että kumoamisen tieteellisesti⁴³.

2.4 Tutkimuksen rakenne

Tämän tutkimuksen ytimenä toimiva tutkimuskysymys johtaa väistämättä suureen määrään tuloksia. Jokaisesta löydetyistä representaatiosta voi löytyä jopa kolme eri sukupuolta, jotka on kaikki esitettävä omana selkeänä ryhmänään kadottamatta näiden yhteyttä samaan kattorepresentaatioryhmään. Tulosten esittämisen ja analysoinnin helpottamiseksi tulosten esittelyssä käytetty rakenne toistuu läpi tutkimuksen jokaisen tuloskategorian kohdalla. Jokainen luku alkaa taustatiedolla. Osiossa pyritään tuomaan esiin representaatioiden todellisuuden vastineille eli eri ammattiryhmille tyypillisiä piirteitä, mahdollisia työntekijöille asetettuja vaatimuksia sekä muuta myöhemmän analyysin kannalta tarpeellista tietoa. Tämän jälkeen siirrytään tutkimusmetodin eri osilla tuotettujen tulosten esittelyyn ja analysointiin. Lopuksi representaatio kootaan yhteen pienimuotoisessa yhteenvedossa, jossa nostetaan esiin tärkeimmät löydetyt tulokset. Otsikoiden yksitoikkoisuuden välttämiseksi jokaisessa luvussa toistuville alaluvuille "Sisällön-analyysin muuttujat" sekä "denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset" on annettu alalukujen sisältöä kuvaavat nimet varsinaisten alalukujen rinnalle.

---

⁴⁰ Hyypä 1996, 21-22.

⁴¹ Hyypä 1996, 23.

⁴² Hyypä 1996, 18.

⁴³ Hyypä 1996, 19.

3. Upseeri: Poissa silmistä, poissa mielestä

3.1 Tietoa upseerista

”Kadettilupun, sotilaan korkeimpien hyveiden uskollisuuden ja miehuuden, kunnian ja toveruuden vertauskuvan edessä minä lupaan uhrata työni ja elämäni Isänmaalle.

Kadettiaikanani ja sen jälkeen olkoon tunnukseni Suomen vapaus ja kansamme onni. Isien sankarimuisto säilyköön minulle pyhänä, ja sotilaan kunnia olkoon toimintani johtotähti. Ajatuksieni ja tekojeni kannustimet ja tavoitteet olkoot aina ylevät ja jalot.

En karta työtä, en taistelua, en kärsimystä, en kuolemaa tämän lupauksen lunastamiseksi. Auttakoon Jumala minua olemaan kestävä kunnian tiellä.”

Kadettilupaus⁴⁴

Maanpuolustuskorkeakoulu on puolustushallinnon alainen yliopisto, jonka päätehtävänä on järjestää opetus upseerin virkoihin vaadittaviin tutkintoihin. Koulutuksen tarjoamisen lisäksi maanpuolustuskorkeakoulu vastaa sotatieteellisestä tutkimuksesta ja se pyrkii myös olemaan yhteiskunnallinen vaikuttaja.⁴⁵ Kadettikoulu puolestaan on maanpuolustuskorkeakoulun alainen oppilaitos, joka vastaa sotatieteen kandidaattien eli kadettien kouluttamisesta. Kandidaatin opintojen suorittamisen jälkeen kadetit ylennetään luutnantteiksi ja pakollisen työskentelykauden jälkeen nämä jatkavat halutessaan opintojaan. Maanpuolustuskorkeakoulussa voi suorittaa sotatieteiden kandidaatin, maisterin ja tohtorin opinnot sekä tieteelliseen jatkotutkintoon rinnastettavan yleisesikuntaupseerin tutkinnon⁴⁶. Jokainen Suomen puolustusvoimien upseeriksi valmistunut on antanut kadettina Maanpuolustuskorkeakoulussa kadettilupauksen. Tämä kadettikoulun vanhoihin perinteisiin kuuluva kadettilupaus säilyi ainakin ennen hyvin upseerikunnan mielessä vielä koulun jälkeenkin; vuonna 1999 Kadettikunta ry:n julkaisemassa Ajatuksia upseerien arvomaailmasta –kirjassa todetaan yli 85% nuoremmista ja vanhemmista upseereista muistavan valan ja sen sisällön myös uransa myöhemmissä vaiheissa⁴⁷.

---

⁴⁴ Kadettikunta ry 1999, 0.

⁴⁵ Jalkaväen Säätiö 2011, 158.

⁴⁶ Jalkaväen Säätiö 2011, 158.

⁴⁷ Kadettikunta ry 1999, 14.

Kadettien antamassa kadettilupauksessa sotilaan korkeimmiksi hyveiksi mainitaan uskollisuuden, kunnian ja toveruuden lisäksi mielenkiintoisesti käsite miehuus, joka synnyttää uudenlaisia ongelmia nykypäivänä opintonsa aloittavien naisupseerien kohdalla. Näihin ongelmiin syvennyttään tarkemmin osiossa 3.3. Muut kolme ominaisuutta uskollisuus, kunnia ja toveruus ovat yleisiä, mutta myös ajoittain vaativia ominaisuuksia tavoittaa ja ylläpitää. Upseerin niin sanottu ihanteellinen luonneprofiili onkin vaativa. Täydelliseltä upseerilta vaadittujen ominaisuuksien lista on pitkä ja haastava. Upseerilta toivotaan vastuuntuntoisuutta, oikeudenmukaisuutta, esimerkillisyyttä, luotettavuutta, ahkeruutta, lojaalisuutta, solidaarisuutta, epäitsekkyyttä, ammattiylpeyttä, kutsumuksellisuutta sekä upseerien välillä yhtenäistä ammattietiikkaa⁴⁸. Tämä on kuitenkin vain upseerin ihanneprofiili, ei lista ammattiin hakeutuvilta vaadituista ominaisuuksista. Näiden ihanteiden lisäksi upseerin ammattiin liitetään myös useita stereotyyppioita. Siviilien mielessä upseeri ei esimerkiksi usein ole vain upseeri, vaan myös herrasmies. Abstraktien ihanteiden lisäksi upseereiksi tähtääviltä vaaditaan myös tiettyjä fyysisiä ominaisuuksia. Maanpuolustuskorkeakouluun hakevan on oltava muun muassa "Henkisen ja fyysisen kuntosensa sekä terveytensä, elämäntapojensa puolesta että muutoin upseerin ammattiin sopiva."⁴⁹ Ilmavoimiin tähtäävällä on oltava muun muassa jopa määritteiden mukainen reiden pituus⁵⁰.

Upseerin ammatti on myös uravalinta joka kulkee pitkälti suvuissa ja kadettikoulussa vuosittain opintonsa aloittavien kadettien sukunimet ovat usein jo entuudestaan tuttuja. Vielä vuonna 1931 kadettikouluun pyrkijöistä etusijalla olivatkin suomalaisten aateliemiesten poikien lisäksi myös suomalaisten sotilashenkilöiden pojat⁵¹. Nykyään upseerius koetaan vahvasti kutsumusammattiksi⁵². Ammatin kutsumuksellisuutta lisää osaltaan myös se, että upseerin ura vaatii vahvaa omistautumista. Upseerin uralla eteneminen on moniin muihin ammatteihin verrattuna ammattiin valmistavien opintojen rakenteen ta-

---

⁴⁸ Kadettikunta ry 1999, 13.

⁴⁹ Maanpuolustuskorkeakoulu 2013, 18.

⁵⁰ Maanpuolustuskorkeakoulu 2013, 24.

⁵¹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 153

⁵² Kadettikunta ry 1999, 13.

kia melko hidasta. Jo upseeriuden alkuvaiheessa Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelevat kadetit suorittavat pakollisen neljän vuoden mittaisen työskentelyjakson sotatieteen kandidaatin ja sotatieteen maisterin opintojen välissä⁵³. Suurimmassa osassa Suomen yliopistoja ja korkeakouluja esimerkiksi alansa maisteriksi valmistuminen on nopeampaa ja opintoihin käytetty aika riippuu pitkälti opiskelijan omasta suorituksesta. Maanpuolustuskorkeakouluun hakevan ja lopulta upseeriksi tähtäävän opiskelijan on siis alusta alkaen hyväksyttävä ammattiin valmistumisen ja sillä etenemisen verkkaisuus.

Valmistuttuaan maanpuolustuskorkeakoulusta upseerin urakehitys on melko selkeästi rakennettu. Koulutettu upseeri voi toimia johto-, suunnittelu-, koulutus-, tai asiantuntija-tehtävissä, jotka vaihtelevat aselajin ja puolustushaaran mukaan. Ainakin ajoittainen työskentely tehtävissä ulkomailla on nykyään myös yleistymässä. Upseerin uraan kuuluu kiinteästi myös ajan tasalla pysyminen lisääntyvän tiedon määrän ja tekniikan kehittymisen takia. Puolustusvoimat sekä itse kouluttaa että rohkaisee upseereja kehittämään itsenäisesti ammattitaitoaan ja osaamistaan. Täydennys- ja jatkokoulutus ovat pysyvä osa upseerin urakehitystä.⁵⁴

3.2 Mies upseerina

3.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Valoa ja varjoja

Upseeri on aineistosta löytyneistä representaatioista ainut, joka koostuu ainoastaan yhdestä biologisesta sukupuolesta. Se on myös hyvin niukasti käytetty representaatio, sillä upseerihahmo esiintyy tunnistettavana vain kahdessa julisteessa, jotka ovat julisteet 6 ja 7 (liite 6, liite 7). Näiden kahden selkeästi upseeriksi tunnistettavien hahmojen lisäksi julisteen 9 tausta-alalla on nähtävissä kolme epätarkkaa hahmoa, jotka vaikuttavat olevan pukeutuneen sotilashenkilön harmaaseen virka-asuun. Näiden hahmojen arvomerkkejä ei kuvan taka-alan sumeuden takia kuitenkaan pysty lukemaan eikä pelkkä virka-

---

⁵³ Maanpuolustuskorkeakoulu 2012, 7.

⁵⁴ Maanpuolustuskorkeakoulu 2012, 4.

asua muistuttava vaatetus riittä todisteeksi upseerin statuksesta. Hahmojen niin sanottu upseerius ei näistä syistä varmennu, minkä takia heitä ei voida laskea upseerin representaatioon kuuluviksi.

Upseerien vähäisyys aineistossa oli aluksi yllättävä tulos, mutta ottaen huomioon kohdassa 3.1 käsitellyn upseeriuden kutsumuksellisuuden se on kenties ymmärrettävää. Ammatti, johon haetaan lähinnä siitä jo valmiiksi kiinnostuneita ja alaan tutustuneita henkilöitä, ei välttämättä kaipaa rekrytoinnin kannalta samankaltaista lähestymistapaa kuin muut puolustusvoimien tarjoamat työpaikat. Se on myös aineistossa mainostetuista työpaikoista eniten koulutusta vaativa ja kuuluu tästä syystä kenties enemmän koulutuksen kuin työpaikkamainonnan piiriin. Upseerirepresentaation hahmojen vähäisyys voi siis johtua siitä, ettei ammattia nähdä tarpeellisena mainostaa.

Upseerihahmot löytyvät vuosien 2002 ja 2003 peräkkäisistä julisteista, jotka on edellä mainittu julisteiksi 6 ja 7. Vaikka molempien julisteiden hahmot kuuluvat upseerin representaatioon, ne osoittautuivat jo sisällönanalyyssivaiheessa hyvin erilaisiksi. Näiden kahden julisteen perspektiivi, kuvan rajaus sekä ympäristö ovat toistensa lähes täydelliset vastakohdat. Hahmojen vaatetuksen eroavuuksia on tosin vaikea eritellä, sillä julisteen 6 hahmon vaatteet jäävät rajauksen ja valaistuksen takia arvailun varaan eikä niistä siis ole kuvassa nähtävissä lähes mitään vertailukelpoista. Ainoastaan hahmon paidan kauluksen muoto vaikuttaa etäisesti upseerin virka-asusta tutulta, mutta mitään varmaa ei vaatetuksen osalta kuvassa voida nähdä. Voidaan vain todeta vaatetusten tulevan molemmissa julisteissa esille hyvin erilaisella tavalla ja olevan kenties tämän takia jo toisistaan vahvasti erottuvat. Julisteen 6 hahmon upseerius on kaiken kaikkiaan myös vähemmän visuaalisesti korostettua. Se paljastuu varmuudella vain julisteen tekstiosuudesta, joka antaa ymmärtää kuvan hahmolla olevan sotatieteen maisterin eli upseerin tutkinto.

Julisteen 6 hahmo on rajattu tiukasti niin, että miehestä jää synkässä valaistuksessa nähtäväksi vain kasvot. Näissä kasvoissa valon alle osuvat vain mieshahmon kasvojen reunat. Kasvojen keskelle hahmon tunnistamisen kannalta tärkeimpien piirteiden, silmien, nenän ja suun ylle jää varjo. Tämän takia katsoja ei voi tarkasti erottaa hahmon kasvon-

piirteitä. Osa upseerin vasemmasta silmästä jää kuitenkin osittain valon alueelle ja luo näin viittauksen hahmon katseen suuntaan. Katse vaikuttaa suuntautuvan katsojaan. Hahmon kasvonpiirteiden erottamista vaikeuttaa myös julisteen tekstiosuus, joka on asetettu kulkemaan suoraan hahmon kasvojen halki. Tekstialue toimii julisteen vahvojen varjojen rinnalla toisena verhona upseerihahmon kasvojen piilottamisessa.

Miesupseeri on rajattu julisteessa tiukkaan rintakuvaan, jolloin kuva-alalle jää upseerin kasvojen lisäksi osa tämän kaulasta ja olkapäistä. Valaistuksesta johtuen sekä hahmon kaula, että tämän olkapäät jäävät kuitenkin piiloon taustan tummaan varjoon ja hahmon kasvot ikään kuin leijuvat tummalla taustalla. Kuvan perspektiivin on valittu niin, että katsoja ja upseeri ovat samalla tasolla. Tämä voimistaa aiemmin saatua vaikutelmaa siitä, että varjoon lähes kokonaan peittyvä upseerihahmo todellakin katsoo suoraan taikaisin katsojaan.

Hahmon takaa pilkistävä taustaympäristö kuuluu julisteessa 6 määrittelemättömän tilan kategoriaan. Julisteen tausta on pikimusta ilman selkeästi erottuvaa rekvisiittaa ja se lisää omalta osaltaan valaistuksella aikaansaattua synkkyyttä ja toimii myös eräänlaisena toistona kasvojen yllä lepäävälle varjolle. Upseerihahmo on ikään kuin joko juuri ilmes-
tymässä pimeydestä tai uppoamassa siihen. Voimakas kontrasti tumman taustan ja vaaleaihoisen upseerin välillä korostaa hahmon kasvojen valoon jääviä osioita.

Vuonna 2003 ilmestynyt juliste 7 on visuaalisesti hyvin monilla tavoin erilainen kuin edeltäjänsä. Aiemman julisteen kontrastisesta synkkyydestä ei ole jäljellä mitään julisteen 7 kirkkaasti valaistussa kuvassa. Julisteessa upseerihahmo on kuvattu määrittelemättömän tilan sijaan selkeästi sisätilassa. Tila vaikuttaa olevan jonkinlainen toimistotila. Tilan valaistus on kirkas ja värimaailma raikas erityisesti aiemman vuoden tummuuteen verrattuna.

Uudemmassa upseerirepresentaation julisteessa aiemmin aineistossa yksin esitetty miesupseeri on saanut rinnalleen työtoverin. Julisteen 7 upseeri nähdään yhteistyössä toisen representaatioryhmän hahmon kanssa. Tämä työskentelee julisteessa siviilityöntekijän kanssa ja kuva onkin rakennettu kuin otokseksi tavallisesta työpäivästä toimis-

tolla. Julisteen molemmat hahmot ovat kuvassa näkyvissä vyötäröstä ylöspäin ja molempien katse on kiinnittynyt kuvassa olevan tietokoneen ruutuun. Tietokoneen sijoittaminen upseerihahmon eteen rajaa tämän siis lähes rintakuvamaisesti, paljastamalla kuitenkin enemmän tämän ylävartalosta ja käsistä kuin julisteen 6 rajaus.

Mielenkiintoista julisteessa on upseerihahmon kohdalla käytetty lievä sammakkoperspektiivi. Hahmo on kuvattu niin, että katsoja päätyy katsomaan tätä ikään kuin alhaalta käsin. Upseerihahmo asettuu tästä syystä sekä katsojaa, että kuvassa tietokoneen äärellä istuvaa siviilityöntekijähahmoa korkeammalle. Julisteessa upseerihahmo onkin kumartumassa hiukan tietokoneen ylle ja lähemmäs istuvaa siviilityöntekijää, ilmeisesti nähdäkseen jotakin tietokoneen ruudulta.

Upseerihahmo voidaan tällä kertaa tunnistaa ilman tekstiosuuden antamaa apua, sillä tämä on pukeutunut ilmavoimien upseerin sinertävään palveluspukuun, jonka kaulukseen on kiinnitetty arvomerkkilaatta eli kauluslaatta. Kuvan upseerin kauluslaatta on sininen ja siinä on kaksi ruusuketta, mikä paljastaa hahmon olevan sotilasarvoltaan ilmavoimien everstilutnantti. Arvo on kolmesta esiupeeriarvosta keskimmäinen ja arvohierarkiassa sitä ylempänä on vielä viisi muuta upseeri-arvoa. Tämä koskee sekä maan- että ilmavoimia. Merivoimilla lähes vastaavilla sotilasarvoilla on osittain eri nimitykset.⁵⁵ Hahmon asettelu ja näkyvä arvolaatta vaikuttavat välittömästi myös kuvan kahden hahmon väliseen dynamiikkaan. Puolustusvoimien palveluksessa työskentelevillä on usein erittäin vahvasti rakentunut arvojärjestelmä, sillä armeijassa arvohierarkia on selkeä ja se vaikuttaa moniin jokapäiväisiin asioihin⁵⁶. Vaikka julisteessa 7 esiintyvän siviilityöntekijän sotilasarvosta ei kuvassa löydy viitteitä, voimme olettaa hahmon olevan sotilasarvohierarkiassa upseeria alempi. Jos hahmon olisi tarkoitus julisteessa olla sotilasarvoltaan upseeria korkea-arvoisempi tai tämän kanssa samalla tasolla, tämä olisi varmasti nostettu esiin visuaalisesti. Voimme siis pitää kuvan miesupseeria sotilasarvoltaan ylempänä.

---

⁵⁵ Maavoimien Esikunta Henkilöstöosasto 2012, 69-71

⁵⁶ Buure-Hägglund, Kaarina, 2001, 47.

3.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Isoveli valvoo

Vaikka upseerirepresentaation kaksi julistetta eroavat visuaalisesti toisistaan hyvin vahvasti, molempia yhdistää piirre esittää upseeri eräänlaisena tarkkailijana. Vain tarkkailun kohde vaihtuu julistekohtaisesti. Julisteen 6 upseeri voidaan nähdä julisteessa käytetyn valaistuksen ja vihjatun katsekontaktin ansiosta vaativana tai jopa uhkaavana tarkkailija. Hahmon tarkkailun kohteena on julisteen katsoja, jota hahmo vaikuttaa katsovan piilostaan varjojen seasta. Varjo- ja tekstiverhojen taakse piiloutuva, mustan taustan lähes kokonaan nielemä upseeri jättää paljon arvailun varaan. Hahmon katseen suunta antaa kuitenkin katsojalle eräänlaisen tarttumapinnan. Tämä katsojaa suoraan silmiin katsova, suoran kontaktin luova upseeri vaatii katseellaan katsojalta jotain⁵⁷. Yhdistettynä julisteen tekstiosuuteen, jossa kuvaillaan upseerin koulutuksen vaativaa kouluttajan tehtävää, julisteen upseerin voisi kuvitella haastavan katsojan tehtävään. Pelkän visuaalisuutensa perusteella kuva tuntuu kuitenkin luovan haasteen sijasta uhkauksen. On vaikea sanoa onko upseerihahmo osa tummuutta vai onko kuva-alan tummuus vain osa taustaa. Koska se leviää niin vahvasti myös hahmon kasvonpiirteiden ylle, se tuntuu vahvasti olevan osa hahmoa. Mustan värin runsas käyttö synnyttää paljon mielikuvia. Esimerkiksi luterilaisen uskonnon kirkollisena eli liturgisena värinä mustan nähdään symboloivan kuolemaa, surua, murhetta ja katoavaisuutta⁵⁸. Näiden negatiivisten tunteiden lisäksi musta symboloi usein yksinkertaisesti pimeyttä, joka aiheuttaa ihmisessä helposti pelkoa sen tuntemattomuuden ja mahdollisen uhan takia. Tämä rinnastus varjoon ja mustaan luo julisteen 7 upseerihahmosta uhkaavan ja jopa pelottavan. Julisteen tummuttaa ja sen herättämiä assosiaatioita lieventävää upseerihahmon kasvojen valokohtien lisäksi vain valkea tekstiverho, joka tuo kontrastia muuten vahvasti mustaan kuva-alaan.

Kuvan synkkyytteen vaikuttaa ja osaltaan sitä myös vahvistaa kuvaa ottaessa käytetty valaistus. Hyvin tummaksi jääneessä kuvassa varjoihin ilmeisesti tarkoituksellisesti jätetty upseerin kasvoillaan esittämä tunnetila jää pitkälti mysteeriksi. Kuvan varjoista voidaan erottaa selkeästi vain se, että hahmon ilme vaikuttaa esimerkiksi irvistyksen aiheuttamien valokohtien lähes neutraalilta. Lähes kaikki tunnelataus upseerin kasvoissa

---

⁵⁷ Jewitt & Oyama 2001, 145.

⁵⁸ Huttunen 2005, 197.

keskittyy hahmon silmien alueelle, jonka katsesuunnan lisäksi kuvassa voidaan erottaa joko hiukan rypistyvä tai luonnostaan raskas kulma. Upseeri ikään kuin katselee tummien kulmiensa alta ulos omasta kuva-alastaan. Upseerihahmon katsojaa tavoittelevien silmien lisäksi myös hahmon rajaus lähentää tätä katsojaan. Julisteessa käytetty pään ja hartioiden kuvaan jättävä lähikuvamainen rajaus vihjaa julisteen hahmon ja katsojan välillä olevan jonkinlainen intiimi henkilökohtainen suhde⁵⁹. Jos hahmo ei kuvassa katoaisi valaistuksella ja tummalla taustalla luotuihin varjoihin, tämä vaikuttaisi luultavasti huomattavasti helpommin lähestyttävältä. Ilman upseerin tavoittelemaa katsekontaktia ja valittua rajausta, upseerihahmon ja katsojan välinen kontakti jäisi lähes olemattomaksi.

Upseerihahmon ulkonäöstä ei julisteessa ole paljon vihjeitä, eikä tämä näin ollen luoytä vahvaa visuaalista representaatiota upseerille niin sanotusti ominaisista piirteistä kuin esimerkiksi tutkimuksessa myöhemmin esiteltävä naissiviililyöntekijä. Julisteen 6 upseerin ikää on vaikea määrittellä hahmon kasvojen valaistuksen takia. Tällä voidaan kuitenkin nähdä olevan lyhyt ruskea tukka ja vaalea melko rypytön iho. Sen vähän perusteella mitä kuvassa on nähtävissä, hahmo ei vaikuta vanhalta. Korkeintaan tämä voisi olla keski-ikäinen, jos sitäkään. Tekstiosuudessa annetaan ymmärtää hahmon olevan sotatieteen maisteri. Jos kuvan upseeri olisi päässyt kadettikouluun suoraan asepalveluksen jälkeen ja suorittanut sotatieteen kandidaatin tutkinnon, sitä seuraavan pakollisen työajan sekä lopulta itse maisterin opinnot, tulisi hahmon olla iältään vähintään noin 28 vuotta. Tämäkin vain olettaen, että upseeri olisi suorittanut kandidaatin opintonsa kolmessa vuodessa, maisterin opintonsa kahdessa ja ollut opintojen välillä töissä pakolliset neljä vuotta. Lisäksi tämä olisi suorittanut asepalvelustaan iästä 18 ikään 19 saakka. Julisteen upseerin voidaan siis melko varmasti olettaa olevan iältään noin 30 vuoden paikkeilla.

Koska julisteen 7 upseerihahmo on valaistu täysin toisella tavalla kuin edelläkävijänsä aiemman vuoden julisteessa, tämän ikä ja ulkonäkö on paljon helpompi määrittellä. Hahmon pitkälti vetäytynyt hiusraja ja iän merkit kasvoissa vihjaavat tämän olevan aiemman julisteen upseeria vanhempi. Ulkonäöltään julisteen 7 upseeri on myös aineiston

---

⁵⁹ Jewitt & Oyama 2001, 146.

vanhimpien hahmojen joukossa. Upseerin ikä voi olla viittaus olettamukseen siitä, että ikä tuo mukanaan viisautta. Vanhempi upseeri voi näin ollen herättää enemmän kunnioitusta kuin nuorempi kollegansa. Ikä voi myös osaltaan vaikuttaa upseerin ja siviilityöntekijän välillä vallitsevaan dynamiikkaan.

Julisteessa 7 upseerirepresentaation hahmoja yhdistävän tarkkailun kohde on vaihtunut. Upseeri ei enää tarkkaile julisteen ulkopuolista katsojaa, vaan vaikuttaisi valvovan julisteessa esiintyvän siviilityöntekijän työtä. Tarkkailun tuntu ei kyseisessä julisteessa ole yhtä vahva kuin aiemmassa, sillä upseerin ja kuvan toisen hahmon katseet eivät suuntaudu toisiinsa vaan yhteiseen kiintopisteeseen tietokoneen ruudulle. Tarkkailtava ole siis ole julisteessa työtään tekevä siviilityöntekijä itse, vaan ilmeisesti tämän suorittama työtehtävä. Upseerin voidaan olettaa joko seuraavan siviilityöntekijän työtehtävän edistymistä tai tarkastelevan jo valmistunutta työtä. Sekä tarkkailun elementti että hahmojen aiemmin mainittu arvohierarkia heijastuu kuvassa mielenkiintoisesti miesten asennoissa ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Pöydän takana seisova miesupseeri on kuvassa korkeammalla kuin työpöytänsä ääressä istuva siviilityöntekijä. Nähdäkseen mitä toisen miehen käyttämän tietokoneen ruudulla tapahtuu, upseeri joutuu kumartumaan hiukan alaspäin. Upseerin asento on mielenkiintoinen ja se vaikuttaisi olevan tarkkaan harkittu, sillä se onnistuu tuomaan esiin useamman huomionarvoisen denotatiivisen ja konnotaatiivisen elementin. Kumartuessaan toinen käsi ja rintakehä katsojaan päin käännettynä upseeri tuo esiin sekä palveluspukunsa olkavarressa olevan Suomen lipun, oikean rintataskun yläpuolelle kiinnitetyn lentomerkin sekä palveluspuvun kauluksessa olevan kauluslaatan. Laatta on merkeistä tärkein hahmon sotilasarvon määrittelemisessä, mutta muutkin merkit lisäävät hahmon arvokkuuden tuntua ja kertovat tämän ammatista. Esimerkiksi Suomen lippu esiintyy upseerihahmon lisäksi aliupseereilla julisteissa 19, 20, 21 ja 22 sekä yhdellä sotilaalla julisteessa 12. Rauhanturvaajiin, siviilityöntekijöihin ja siviileihin lippua ei yhdistetä. Tämä voi kenties olla visuaalinen viittaus siihen, että esimerkiksi maanpuolustuskorkeakouluun voi hakea opiskelemaan ja sieltä aikanaan upseeriksi valmistumaan vain Suomen kansalainen⁶⁰. Näitä pieniä, mutta merkittäviä seikkoja merkityksellisempi on kenties kuitenkin hahmon asento. Kumartumalla istuva siviilityöntekijä ja tämän tietokonetta päin upseeri siirtyä asettelun ja käytetyn per-

---

⁶⁰ Maanpuolustuskorkeakoulu 2012, 18.

spektiivin avulla luodulta korkealta asemaltaan alemmas. Tämä lähentää oletettavasti alun perin toisiinsa nähden visuaalisesti eri tasoille asetettua siviilityöntekijää ja upseeria. Kompositiossa kuva-alalla ylemmäs asettuva hahmo tai elementti edustaa niin sanottua ihannetta (ideal), kun taas alemmas asettuva edustaa niin sanottua todenmukaisuutta (real)⁶¹. Tämän tulkinnan mukaan upseeri esitetään julisteessa siviilityöntekijää ihanteellisempina hahmona asettamalla tämä todellisuutta mukailevemmän siviilityöntekijän yläpuolelle. Hahmojen sijainnin ero ei ole suuri, mutta tarpeeksi huomattava sisältääkseen komposition synnyttämää symboliikkaa. Asettelu voidaan heijastaa julisteessa esitettyyn hierarkiaan monella tapaa. Upseeri voidaan nähdä joko ammatiltaan, ammattitaidoltaan tai kenties jopa persoonaltaan ihanteellisempina kuin siviilityöntekijä. Kuva-alan kompositio ei kerro, millä tapaa upseeri on ihanteellisempi, vaan tähän on löydettävä vihjeitä muualta kuvasta. Koska tämä on mukana ilmeisesti siviilityöntekijän suorittamassa työtehtävässä ja vaikuttaa julisteessa tarkastelevan jotain siviilityöntekijän tietokoneen ruudulta, voidaan tämän ihanteellisuuden olettaa olevan ammatillista. Koska katsoja ei voi nähdä ruudulla olevia tietoja, sen tarkka sisältö jää vain upseerin ja siviilityöntekijän tietoon. Upseeri kuroo osaltaan kumartuessaan hahmojen välille kompositiossa syntyneitä eroa. Muutos ei kuitenkaan ole tarpeeksi suuri poistamaan kuva-alalle muodostuvaa ihanteellisuuden ja todenmukaisuuden asetelmaa.

3.3 Puuttuva nainen

Naisupseerin täydellinen puuttuminen aineistossa oli yksi tämän tutkimuksen tärkeimmistä löydöistä. Ennen naisupseerin puuttumisen merkitysten analysointia, on huomioitava representaation puuttumisen mahdolliset syyt. Representaation puuttumista voi yrittää selittää sillä, että julisteet seuraavat tilastoja. Naisopiskelijoiden määrä esimerkiksi maanpuolustuskorkeakoulussa ja näin ollen myös valmistuneiden naisupseerien määrä työelämässä on ollut miesten vastaavia määriä pienempi⁶². Naiset ovat upseerirakenteessa nuorimpien joukossa, koska näiden on ollut mahdollista olla mukana työelämässä vasta noin kymmenen vuotta, eivätkä nämä ole voineet nousta vielä korkeimpiin

---

⁶¹ Kress & Van Leeuwen 2006, 186-187.

⁶² Maanpuolustuskorkeakoulu 2010, 34

sotilasarvoihin.⁶³ Naisupseerin täydellinen puuttuminen rekryointimateriaalista voidaan näin ollen tilastojen valossa nähdä keinona kuvata naisupseerien vähäistä määrää upseerien ammattiryhmässä. Tämä päätelmä herättää kuitenkin uusia kysymyksiä rekryointijulisteiden tarkoituspöeristä. Jos naisia on kadettikoulussa ja upseeripalveluksessa vähän, naisupseerin käyttäminen rekryointijulisteissa olisi tehokas tapa herättää potentiaalisten naisupseerien mielenkiinto. Se voisi myös välittää viestin siitä, että naisupseerit ovat tervetulleita ja että puolustusvoimat tahtovat aktiivisesti rohkaista naisia hakeutumaan upseerikoulutukseen. On myös otettava huomioon, että aineiston rekryointijulisteet ovat rakennettuja kuvia, joiden ei ole pakko kuvata täysin todellisuutta. Naisupseerien todellisen määrän ei tarvitse kuvastua rekryointijulisteissa. On vaikea uskoa, että naisupseerin puuttuminen kymmenen vuotta kattavasta tutkimusaineistosta olisi täysin tahontonta. Se on tietenkin mahdollista. Naisupseerin puuttuminen voi olla seurausta upseerirepresentaation niukkuudesta koko aineistossa ja representaation kahden julisteen upseeriksi on saattanut päätyä sattumalta mies. On myös mahdollista, että viimeisen kymmenen vuoden aikana on ilmestynyt naisupseerin sisältävä rekryointijuliste, joka ei ole päätyynyt tämän tutkimuksen aineistoon niiden vuosien aikana, jolloin olen aktiivisesti koonnut aineistoa. Jos menettely kuitenkin on tahallista, muistuttaa se puolustusvoimien suhtautumista naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen sen ollessa vielä alkuvaiheessa. Kun ehdotus tuotiin julkisesti esille asiaan, suhtauduttiin puolustusvoimien virallisen kannan mukaan myönteisesti, mutta käytännössä asiaa ei kuitenkaan ajettu aktiivisesti eteenpäin millään tapaa⁶⁴. Sama vaikuttaisi tapahtuvan tässä tutkimusaineistossa, jonka valossa naisupseerin puuttuminen vaikuttaa yritykseltä kategorisoida naistyöntekijät muualle kuin upseerin ammattiin.

Jos naisupseerin puuttumisella tutkimusaineistosta perustellaan sillä, että naisia on upseerin tehtävissä vähän, voidaan väitettä vastaan nostaa muutama vastaväite. Teknisesti naisten voisi sanoa olevan miesten kanssa upseerin ammattiaskelmilla samalla viivalla jo ainoastaan Tarja Halosen presidenttikausien ansiosta. Suomen armeijan ylikomentajana toimii vallassa oleva presidentti, joka Suomen itsenäistymisestä tähän päivään mennessä on ollut nainen kahdella valtakaudella. Naisen voisi siis sanoa saavuttaneen jo

---

⁶³ Ojala 2010, 181.

⁶⁴ Buure-Hägglund 2001, 25.

kaikkein korkeimman mahdollisen arvon puolustusvoimissa. Tämä ei tosiasiallisesti kuitenkaan pidä täysin paikkaansa. Kuten jo aiemmin mainittiin, upseerirakenteessa naisupseerit ovat ryhmän nuorimpia. Kymmenen vuoden työhistoria puolustusvoimilla mahdollistaa kapteenin sotilasarvon saavuttamisen⁶⁵. Kenraalikunnassa, johon kuuluvat sotilashenkilöt prikaatikenraalista kenraaliin, ei tällä hetkellä ole yhtään sotatieteen kandidaatin tai maisterin tutkintoja suorittanutta naisupseeria.⁶⁶ Kenraalikuuntaan kuuluvat kuitenkin korkeimpien upseeriarvojen lisäksi myös puolustusvoimien korkearvoisimmat siviilivirat. Ensimmäinen kenraalikuuntaan liittynyt nainen on Kaarina Buure-Hägglund, josta tuli puolustusvoimien pääjuristi vuonna 1996⁶⁷. Buure-Hägglund oli ennen tätä ollut puheenjohtajana puolustusministeriön alaisessa parlamentaarisessa toimikunnassa, jonka päätehtävänä oli selvittää tulisiko naisille antaa mahdollisuus vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja tätä kautta myös sotilasuraan⁶⁸.

Naisupseerin puuttuminen tutkimusaineistosta voi kärjistettynä johtaa sellaiseen hypoteesiin, ettei puolustusvoimat tahdo aktiivisesti rekrytoida naisia upseeritehtäviin. Huolimatta siitä, olisiko tällainen päätös tasa-arvollisesti tai moraalisesti hyväksyttävissä, perusteluja päätökseen voidaan löytää esimerkiksi upseerin ammatin arjesta. Muun muassa perheen perustaminen aktiivisen palvelusuran aikana on naisupseereille vaikeaa, sillä raskautta pidetään työtehtäviä hankaloittavana ja jopa estävänä tekijänä⁶⁹. Korkea arvoiseksi upseeriksi tähtäävälle naiselle perheen hankkiminen voikin osoittautua hidasteeksi uralla etenemisessä. Miesupseereille perheen perustaminen ei tuo mukanaan samoja ongelmia. Ammattisotilailta odotetaan myös tietynlaista fyysistä suorituskykyä, joka testataan sekä varusmiespalveluksen aikana että myöhemmin upseereiksi pyrkivillä Maanpuolustuskorkeakoulun pääsykokeisiin sisältyvillä kuntotesteillä. Nämä kunnolle asetetut kriteerit ovat samat molemmille sukupuolille, mikä nähdään sekä tarpeellisena tasa-arvo kysymyksenä että oleellisena osana työnkuvaa⁷⁰. Vaatimustason muuttaminen esimerkiksi naishakijoiden kohdalla nähdään epäonnistumisena työn oleellisten kriteeri-

---

⁶⁵ Jukarainen & Terävä 2010, 181.

⁶⁶ Puolustusvoimat, 2013

⁶⁷ Buure-Hägglund 2001, 7.

⁶⁸ Buure-Hägglund 2001, 17-18.

⁶⁹ Ojala 2010, 183.

⁷⁰ Jukarainen & Terävä 2010, 20.

en täyttämässä⁷¹. Kriteerien mukaisesti katsottuna naisupseerin raskaus voidaan myös nähdä fyysisen vaatimustason ylläpidon epäonnistumisena. Ongelmallisena nähdään usein myös naisten majoittaminen ja pesutilojen löytäminen esimerkiksi sota-aluksilla. Kaksi viimeisintä perustelua voidaan kumota uusien tilojen rakentamisella ja esimerkiksi pesutilojen käytön ajoittamisella. Naisten erilainen kohtelevminen raskauden aikana upseerin työssä on vaikeampi asia. Toisaalta naista ei pitäisi sakottaa perheen perustamisesta eikä raskautta tulisi pitää sairautena tai epäonnistumisena. Upseerin ammatti on kuitenkin fyysisesti erittäin vaativa ja sen fyysiset puolet on pystyttävä täyttämään. Tästä huolimatta naisten syrjäyttäminen upseerin uralta täysin sillä perusteella, että tämä saattaa joskus tulla raskaaksi ei ole järkevää. Jos naisten fyysiset eroavuudet miehestä ovat olleet rekrytointijulistusten puuttuvan naisen takana, tuntuu perustelu vuonna 2013 esitettynä melko takapajuiselta. Naisia toimii onnistuneesti nykyään ammateissa, joissa heidän ei olisi voinut kuvitella olevan vielä muutamaa sataa tai kymmentä vuotta sitten. Naisupseerin ongelmat voivatkin olla tänä päivänä enemmän stereotyyppisten kuin fyysisten eroavuuksien aiheuttamia.

Kaikki naisupseerien kohtaamat sukupuoleen liittyvät vaikeudet eivät liity näiden biologiseen puoleen. Kuten jo mainittiin tutkimuksen kohdassa 3.1, kadettivalan mainitsema miehuus ja sen tavoittelu herättää nykyään uudenlaista pohdintaa. Kadettivalan voi tänä päivänä vannon nainen siinä missä mieskin. Mutta mitä nainen silloin vannon tavoittelevansa? Aiemmin tässä tutkimuksessa pyrin määrittelemään maskuliinisuutta ja sille ominaisia piirteitä. Maskuliinisuuden stereotyyppiaan liitettiin sellaisia ominaisuuksia kuin sotilaallisuus ja järkevyyt. Tällaiset ominaisuudet vaikuttavat sopivan hyvin upseeriksi maanpuolustustehtäviin koulututtavalle henkilölle, oli tämä sukupuoleltaan sitten mies tai nainen. Miehuus – käsitteen ongelmallisuus nousee esiin kuitenkin siinä vaiheessa, kun miehuuden rinnalle nostetaan käsite naiseus. Stereotyyppisen määrittelyn mukaan nainen on ominaisuuksiltaan miehen vastakohta. Tällainen määrittely tuo naiskadetille uuden ongelman. Kärjistettynä naiskadetin joka tahtoo pysyä naisena tai naisellisena ammatistaan ja opinnoistaan huolimatta, pitäisi samanaikaisesti tavoitella miehuutta ja säilyttää sille vastakohtaiset naisellisuuden piirteet. Onneksi nykypäivänä stereotyyppioita ei ole pakko seurata ja niiden rikkominen on helpompaa. Kenties tämän to-

---

⁷¹ Jukarainen & Terävä 2010, 20.

distaa jo naisten asepalveluksen olemassaolo. Yksilönä naiskadetilla on mahdollisuus valita molemmista sukupuolistereotypioista ne ominaisuudet, jotka katsoo tarpeelliseksi. Naiskadetti ei silloin voino pyrkivänsä biologiseen miehuuteen tai kaikkiin miehuuden stereotypian, niin negatiivisiin kuin positiivisiin, ominaisuuksiin. Nainen voi täyttää kadettivalan miehuuden vaatimukset; hän voi omaksua ja pyrkiä käytöksessään kohti niitä miehuuden ominaisuuksia, joiden hän uskoo tukevan hänen uraansa upseerina. Jos asiaa lähestytään tästä kulmasta, ei miehuudella nykypäivänä kadettivalan yhteydessä pitäisi olla paljoakaan tekemistä biologisen sukupuolen kanssa. Miehuuden määritelmä puolustusvoimissa voidaan nähdä sotilaallisuutena ja järkevyytenä ja naisupseeri voi täyttää tällaisen miehuuden vaatimukset. Jos asiaa lähestytään tiukasti stereotyyppien näkökulmasta, naisupseerista muodostuu vielä mielenkiintoisempi ja huomattavasti ongelmallisempi hahmo. Jos stereotyyppinen naiseus on miehuuden vastakkaisuutta (tässä tapauksella esimerkiksi epäsoitilaallisuutta, tunteellisuutta tai ei-järkevyyttä, riippuen järkevä – termin tulkinnasta), naisupseeri ei voi sukupuolensa stereotyyppien takia täyttää kaikkia sotilaan "korkeimpia hyveitä". Naisupseeri ei tässä periaatteessa voi olla sekä nainen että upseeri ja luo olemassaolollaan eräänlaisen paradoksin. Tämä tapahtuu kuitenkin vain jos lähdemme tutkimaan ajatusta sen määritelmän pohjalta, että kaikki stereotyyppit pitävät paikkansa.

3.4 Representaation yhteenveto

Upseerirepresentaatioon kuuluvia hahmoja oli aineistossa vain kaksi. Representaation muodostavien hahmojen määrän vähäisyyden takia kaikki parin käytetyn hahmon ominaisuudet korostuvat. Visuaalisesta materiaalista johdetut tulkinnat ovat kenties kärkeämpiä analysoitavan materiaalin vähyyden takia. Kenties merkityksellisin miesupseeria koskeva löytö oli tämän esittäminen siviilityöntekijän yläpuolella sekä kirjaimellisesti, että metaforallisesti. Tämä esitetään miessiviilityöntekijää ihanteellisempna hahmona. Julisteen muut elementit antavat ymmärtää ihanteellisuuden olevan ammattimaisuuteen ja työn johtamiseen liittyvää. Tästä syystä upseeri nousee aineistossa ammattina siviilityöntekijän ammattia ihanteellisemmaksi. Upseerille määritellään julisteen 7 (liite 7) komposition sekä kuvatun työskentelytilanteen avulla eräänlaisen johtajan tai esimiehen rooli. Yhdistettynä julisteen 6 (liite 6) varjoista katsojaa seuraavaan miesup-

seeriin upseerirepresentaation osaksi muodostuu tarkkailijan rooli. Upseerin tarkkailun kohteena ovat aineistossa niin ikään siviilityöntekijä, kuin katsojakin. Siviilityöntekijää ihanteellisemmaksi määritelty miesupseeri toimii tulkinnasta riippuen mahdollisesti tämän esimiehenä, tarkkaillen tämän työtä ja työskentelyä. Koska toinen upseerihahmo on aiemmin ilmestyneessä julisteessa keskittynyt katsojan tarkkailuun, katsojan ja siviilityöntekijän välille syntyy yhteys. Tästä herääkin kysymys siitä, onko aineiston miesupseeri kohderyhmään kuuluvaa katsojaa ihanteellisempi. Tämä tulkinta sopisi rekrytointijulisteeseen, jossa kuvattujen hahmojen olisi hyödyllistä esiintyä katsojalle ihanteellisina. Näin hahmot voivat luoda kohderyhmälle representaation ammatista, johon liittyessään kohderyhmän jäsenestäkin tulee niin sanotusti ihanteellinen. Siviilityöntekijän julisteeseen sisäänrakennettu rooli ei kuitenkaan ole yhtä imarteleva. Tämä vaikuttaa kuitenkin työskentelevän yhteistyössä miesupseerin kanssa ja upseerin työtoveriaan päin kumartuva asento kuroo näiden välistä etäisyyttä. Siviilityöntekijä on ihanteelliseksi määritellyn upseerin ajan ja huomion arvoinen, mikä osaltaan tekee siviilityöntekijästäkin upseerin rinnalla ihanteellisemman.

Aineistosta esiin noussut upseerin representaatio ei varsinaisesti vastaa täysin kohdassa 3.1 läpikäytyjä upseerien ihanneominaisuuksia ja vaatimuksia. Osa ominaisuuksista olisi hankala muuttaa visuaaliseen muotoon ja säilyttää aineiston nykyinen visuaalinen tyyli, mutta osa vaatimuksista olisi voitu saada representaatioon mukaan. Esimerkiksi upseerien välillä yhtenäistä ammattietiikkaa on hankala esittää yhden upseerin voimin, eikä aineistossa nähdä kahta upseeria keskenään vuorovaikutuksessa. Toki joitain aiemmin mainittuja ominaisuuksia representaatiosta löytyy. Julisteessa 7 upseerin yhteistyö toimistotyöntekijän kanssa voidaan nähdä symbolina ahkeruudelle sekä toveruudelle. Ammatin kutsumuksellisuus tulee myös kenties esiin juuri upseerihahmon vähäisen käytön avulla aiemmin mainituista syistä.

Sananlasku "Poissa silmistä, poissa mielestä." kuvaa hyvin varsinkin naisupseerin huomiota herättävää poissaoloa tutkimusaineistosta. Samaa lausahdusta voidaan käyttää myös harvoin aineistossa esiintyvistä miesupseerista, tosin hiukan eri syistä.

Katsojien ei kenties tarvitse nähdä miesupseereja, koska näitä ei pääasiallisesti haeta rekrytointijulisteiden avulla puolustusvoimien palvelukseen. Upseerin ammattiin ei läh-

detä hetken mielihoiteesta vaan se vaatii vuosien koulutuksen. Julisteen 7 tekstiosuudessa onkin mainittu myös tarjolla olevan työpaikan lisäksi kouluttautumisen mahdollisuus. Kouluttautumisen vaihtoehtoa mainostetaan julisteissa 7–11 (liitteet 7–11), jonka jälkeen maininta jää tekstiosuudesta pois. Upseerihahmojen vähäisyys ja niiden liittyminen koulutukseen voi olla syy sille, ettei aineiston rekrytointijulisteiden katsojien ei siis tarvitse kiinnittää huomiota upseeriin. Harvalla heistä on uralle vaadittua koulutusta.

Puuttuvan naisupseerin kohdalla aiemmin mainittu sananlasku voidaan tulkita kirjaimellisemmin. Olivat syyt naisupseerin poissaoloon sitten mitkä tahansa, valinta viestii jyrkimmillään haluttomuutta rohkaista naisia upseerin uralle ja lievimmilläänkin välinpitämättömyyttä naisupseerien tämänhetkiseen pieneen määrään. Jos nainen on vain "unohtunut" aineistosta, voidaan siitäkin päätellä jotain. Ilmiö on nähtävissä myös kolmessa uusimmassa maanpuolustuskorkeakoulun valintaoppaassa, jotka ovat muun muassa toimineet lähteenä tässä tutkimuksessa. Maanpuolustuskorkeakoulun valintaoppaan kannessa on käytetty jo ainakin neljänä peräkkäisenä vuotena kuvaa, jossa ei esiinny naishahmoja.^{72 73 74 75} Tämän lisäksi oppaiden sisällä käytetyssä valokuvakuvituksessa ei myöskään esiinny useita naishahmoja. Vuoden 2010 oppaassa käytetystä 24 kuvasta vain neljässä on kuvattu naista. Vuoden 2011 oppaassa vastaavat luvut ovat 4/27 ja vuoden 2012 oppaassa 2/23. Vuoden 2013 valintaopas on jättänyt tunnistettavat naishahmot kokonaan pois julkaisusta. Valintaoppaiden visuaalinen materiaali ei suoranaisesti liity tämän tutkimuksen aineistoon, mutta esitettynä tämän tutkimuksen upseerirepresentatiota koskevien tulosten rinnalla se vaikuttaa tukevan miespainotteista upseerikuvaa. Valintaoppaissa naiskadetteja on vähän, mutta heitä kuitenkin on vielä vuosien 2010–2012 oppaissa. Kuten vuoden 2013 valintaoppaassa, tämän tutkimuksen rajatussa aineistossa naisupseeria ei kuitenkaan yksinkertaisesti ole olemassa. Upseerirepresentatio rakentuukin naisten osuudelta sen takia pitkälti naishahmojen puuttumisen ja sen syiden pohtimiseen varsinaisen visuaalisen materiaalin tarkastelun sijaan. Silti naisupseerin puuttuminen on kiistämättömästi tutkimuksen tärkeimpiä löytöjä. Se herättää kysymyksen, miksi naisupseeri puuttuu kymmenen vuotta kattavasta tutkimusaineistos-

---

⁷² Maanpuolustuskorkeakoulu 2010, passim.

⁷³ Maanpuolustuskorkeakoulu 2011, passim.

⁷⁴ Maanpuolustuskorkeakoulu 2012, passim.

⁷⁵ Maanpuolustuskorkeakoulu 2013, passim.

ta. Löytö on merkittävä myös huolimatta representaation poisjättämisen syistä, joita voidaan tässä yhteydessä vain spekuloida ja jotka varmuudella tietävät vain aineiston toteuttajat ja/tai Suomen puolustusvoimat. Varmaa on kuitenkin se, että poissaolevankin puuttuvan naisen varjo jää aineistoon ja herättää pohdintaa.

4. Aliupseeri: Tervetuloa tiimiin

4.1 Tietoa aliupseerista

Terminä ja sotilasarvona aliupseeri on varmasti tuttu monelle ja etenkin jokaiselle armeijan käyneelle. Aliupseerius on koulutuksessa varusmiehille ensimmäinen askel esimerkiksi upseerin uraa kohti. Aliupseeri eroaa varsinaisesta miehistöstä saamansa johtajakoulutuksen takia. Aliupseeriksi on mahdollista kouluttautua lähes jokaisessa joukkosastossa järjestettävillä aliupseerikursseilla⁷⁶. Varusmiespalveluksen aikana järjestetty johtajakoulutus koostuu kaikkien valittujen suorittamasta aliupseerikurssin ensimmäisestä jaksosta ja sen jälkeen tapahtuvista reservinupseerin tai upseerin koulutuksesta⁷⁷. Noin 20 prosenttia asepalveluksessa olevista varusmiehistä koulutetaan reservialiupseereiksi⁷⁸. Koulutuksen päämääränä on kouluttaa koulutushaaransa toiminnan, johtamisen taistelussa sekä erikoistehtävissä hallitsevia johtajia⁷⁹. Kuten jo aiemmin mainittiin, aliupseerikoulutus on monelle ensi askel upseerin ammattiin, sillä kaikki maanpuolustuskorkeakouluun hyväksytyt oppilaat koulutetaan reserviupseereiksi aliupseerikurssin suorittamisen jälkeen⁸⁰. Arvohierarkiassa aliupseeri on saamansa johtajakoulutuksen takia aineiston sotilashahmoja korkeammassa asemassa ja erottuu näin ollen jo tästä syystä esimerkiksi tämän tutkimuksen sotilasrepresentaatiosta. Aliupseeri on kuitenkin itsekin saanut aluksi saman sotilaskoulutuksen kuin varusmiehet ja jää niin sanotussa käskytyjärjestyksessä upseerien alaisuuteen.

Aliupseerin varsinaisesta sotilaskoulutuksesta ja sotilaan ammatin historiasta yleensäkin kerrotaan tarkemmin sotilas representaation yhteydessä, sillä representaatioihin kuuluvien hahmojen saama sotilaskoulutus ja ryhmien historia on pitkälti sama. Kyseiseen koulutukseen ei syvennytä tarkemmin tässä osiossa myöskään siksi, että aliupseerien sotilaskoulutuksen rooli ei ole aineistossa vahvasti korostunut.

---

⁷⁶ Puolustusvoimat 2011, 27.

⁷⁷ Puolustusvoimat 2011, 26.

⁷⁸ Pääesikunnan koulutusosasto 2006, 36.

⁷⁹ Pääesikunnan koulutusosasto 2006, 36

⁸⁰ Pääesikunnan koulutusosasto 2006, 37.

4.2 Mies aliupseerina

4.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Väliajalla

Representaationa aliupseeri jakaa muutamia piirteitä sotilasrepresentaation hahmojen kanssa. Tämä ei sinänsä ole yllättävää, koska sotilas voidaan nähdä eräänlaisena katto-käsitteenä jonka alle kuuluvat niin varusmiehet, aliupseerit kuin korkeimmat upseeritkin. Tässä tutkimuksessa sotilas – termi viittaa kuitenkin niin sanottuun rivimieheen, varusmieheen ja yleensäkin sotilaaseen, jolla ei ole varsinaista johtajakoulutusta. Aineiston aliupseerihahmot olisi ollut mahdollista esimerkiksi yhdistää sotilasrepresentaatioon ja tutkia syntyneitä suurempaa ryhmää yhdessä, sillä sisällönanalyysissä sotilas ja aliupseeri muistuttivat ensisilmäykseltä osittain toisiaan. Aliupseeri ja sotilas päätyivät kuitenkin lopulta omiksi representaatioryhmikseen, koska aliupseerit erosivat aineiston uudemmissa julisteissa erittäin selkeästi sotilaista. Representaatioiden välisiä päällekkäisyyksiä on kuitenkin ajoittain nähtävissä ja kyseiset kaksi representaatioryhmää ovatkin toisilleen vahvasti sukua.

Miesaliupseeri esiintyy yhteensä neljässä aineiston julisteessa, jotka ovat julisteet 18, 19, 20 ja 22 (liitteet 18, 19, 20 ja 22). Ensimmäisen kerran tämä nähdään vuonna 2008 ilmestyneessä rekrytointijulisteessa. Kuten kuin jo esitellyt upseeri, miesaliupseeri pukeutuu myös armeijan univormuun julisteiden 19, 20 ja 21 henkilökortissa nähtävissä kuvissa. Muualla aineistossa tällaista varsinaista työasua ei kuitenkaan miesaliupseerien yllä nähdä. Julisteessa 18 rintakuvaan rajattu miesaliupseeri nähdään siviilivaatteissa ja vuonna 2009 julkaistuissa julisteissa 19, 20 ja 22 miesaliupseerit ovat pukeutuneet urheiluasuihin. Rekvisiittana aliupseerit kantavat vuoden 2009 julisteissa mukanaan jalkapalloa. Vuonna 2009 aikana julkaistujen julisteiden 19, 20 ja 22 miesaliupseereista kahdessa on käytetty samaa henkilöä ja valokuvamateriaalia. Ainoat muutokset julisteiden 19 ja 22 välillä tapahtuvat aliupseerihahmon paidan värissä ja mainostettavassa puolustusuintauksessa. Julisteessa 19 hahmon paita on väriltään punainen ja juliste mainostaa puolustusvoimia kokonaisuutena, kun taas julisteessa 22 hahmon paita on vihreä ja julisteen vasemmassa yläkulmassa mainostetaan maavoimia.

Miesaliupseeri on kolme kertaa neljästä julisteesta rajattu niin, että katsoja näkee näiden koko vartalon kuvassa sääristä ylöspäin. Julisteessa 18 miesaliupseeri on rajattu tiukemmin rintakuvarajauksella, mikä toistuu myös julisteiden 19, 20 ja 22 henkilökorttien kuvissa. Rintakuvarajaus säilyy siis miesaliupseerien julisteissa läpi koko aineiston.

Julisteiden 19, 20 ja 22 taustana toimii tasaisen musta väri. Samaa pelkistettyä linjaa käytetään myös julisteessa 18, jossa taustaväri on mustan sijaan käytetty valkoista väriä. Musta taustaväri on pitkälti samanlainen kuin upseerinrepresentaation julisteessa 6 käytetty tausta.

Miesaliupseerit esitetään aineistossa melko passiivisina. Näitä ei ole koskaan kuvattu esimerkiksi kesken liikkeen tai fyysisen työtehtävän, vaan nämä ovat jokaisessa julisteessa pysähtyneet kuva-alalla. Urheiluasuihin pukeutuneinkin hahmot eivät ole liikkeessä ja rekvisiittana toimiva jalkapallo on päätynyt paikoilleen hahmojen kainaloon.

4.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kentällä tavataan

Miesaliupseeri esiintyy aineistossa ensimmäistä kertaa vasta vuonna 2008 julisteessa numero 18 (liite 18). Ensiesiintymisessään tällä on rinnallaan naisaliupseeri. Hahmon sotilasarvoa ja näin ollen aliupseerin statusta on mahdoton päätellä ainoastaan kuvan perusteella, mutta julisteen tekstiosuus paljastaa mieshahmon olevan ammatiltaan ohjusaliupseeri Karjalan Prikaatissa. Sama tekstiosuus paljastaa myös naisaliupseerin sotilasarvon.

Juliste 18 on melko yllättäen aineistossa ainoa, jossa käytetyn kuvamateriaalin värimaailma on haettu Suomenlipun väreistä. Mukana on tekstiosuudessa myös ripaus keltaista, joka voidaan nähdä viittauksena Suomen naapurimaahan Ruotsiin sekä myös Suomen toiseen viralliseen kieleen. Kenties suomalaisuuden tai pohjoismaisuuden tunnetta rakentamaan julisteen hahmoiksi on myös valittu niin sanotusti stereotyyppisen suomalaisen näköisiä hahmoja. Sekä miesaliupseeri, että julisteen naisaliupseeri ovat molemmat vaaleahiuksisia ja -ihoisia sekä sinisilmäisiä. Isoine valkoisine hymyineen julisteen hahmot sopisivat ehkäpä paremmin mainostamaan hammastahnaa. Julisteen melko klii-

ninen valko-sininen värimaailma tukee mielikuvaa suuhygieniatuotemainoksesta. Hahmojen ulkonäön ja hymyn lisäksi representaation hahmojen lajittelua hämärtää näiden hyvin siviilimäinen pukeutuminen. Varsinkin miesaliupseerin kannalta juliste on hyvin erikoinen. Vastaavanlaista hymyilevää ja selvästi kameralle poseeraavaa mieshahmoa ei nähdä muualla aineistossa. Selvästi hymyilevät mieshahmot ovat muutenkin hyvin harvinaisia aliupseerirepresentaation ulkopuolella. Katsojaa silmiin katsovia mieshahmoja toki löytyy useita, mutta vain harvoissa yhdistyy sekä leveä hymy että tietoisesti katsojaa havitteleva vahva katsekontakti. Koko aineistossa ainoastaan yksi siviilirepresentaation mieshahmo mukailee asennoltaan ja ilmeeltään miesaliupseerille tyypillistä käytöstä. Kameralle poseeraaminen ja hampaat paljastava, leveä hymy on koko aineistossa tyypillisintä naissiviilityöntekijöille. Kyseinen esiintymistapa aiheuttaa kuitenkin siviilirepresentaation sisällä suuren ristiriidan eri sukupuolien välillä ja muodostuu yhdeksi erittäin tärkeäksi ryhmästä löydetyksi tulokseksi. Poseeraava hymy siis rinnastaa miesaliupseerin aineiston kontekstissa naissiviilityöntekijään. Aliupseerien joukossa tämä ei kuitenkaan aja kiilaa eri sukupuolten representaatioiden välille, sillä molemmat ryhmässä esiintyvät sukupuolet seuraavat samaa linjaa. Katsojan tiedostava suora katsekontakti toimii usein joko puhuttelun visuaalisen muodon luojana tai katsojaan kohdistuvan tekemisen työkalun⁸¹. Aliupseerin ystävälliseksi luokiteltava hymy ja olemus vaikuttaa katseeseen positiivisesti ja viesti, jonka tämä pyrkii katsojalle välittämään on oletettavasti positiivinen. Katsojan kanssa samalla tasolla niin perspektiivin kuin pukeutumisensa puolesta esitetty hymyilevä miesaliupseeri pyrkii kenties välittämään tälle viestin ammattinsa miellyttävyydestä ja niin sanotusta tavallisuudesta. Tämä todistaa Karjalan Prikaatin ohjusaliupseerin olevan ulkomuodoltaan ja tyyliältään kohderyhmän siviilien kaltainen ja vihjaa näin ollen vahvasti myös katsojan pystyvän nousemaan samaan virkaan. Hahmon ystävällinen ja iloinen olemus voi vihjata myös työn nautittavuudesta. Mieshahmon kanssa yhtä tyytyväisen oloisen naisaliupseerin läsnäolo voi taas osaltaan olla viittaus ryhmätyöskentelyn mahdollisuuteen. Jos hahmoilla olisi julisteessa enemmän vuorovaikutusta toistensa kanssa, toisen iloisen aliupseerihahmon läsnäolo voisi myös olla viittaus mukaviin työtovereihin ja hyvään työilmapiiriin. Molempien aliupseerien huomio kiinnittyy kuitenkin katsojaan ja näin ollen suurin osa näiden välittämistä viesteistä kohdistuu tähän.

---

⁸¹ Kress & Van Leeuwen 2006, 117.

Sotilas- ja siviilityöntekijärepresentaatioiden lisäksi aliupseerit jakavat piirteitä myös upseerien kanssa. Upseerin ja aliupseerin välillä visuaaliset yhtäläisyydet painottuvat hahmojen vaatetuksen sijaan julisteiden ympäristöön. Julisteessa 6 (liite 6) upseeri on kuvattu tummalla, lähes mustalla abstraktilla taustalla, joka piilottaa osan hahmosta varjoon. Samaa taustavalintaa on käytetty myös vuoden 2009 aikana ilmestyneissä, eräänlaisena sarjana toimivissa aliupseerirepresentaation julisteissa 19, 20, 21 ja 22. Upseerirepresentaatioon kuuluvan julisteen 6 musta tausta piilottaa siinä esiintyvän upseerin kasvot katsojalta ja jättää hahmon näin ollen osittain katsojan ulottumattomiin. Vuoden 2009 aliupseerin kasvot ovat tummasta taustasta huolimatta selkeästi nähtävissä ja kaikkien neljän julisteen hahmot luovat suoran katsekontaktin ulos julisteesta katsojaan. Kuvien tumma tausta piilottaa lähinnä vain samankaltaisiin urheiluasuihin pukeutuneiden aliupseerien urheiluasun mustien shortsien peittämät alavartalot. Taustan tummuus myös imaisee hahmojen mustien shortsien peittämän alaruumiin, jättäen kuilun ylävartalon ja kuvan alakulmassa jatkuvien säärrien välille. Shortsien ääri viivat ovat himmeästi nähtävissä vain paikoittain hahmojen reisien ympärillä. Ilman näitä heikkoja ääri viivoja hahmojen alavartalo katoaisi kokonaan kuvan tummaan taustaan. Tumman ympäristön hallitsevuus ei ole aivan yhtä vahva kuin julisteessa 6, mutta sen ja vuoden 2009 julisteiden taustoilla on selkeä visuaalinen yhteys.

Hahmoja ympäröivän tumman taustan lisäksi vuoden 2009 aliupseerijulisteiden ja upseerijulisteen 6 välillä on toinenkin yhtäläisyys. Sekä upseeri että aliupseerit on esitetty hyvin passiivisessa toiminnassa. Aliupseerit eivät jalkapalloteemastaan huolimatta ole varsinaisesti liikkeessä vaan ovat pysähtyneet poseeraamaan katsojalle. Myös julisteen 6 upseeri on kääntynyt katsojaan päin eikä tämä ole kuvattu kesken minkään tunnistettavan askareen. Toisin kuin aliupseereiden kohdalla, upseerihahmon silmät kuitenkin katoavat taustan pimeyteen eikä katsoja pysty näin ollen luomaan vahvaa katsekontaktia tämän kanssa. Toinen aineiston upseerihahmo poikkeaa kuitenkin vahvasti julisteen 6 hahmosta ja tämä on muun muassa rajaukseltaan enemmän aliupseerihahmojen tyylinen. Toinenkaan upseerihahmo ei kuitenkaan tee suoraa katsekontaktia katsojaan, vaan tämän katse pysyy kuvan maailman sisällä. Miesaliupseerit sen sijaan luovat kaikissa ryhmän julisteissa vahvan, suoran katsekontaktin katsojaan. Koska hahmot on kuvattu katsojan kanssa melko samalta tasolta perspektiivin suhteen, näiden katsojaan luoma

katsekontakti asettaa hahmot katsojan kanssa samanvertaisiksi⁸². Vahva katsekontakti ja iloinen hymy voivat myös tehdä miesaliupseerista helposti lähestyttävämmän ja jopa ystävällisemmän näköisen. Tämä voi parantaa hahmojen lähestyttävyyttä katsojien silmissä ja vaikuttaa osaltaan myös siihen, millaisiksi hahmoiksi kohdeyleisö nämä mieltää. Hahmot ovat vahvassa vuorovaikutuksessa katsojan kanssa myöskin asentojensa takia. Suoraan edestäpäin kuvatut miesaliupseerit maksimoivat avoimilla asennoillaan yhteytensä katsojaan⁸³.

4.3 Nainen aliupseerina

4.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Ensimmäisenä kentälle

Naisaliupseeri esiintyy kahdessa aineiston julisteessa. Yhteensä hahmoja on periaatteessa kolme, tosin julisteen 21 naisaliupseeri esiintyy samassa julisteessa kahdesti eri kuvien sisällä. Mielenkiintoisesti naisaliupseeri esiintyy aineistossa ajallisesti ennen miesaliupseeria ja on näin ollen ensimmäinen kohderyhmälle esitelty aliupseeri. Ensimmäisen kerran naisaliupseeri nähdään vuoden 2004 julisteessa 11 (liite 11). Miesaliupseeria käytetään ensimmäisen kerran julisteessa 18 vuonna 2008 ja tällöin tämä esiintyy yhdessä naisaliupseerin rinnalla.

Aliupseereille ryhmänä tyypillistä on pukeutuminen "muu" kategoriaan sisällönanalyysissä kuuluviin asuihin, tarkemmin tässä yhteydessä peliasuihin. Naisaliupseeri nähdään mieskollegaansa useammin aineistossa kuitenkin myös muissa asuissa. Tämä on ensiesiintymisessään vuoden 2004 julisteessa pukeutunut sotilasrepresentaatiolle tyypilliseen maastopukuun, jota yksikään miesaliupseeri ei aineistossa koskaan käytä. Julisteen 11 naisaliupseeri on taas representaation naispuolisista hahmoista ainoa, joka on pukeutunut siviilivaatteisiin. Julisteessa 21 (liite 21) naiskersantti lopulta liittyy tiimiin ja pukeutuu miespuolisten kollegojensa tavoin urheiluasun ja nappaa mukaansa jalkapallon. Samassa julisteessa esiintyvä passikuvamainen otos hahmon henkilötodistuksessa esittää naisaliupseerin univormuun puettuna.

---

⁸² Jewitt & Oyama 2001, 135.

⁸³ Jewitt & Oyama 2001, 135.

Ympäristö, jossa naisaliupseerit esitetään ei juurikaan poikkea miesaliupseereiden kuvi-
en taustoista. Taustat ovat melko tasaisia mustia tai valkeita sävyjä ja vain julisteen 11
taustassa on nähtävissä minkäänlaisia muotoja. Kyseisessäkin julisteessa tausta on kui-
tenkin sumea ja melko abstrakti ja muodot ovat vääristyneet tunnistamattomiksi.

Kuten miesaliupseereiden kohdalla, myös naisaliupseereiden rajaus muuttuu ajan kulu-
essa. Kahdessa ensimmäisessä julisteessa naisaliupseeri on rajattu rintakuvamaisesti.
Viimeisessä julisteessa rajaus on muuttunut niin, että koko hahmo on lopulta kuvassa
näkyvillä. Samassa julisteessa elää myös kuitenkin aiemmin käytetty rintakuvarajaus.
Julisteessa nähtävän henkilökortin kuvassa naisaliupseeri on rajattu jälleen passikuville
tyypilliseen rintakuvarajaukseen.

Naisaliupseerin jo valmiiksi melko alhainen aktiivisuustaso laskee ensimmäisen julis-
teen jälkeen. Julisteet 18 ja 21 esittävät hahmonsa pysähtyneinä poseeraamaan kuvaa
varten. Julisteen 11 naisaliupseeri ei hänkään lopulta ole erityisen aktiivinen julisteessa
käytetyn kuvarajauksen takia.

4.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Sotaa ja rauhaa

Naisupseerin täydellinen puuttuminen tästä tutkimusaineistosta on yksi kysymyksiä
herättävimmistä löydöksistä koko tutkimuksessa. Kyseisen representaatioryhmän puut-
tuminen vaikuttaa myös sitä tutkimuksen rakenteessa seuraavaan aliupseeriin. Aliupsee-
rinaisia nähdään aineistossa useita, yhteensä kolme kappaletta. Mielenkiintoisinta nais-
aliupseereiden ilmestymisessä aineistoon ei ole kuitenkaan niiden määrä, vaan järjestys
jossa nämä miesaliupseereihin verrattuna aineistoon ilmestyvät. Aineiston ensimmäinen
aliupseeri on nainen ja esiintyy julisteessa 11, joka on ilmestynyt vuonna 2004. Tämä on
melko iso ero verrattuna esimerkiksi juuri upseerirepresentaatioon, jossa kaikki ryhmän
hahmot ovat miehiä ja johon kuuluvat julisteet ovat ilmestyneet vain vuotta ensimmäistä
aliupseerijulistetta aiemmin. Aineiston hahmojen keskuudessa vaikuttaa siltä, että nai-
nen kelpaa aliupseeriksi, mutta tälle ei ole vielä auennut paikka ylemmässä upseeristos-
sa.

Julisteessa 11 on aineistossa merkittävä muunkin kuin naisaliupseerin ilmestymisen kannalta. Siinä aliupseeri on esitetty varustukseltaan hyvin sotilasmaisena. Hahmon erottaa sotilaasta vain tämän asussa kauluksessa kiinni olevien tunnusten takia. Myös kuvan taustalla nähtävä kasvoton sotilashahmo vaikuttaa kuvan sisältöön ja varsinkin aliupseerin suhteeseen muihin representaatioryhmiin. Sotilasrepresentaatiota käsittelevässä luvussa kasvottomista, sukupuoleltaan "muu" kategoriaan kuuluvista sotilashahmoista kerrotaan tarkemmin, mutta tässä vaiheessa voidaan kertoa hahmojen toimivan eräänlaisina sotilasryhmien symboleina läpi aineiston. Julisteen 11 naisaliupseerin voidaan siis hahmojen asettelun perusteella olettaa olevan johtamassa sotilasta tai sotilasryhmää. Aliupseeri esitetään siis johtajana, joka voi mahdollisesti komentaa suuriakin ryhmiä. Tämä vastaa pitkälti aliupseerien johtajakoulutuksessa osakseen ottamaa roolia. Vaikka naisaliupseeri on ulkonäöltään ja seuraltaan pitkälti rinnastettavissa naissotilaseen, kaksi eroa nousee heti esiin. Myöhemmin esiteltävä naissotilas esiintyy aineistossa rinnallaan sekä kasvottomia sotilaita että miessotilas. Tämä ei myöskään toimi johtajana vaan seuraa kuvassa olevaa miessotilasta ja sotilaskoiraa. Naisaliupseerin johtajakoulutus nousee vuoden 2004 julisteessa esiin niin tämän johtopaikasta kuvan etualalla kuin myös tähän rinnastetusta seurasta. Identiteetitöntä sotilasta tai sotilasryhmää edustava kasvoton taustahahmo ei kiinnitä katsojan huomiota yhtä vahvasti kuin selkeästi erotettavat piirteet omaava naisaliupseeri. Aliupseerista tuleekin näin kuvan keskipiste ja katsojalle helpommin samaistuttava hahmo.

Aineiston ensimmäinen naisaliupseeri herättää huomiota myös muistakin syistä. Huolimatta julisteen 11 naisaliupseerille rakennetusta johtaja-asehasta, kuvan rajausta syö pahasti muuten vahvaa naishahmoa. Rintakuvarajauksessa esitetyn hahmon molemmat kädet jäävät käytetyn rajauksen takia lähes täysin kuvan ulkopuolelle, jättäen naisaliupseerin kuvan maailman sisällä kädettömäksi. Oikean käden virkaa jää kuitenkin ikään kuin toimittamaan kuvan vasemmassa alakulmassa oleva ase, jonka perä vaikuttaa alkan hahmon juuri ja juuri kuvasta ulos rajaustuvasta olkapäästä. Tämä on mielenkiintoinen ratkaisu, sillä se sisältää vahvaa symboliikkaa. Pelkkä aseän läsnäolo kuvassa tuo mukanaan rinnastuksen väkivaltaan ja uhkaan, mutta sen päätyminen näin lähelle ja näin isoksi osaksi naisaliupseeria vaikuttaa vahvemmin myös hahmon herättämiin mielikuviin. Suomalaisessa kulttuurissa väkivaltainen käyttäytyminen liitetään vahvasti

miehiin ja sitä esiintyy erityisesti miesten välisessä vuorovaikutuksessa⁸⁴. Julisteen 11 kannalta mielenkiintoisesti myös aseet mielletään maskuliinisiksi⁸⁵. Naisten vuorovai-
kutukset sekä keskenään että miesten kanssa mielletään puolestaan enemmän tunnepohjaisiksi⁸⁶. Naisaliupseerin vahva yhteys kantamaansa aseeseen ja varmasti osittain myös tämän yllään kantama varustus tekevät tästä väkivaltaiseksi ja tästä johtuen myös maskuliiniseksi mielletävän hahmon. Tämän kuvasta ulosrajatut kädet ja alavartalo vaikuttavat kuitenkin laskevasti hahmon aktiivisuuden ja jopa uhkaavuuteen. Kuvasta ulos suuntautuva katse myös ohittaa katsojan ja estää näin suoran katsekontaktin saamisen. Hahmon voidaan siis todeta olevan aggressiivinen, mutta passiivinen sekä sukupuoleltaan nainen mutta esittämistapansa takia maskuliininen.

Hahmon maskuliinisuutta ja siihen liitettyä väkivaltaa syö kuitenkin julisteen tekstiosuus, jota ei voi jättää tässä yhteydessä huomiotta. Kuvan oikeaan yläkulmaan on sijoitettu tekstilaatikko, jossa lukee "Haluatko meikit talon puolesta ja muita mielenkiintoisia työsuhte-etuja?". Tekstin viittaus meikeistä rinnastuu hahmon kasvoille maalattuun naamioitumiskuvioon, jonka tarkoituksena on estää kasvojen ihon erottuminen maastoutuessa. Visuaalisella tasolla kasvomaalaus, joka helposti rinnastetaan myös väkivaltaisempaan sotamaalaukseen, korostaa hahmon jo rakentamaa mielikuvaa valmiudesta taistelutilanteeseen, mutta tekstiosuus lisää maalaukseen myös elementin naisille usein kuuluvaksi mielletystä meikkaamisesta. Meikkaamisen tehtävänä on usein kätkeä meikkaajan ihon virheitä ja korostaa tämän hyviä piirteitä ja koko prosessin päämääränä voi näin ollen olettaa olevan kaunistuminen. Maastoutumistilanteissa kasvojen maalauksella pyritään piilottamaan helposti tunnistettavat kasvopiirteet ympäröivässä maastossa. Siinä missä meikki korostaa käyttäjänsä kasvoja, kasvomaali pyrkii häivyttämään nämä. Tämän luodun ristiriidan lisäksi meikkaamisen esille tuominen ja yhdistäminen muuten maskuliiniseksi rakennettuun naisaliupseeriin tuo mukaan aiempien piirteiden kanssa eräänlaisessa ristiriidassa olevan stereotyyppisen naisellisuuden. Naisellisuuden liittämisessä naiseen ei sinänsä ole mitään uutta ja yllättävää, mutta tässä yhteydessä se vaikuttaa vähentävästi muihin jo rakennettuihin piirteisiin. Se, onko tämä lisäys muistu-

---

⁸⁴ Jokinen 2000, 30.

⁸⁵ Jokinen 2000, 127.

⁸⁶ Jokinen 2000, 34.

tus naisaliupseerin niin sanotusta paikasta väkivallan ja maskuliinisuuden alueella vai yritys yhdistää maskuliinisuutta ja naisellisuutta samassa hahmossa tasa-arvoisesti jää tulkinnan varaan. Ensimmäisen tulkinnan mukaan se nakertaa naisaliupseerille rakennettua maskuliinisen ja tarvittaessa väkivaltaisen johtajan roolia. Toisen näkemyksen mukaan samaan naisaliupseeriin on tahdottu tuoda mukaan sotatilanteessa tarpeellisia ominaisuuksia, poistamatta kuitenkaan liikaa tämän sukupuolelle stereotyyppisesti määriteltäviä ominaisuuksia ja kiinnostuksia. Aseiden maskuliiniseksi mieltäminen sekä miesten yhdistäminen naista vahvemmin väkivaltaan on yhtä stereotyyppistä kuin naisten esittäminen meikeistä ja ulkonäöstään kiinnostuneina. On myös mahdollista, että tekstiosuus on tarkoitettu huumorina tai että sillä on pyritty herättämään naiskatsojien huomio. Mieskatsojiin kasvomaalien ja meikkien rinnastaminen kulttuurisidonnaisten sukupuolten stereotyyppien takia tuskin puree.

Vuoden 2004 jälkeen naisaliupseeri kokee suuria muutoksia. Tätä taikka miesaliupseeria ei nähdä enää aineistossa maastokuvioisessa varustuksessa joukkoja johtamassa. Representaatio siirtyy sotilasmaisuudesta lähemmäksi aineiston siviili- ja siviilityöntekijähahmojen esitystapaa. Vuonna 2008 ilmestyneessä julisteessa 18 naisaliupseeri on muuttunut visuaalisesti lähes identtiseksi siviilityöntekijärepresentaation naishahmojen kanssa ja julisteen hahmot ovat tunnistettavissa aliupseereiksi vain julisteen tekstiosuuden avulla. Naishahmon kerrotaan olevan tilannevalvoja Satakunnan Lennostosta. Mikään tekstin ulkopuolella ei edes vihjaa hahmon mahdolliseen työhön. Naishahmon aliupseerius ei ilmene mitenkään tämän ulkonäöstä, mutta sama pätee toisaalta myös julisteen mieshahmoon. Tämä on piirre, joka ei toistu siviilityöntekijähahmoissa, joista osaa julisteen 18 aliupseerit vahvasti muistuttavat. Mielenkiintoisesti myös miesaliupseeri seuraa naissiviilityöntekijälle tyypillistä kaavaa, kun taas miessiviilityöntekijä erotetaan aineistossa erittäin vahvasti naiskollegoistaan. Nämä naissiviilityöntekijän ja aliupseerin visuaaliset yhtäläisyydet ovat yllättäviä.

Sotilas- ja siviilityöntekijärepresentaatioiden lisäksi aliupseerit jakavat piirteitä myös upseerien kanssa. Tämä on nähtävissä jo miesaliupseerien kohdalta esitellyissä vuoden 2009 julisteissa. Niin sanotuissa pelipukujulisteissa (vuoden 2009 aliupseerijulisteet) aliupseerit ovat sukupuolestaan huolimatta hyvin samankaltaisia. Nais- ja miesaliupsee-

rit ovat pukeutuneet samoihin vaatteisiin ja heillä on käytössään sama rekvisiitta ja tausta. Yllättäen tietynlaista joukkuehenkeä uhkuvat tai ainakin tavoittelevat aliupseerit ovat julisteissa poikkeuksetta yksin. Naisaliupseerin kohdalla yksinäisyyttä korostaa se, että tämä on ainut nainen vuoden 2009 julisteissa.

Naisaliupseeri on vaatetukseltaan pitkälti yhtenäinen mieskollegojensa kanssa. Tällä on julisteessa 21 yllään samanlainen sininen t-paita kuin julisteen 20 miesaliupseerilla sekä jalassaan mustat shortsit. Vaatetuksen lisäksi naisaliupseerilla on kuvassa mukanaan samanlainen jalkapallo kuin muillakin vuoden 2009 julisteiden aliupseereilla. Tapa, jolla naishahmo pitelee palloa, eroaa kuitenkin muista julisteista. Tämä on asettanut molemmat kämmenensä torsoaan vasten pitelemänsä jalkapallon ympärille. Asento on miesaliupseereiden rentoon otteeseen verrattuna sulkeutuneempi ja omistavampi. Naisaliupseerin vartalon asento ei ole aivan yhtä katsojaan päin kääntynyt kuin miesaliupseereilla, vaan tämä on kuvattu mieskollegoistaan poiketen hiukan sivulle kääntyneenä. Hahmon kuvaaminen sivulta päin esimerkiksi profiilissa jättää katsojan kuvasta niin sanotusti sivulle⁸⁷. Julisteen naisaliupseerin asento on kuitenkin vahvemmin eteenpäin kuin sivulle suuntautunut ja näin ollen tämän kehonkieli kommunikoi katsojan kanssa melko samoin kuin miesaliupseereilla. Naisaliupseerin vartalon asennon ero miesaliupseereihin on pieni, mutta se tuo käytetyn valaistuksen takia esiin naisaliupseerin ja miesaliupseerien vartaloiden erot. Naisaliupseerin kuvassa vilauttama paljas reisi ei kuitenkaan paljasta paljoa sen enempää ihoa kuin miesaliupseereillakaan. Naishahmon mustat shortsit ovat myös muutaman sentin miesaliupseereiden housuja lyhyemmät, mutta ero on lähes mitätön. Huolimatta vuoden 2009 aliupseerijulisteiden samankaltaisuudesta, naisaliupseeria ei ole yritetty muuttaa täysin identtiseksi miesaliupseerien kanssa eikä tämän naiseutta ole yritetty piilottaa. Hahmojen väliset, sukupuolen luomat erot eivät ole ylikorostuneet.

4.4 Representaation yhteenveto

Julisteissa 18, 19, 20, 21 ja 22 on onnistuttu paremmin siinä, mihin ryhmän ensimmäisessä julisteessa vuonna 2004 jo kenties pyrittiin. Aliupseerihahmot toimivat näissä ju-

---

⁸⁷ Jewitt & Oyama 2001, 135.

listeissa hyvin keskenään, kenties siksi että nämä on esitetty pitkälti keskenään samankaltaisina ja tästä syystä myöskin samanarvoisina. Vaikka hahmojen asennot, ilmeet ja lavasteet eivät liity vahvasti varsinaiseen aliupseeritoimintaan, niiden poseerausmaisuus ei häiritse. Tähän on luultavasti syynä juuri se, että molemmat sukupuolet on esitetty samalla tavalla, samalla valossa. Vahvasti miehen osuudeksi rajatun upseerirepresentaation jälkeen aliupseerit yllättivät samankaltaisuudellaan ja jopa tasa-arvoisuudellaan. Myöhemmin esiteltävässä siviilityöntekijärepresentaatiossa nähdään, kuinka samamman eri sukupuoliset työntekijät voidaan kuvata hyvin erilaisissa valoissa. Aliupseerit ovat kuitenkin onnistuneet välttämään siviilityöntekijöiden ryhmässä nähtävät ongelmat. Ryhmänä aliupseerit ovat enemmistöltään yllättävän rauhallinen joukko. Tässä suhteessa nämä muistuttavat enemmän näitä ennen käsiteltyjä upseereja kuin aliupseerien jälkeen analysoitavia sotilaita. Yllättävintä representaatiossa on vahva samankaltaisuus siviilihahmoihin, jota ei sotilas pohjaisen johtamiskoulutuksen saaneilta osaisi välttämättä odottaa. Juuri kyseinen piirre toimii kuitenkin rekrytoinnin kannalta hyvin. Aliupseereita esittelevät julisteet ovat kaiken kaikkiaan helposti lähestyttäviä, mikä parantaa niiden toimivuutta rekrytointimateriaalina.

Yksi juliste nousee kuitenkin esiin aliupseerien ryhmässä. Julisteessa 11 kuvatus naisaliupseerin representaatio on hiukan hajanainen. Toisaalta tämä kuvataan maskuliinisena sotijana ja johtajana, toisaalta tämä taas rinnastetaan helposti pinnalliseksi ja puolustusvoimiin kuulumattomaksi leimattavaan meikkaamiseen. Naisaliupseerin vahvuutta julisteessa heikentää myös tämän raajat kuvasta pois leikkaava rajaus. Tämä eri ominaisuuksien tasa-painottelu ei onnistu yhtä hyvin kuin myöhemmissä saman representaatioryhmän julisteissa. Tulokseen on varmasti vaikuttanut myös julisteeseen 11 valitun roolin vaikeus. Muualla aineistossa aliupseeri on muokattu niin sanotusti siviilimäisemmäksi ja tämän visuaalinen yhteys aseisiin, univormuihin ja jopa aktiivisuuteen on vähentynyt huomattavaksi. Mies- ja naisaliupseeri on kenties helpompi esittää samankaltaisina ja samankaltaisina ilman puolustusvoimien kouluttamille sotatilanteessa toimiville henkilöille muodostuneita, maskuliinisuuteen painottuvia stereotyyppioita. Kun nämä esitetään siviilimäisemmässä ympäristössä ja aktiviteetissa, monet vaikeasti esimerkiksi juuri naisaliupseerien, -upseerien tai -sotilaiden kohdalla vaikeasti lähestyttävät mielikuvat

voidaan ohittaa täysin. Se, onko tämä hyvä vai huono lähestymistapa riippuu osittain kohderyhmän reaktioista sekä tilaajan tarkoituksista.

5. Sotilas: Tuntematon

5.1 Tietoa sotilaasta

Terminä sotilas on muodostunut eräänlaiseksi kattokäsitteeksi useille puolustusvoimien alaisille työnimikkeille ja sotilasarvoille. Sotilaaksi voidaan määritellä kuka tahansa asepalveluksen suorittanut henkilö, oli tämä sitten osallistunut vain varusmiespalvelukseen tai jatkanut sotilasuraansa aina upseeriksi asti. Jokaisen ammattisotilaan ura on alkanut sukupuolesta riippumatta varusmiespalveluksella. Pakollinen sota-aikaan valmentava varusmiespalvelus kuuluu osana jokaisen suomalaisen miehen elämään, sillä Suomessa on tällä hetkellä voimassa miesten yleinen asevelvollisuus. Asepalvelus koostuu varusmiespalveluksesta ja reservin koulutustapahtumista, joihin mies on velvollinen osallistumaan iästä 18 ikään 60 asti.⁸⁸ Sama määrite pätee myös mykyään naisille mahdolliseen vapaaehtoiseen asepalvelukseen.

Jotta voidaan ymmärtää tämän päivän suomalaiselle sotilaalle asetettuja odotuksia ja tälle muodostuneita stereotyyppioita, on tärkeää tarkastella hiukan suomalaisen sotilaan historiaa ja nykyisen Suomen puolustusvoimien muodostumista ja kehitystä. Suomen ensimmäiset sotajoukot muodostuivat ristiretkien aikakautena kotejaan puolustaneista talonpojista. Itsenäistä Suomea ei silloin ollut vielä olemassa vaan nykyisen Suomen alueet olivat Ruotsin hallinnassa. Suomalaisuus on kuitenkin korostunut sotalaitoksen toiminnassa 1600-luvulta asti. Suomesta kerätyille sotajoukoille muodostui tuona aikana sekä oma hallinto että ylipäällikkö. Suomalaisen sotilaan mainetta muokkasi vahvasti vuonna 1626 käyty Wallhofin taistelu, jonka seurauksena Suomalaiset sotilaat tunnettiin jatkossa urhoollisina ja hyvinä sotilaina. Heitä pidettiin kuitenkin myös luonteeltaan juroina ja erakkomaisina. Suomalaisen sotilaan imagoa pönkitettiin 1800-luvulla Väinö Stoolin tarinoilla ja myöhemmin suomalainen sotilas nähtiin Venäjän sortoa vastaan taistelevana sinnikkäänä taistelijana.⁸⁹ Varsinaisen suomalaisen armeijan voidaan katsoa muodostuneen vasta vuonna 1809 kun Suomen autonominen alue perustettiin Venäjän vallan alaisena. Venäjään liitetyn Suomen velvollisuudeksi katsottiin valtakunnan puolustaminen. Suomalainen sotaväki oli joko värvättyä, ruotujakoista tai asevel-

---

⁸⁸ Pääesikunnan viestintäosasto 2008, 46.

⁸⁹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 5.

vollisuuteen perustuvaa ja se oli vahvuudeltaan suurimmillaan Oolannin sodan aikana vuosina 1854–1856. Vuonna 1874 Venäjä siirtyi eurooppalaisen mallin mukaiseen yleiseen asevelvollisuuteen, joka vahvistettiin Suomessa vuonna 1878 ja astui voimaan vuonna 1881.⁹⁰ Suomi oli tässä asevelvollisuudessa erityisasemassa; suomalaisia joukkoja sai käyttää vain sotilaiden kotimaassa Suomessa. Tuolloin asevelvollisuuteen kuului pelkän sotilaskoulutuksen lisäksi myös muiden hyödyllisten taitojen opettaminen palvelukseen astuneille.⁹¹

Suomen suurruhtinaskunta hajosi Venäjän vallankumouksen mukana. Vuonna 1917 Pehr Evind Svinhufvudin johtama senaatti julisti Suomen itsenäiseksi tasavallaksi ja erotti Suomen Vladimir Iljitš Leninin bolsevikkihoitoisesta Venäjästä⁹². Suomi oli nyt ensimmäistä kertaa täysin itse vastuussa omasta maanpuolustuksestaan ja puolustusjoukkojen kokoamisesta sekä järjestämisestä. Vuoden 1918 alussa muodostettiin sotilaskomitea, jonka tehtävänä oli valmistella asevelvollisuutta sekä koota Suomen kansallinen armeija⁹³. Kun Suomen oma armeija vielä haki muotoaan, nuori tasavalta ajautui jo kohti sisällissotaa. Kapinoivan punakaartin rivissä nähtiin myös naissotilaita⁹⁴. Sota päättyi kuitenkin punakaartin häviöön. Sisällissodan jälkeisessä Suomessa poliittinen ja sotilaallinen johto ei luottanut punakaartiin kuuluneeseen työväestöön ja kasarmit miehittiin veteraaneilla⁹⁵. Kasarmeilla sotilaan elämä oli hyvin kurinalaista ja monet varusmiehet kokivat käytössä olleen saksalaisten järjestämän koulutuksen ja vahvan sotilaskurin epäinhimillisenä, mutta asevoimien tehtävänä pidettiin tuolloin sekä kurinalaisen armeijan, että kurinalaisen kansakunnan tuottamista⁹⁶. Tuona aikana varusmiesten palvelusturvallisuus kuitenkin parani⁹⁷. Tämän lisäksi 1920-30 luvuilla sotilaallisuus alkoi muuttua osaksi suomalaisen miehen ihannekuvaa⁹⁸. Rauhaa ei kuitenkaan kestänyt lopulta pitkään. 1939 alkaneen talvisodan ja 1941 alkaneen jatkosodan aikana suomalainen sotilas joutui taas rintamalle. Sodassa palvelevilta sotilailta vaadittiin vahvaa hen-

---

⁹⁰ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 149.

⁹¹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 147.

⁹² Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 175.

⁹³ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 175.

⁹⁴ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 191.

⁹⁵ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 199.

⁹⁶ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 203-204.

⁹⁷ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 206.

⁹⁸ Ahlbäck 2010, 135.

kistä kestäkykyä tai tämä oli osassa taistelutilanteista hyödytön⁹⁹. Sotien päätyttyä Suomi oli yhä itsenäinen maa, jossa tarvittiin yhä puolustusvoimia ja tästä syystä puolustusvoimat ovatkin jatkaneet toimintaansa ja kehitystään tähän päivään saakka. Nyky-päivän varusmies on myös muuttunut ajan mukana. Suomalaiselta varusmieheltä edellytetään entistä enemmän moniosaamista esimerkiksi teknologian kehittymisen takia vaikka tämän kouluttamiseen on nyt käytössä vähemmän aikaa¹⁰⁰. Historian luoma urhoollinen ja sinnikäs, mutta myös juro ja erakkomainen suomalaissotilas jatkaa siis yhä ammattiaan määrittelevien stereotyyppien muokkaamista.

Sotilaana olo on jäänyt historiassa usein miehen osuudeksi ja kenties juuri siksi sotilailisuutta on pidetty jo kauan miehisenä ominaisuutena. Miehuus ja sotilaallisuus on yhdistetty toisiinsa esimerkiksi jo Napoleonin aikaan jolloin myös polariteetti-ihanne nousi vahvaksi vaikuttajaksi sukupuolille asetettujen piirteiden määrittelyssä. Alun alkaen porvariston kehittämä polariteetti eli kaksinapaisuus-ihanne oli 1700-luvun lopussa vallinnut sukupuoli-ideologia. Se korosti miehen ja naisen vastakkaisuutta ja piti näiden eroavia ominaisuuksia toisinaan täydentävinä. Miehisinä ominaisuuksina pidettiin järkeä, toiminnallisuutta sekä taitoa toimia sodan, politiikan ja talouden aloilla. Naisen ominaisuuksiin luettiin passiivisuus ja tunteellisuus ja naisen vastuualueeseen kuuluivatkin sekä äitiys, hoivaaminen että kodinhoito.¹⁰¹ Tällaisen ideologian valossa nais-sotilas olisi ollut poikkeus sukupuolensa normeista. Suomessa naisten asepalvelus herätti paljon keskustelua sen mahdollisuuden noustessa esiin. Naisten asepalvelumahdollisuutta vastustettiin muun muassa sillä perusteella, että naisten tehtävänä väitettiin olevan elämän yllä pitäminen, ei sen tuhoaminen¹⁰². Naisia työskenteli puolustusvoimien palveluksessa jo paljon ennen naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tuloa, mutta tuolloin naisten työpaikat kohdistuivat puolustusvoimien tarjoamiin siviilivirkoihin¹⁰³. Naisen paikka ei siis ollut asepalveluksessa kuten miesten. Tästä huolimatta lopulta sota-aikana tästä käsityksestä päädyttiin horjumaan hiukan. Tuohon aikaan yksinkertaisella mutta selkeällä peitenimellä ”*Tyttö*” toiminut Lotista ja pienestä joukosta miehiä koos-

---

⁹⁹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 222-223.

¹⁰⁰ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 250.

¹⁰¹ Ahlbäck 2010, 134.

¹⁰² Buure-Hägglund 2001, 34.

¹⁰³ Iltasanomien erikoislehti Naisten sota 2010, 34.

tunut patteri oli ainoa Lotta järjestön osasto, joka tarttui aseisiin¹⁰⁴. Tämä oli tapahtunut jatkosodan loppuvaiheessa ja ryhmään kuuluneet naiset oli koulutettu taisteluvastuuta kantavaksi perusyksiköksi¹⁰⁵. Nämä naiset oli koulutettu sotilastehtäviin ja näin ollen heidän roolinsa sodankäynnissä liukui enemmän miesten kuin naisten senhetkiselletä vastualueelle. Paljon sota-aikaa myöhemmin 1990 -luvulla ehdotettu naisten vapaaehtoinen asepalvelus herätti paljon keskustelua. Naisten asepalveluksessa nähtiin ongelmallisenä sen yhteiskuntaa militarisoiva vaikutus, vapaaehtoisen asepalveluksen epätasa-arvoisuus miehiä kohtaan, naissotilaan uralla etenemisen mahdottomuus ja jopa ongelmat hygieniasta huolehtimisesta palveluksessa¹⁰⁶. Ongelmallisena nähtiin esimerkiksi naisvarusmiesten majoittaminen. Rajavartiossa muun muassa kahdesta henkilöstä koostuvat partioryhmät nähtiin aluksi ongelmallisina, sillä partioimaan pitkäksi aikaa kahdestaan olisi joko lähetettävä mies ja nainen tai kaksi naista joista kumpaakaan vaihtoehtoa ei pidetty hyvänä¹⁰⁷. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus astui kuitenkin lopulta voimaan vuonna 1995 ja se on käytössä yhä.

Nainen on voinut lähteä vapaaehtoiseen asepalvelukseen vuodesta 1995 lähtien, mutta vieläkin varusmiehistä vain 1% vuosittain koostuu naisista¹⁰⁸. Tästä alhaisesta prosenttiluvusta huolimatta Suomessa on silti eniten asepalvelusta suorittavia naisia muihin vertailukelpoisiin maihin nähden; esimerkiksi Ruotsissa asepalveluksen suorittaa vuosittain vain 100-200 naista kun taas Suomessa vastaava luku on lähempänä 500¹⁰⁹. Määrä on myös viime vuosina päätyntä vakiintumaan näille paikkeille ja tällä hetkellä reservissä on noin 4300 naista. Naisreserviläisistä vain noin sata on kuitenkin valinnut jatkaa eteenpäin sotilasuralla. Luku on melko pieni ja se kuvastaa osuvasti sitä faktaa, että vaikka vapaaehtoinen asepalvelus on ollut naisille mahdollista jo 17 vuotta, naiset ovat sotilastehtävissä vieläkin eräänlainen poikkeustekijä. Naisten vähäinen määrä miehiin verrattuna asepalveluksessa näkyy myös näiden kohtelussa. Tämän kohtelun negatiivisuus tai positiivisuus riippuu siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Positiivinenkin kohtelu voidaan mieltää erottelevaksi ja näin jopa negatiiviseksi, jos se eroaa vastakkai-

---

¹⁰⁴ Manninen 2010, 18.

¹⁰⁵ Buure-Hägglund 2001, 27.

¹⁰⁶ Buure-Hägglund 2001, 19.

¹⁰⁷ Buure-Hägglund 2001, 30.

¹⁰⁸ Jokinen 2010, 128.

¹⁰⁹ Haavisto & Klemettilä & Partanen 2011, 255

sen sukupuolen saamasta vastaavasta kohtelusta. Asepalveluksessa naisvarusmiehiä pyritään kohtelevaan mahdollisimman tasa-arvoisesti ja heidän läsnäolonsa nähdään positiivisena asiana. Mielenkiintoisesti naisvarusmiehillä tai varusnaisilla vaikuttaisi olevan rauhoittava ja kannustava vaikutus kollegoihinsa.¹¹⁰ Tämä naisen läsnäolon luoma rauhallisuus ja kannustavuus nousivat esiin myös puolustusvoimien Tampereen yliopistolla teettämässä tasa-arvokyselyssä. Näiden positiivisten tunteiden herättäminen vaikuttaa olevan puolustusvoimien naishenkilöstössä toistuva piirre, joka muistetaan mainita usein keskusteltaessa naisten työllistymisessä puolustusvoimissa. Tämän perusteella voidaan sanoa, että naissotilas nähdään miessotilasta tunnepohjaisempana. Miespuoliset toverit uskoutuvat tälle sekä ihmissuhdeasioissaan että muissa sellaisissa asioissa, joista ei voi keskustella miesten kesken ja kriisinhallintatehtävissä siviilit ottavat kontaktia helpommin naiseen kuin mieheen¹¹¹. Jokainen sotilas ja jokainen nainen on kuitenkin omanlaisensa, joten tuntuu erikoiselta olettaa edes suurimman osan naissotilasta sopivan kyseiseen määrittelyyn. Kenties naisen omalla persoonalla ei olekaan tässä tilanteessa merkitystä. Se että hän on nainen varuskunnassa tai kriisinhallintatehtävissä asettaa hänelle oman roolinsa. Epäselväksi jää se, onko tällainen luokittelu osa työtehtävän vaatimuksia vai sosiaalista painetta.

5.2 Mies sotilaana

5.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Kuosit kunnossa

Sotilasrepresentaatio kattaa julisteissa esitetyn joukon hahmoja, jotka ovat joko tunnistettavissa varusmiehiksi tai sotilaisiksi joilta puuttuu aliupseerin tai upseerin arvomerkit. Sotilashahmot lukeutuvat siis miehistöön siinä missä aliupseerit kuuluvat alipäälllystöön ja upseerit upseerikuntaan. Aineistossa miessotilaita esiintyy julisteissa 12, 14, 15, 17 ja 23 (liitteet 12, 14, 14, 17 ja 23). Miehiä on saatettu käyttää aineiston sotilasrooleissa enemmänkin, mutta ainoastaan edellä mainituissa julisteissa sotilashahmot voidaan varmuudella tunnistaa miehiksi. Miessotilaita nähdään koko aineistossa yhteensä viisi.

---

¹¹⁰ Puolustusvoimat 2013, 16.

¹¹¹ Puolustusvoimat 2013, 16.

Sotilasrepresentaatiolle on ominaista hahmojen rajauksessa käytetty kokovartalorajaus sekä ulkotiloihin sijoittuvat tapahtumapaikat. Taustojen maisemat ovat joko suuria maisemakuvia kuten vuoristomaisemia ja kumpuilevia metsäharjuja tai enemmän niin sanottu pelkistettyjä selkeitä ulkoilmatiloja kuten tasaisia kenttiä ja merimaisemaa. Ympäristövalinnat representaation julisteissa erottuvat vahvasti aineistosta verrattuna muille representaatioille tyypillisiin taustavalintoihin. Sotilashahmojen taustoissa on paljon suuremman tilan tuntua kuin muissa aineiston julisteissa ja paikoittain jopa elokuva- maista maisemakuvaa, kuten esimerkiksi julisteessa 17.

Sotilaat ovat ryhmänä aineistossa aktiivisia. Nämä on kuvattu usein kesken liikkeen tai käyttämässä sotakoneita kuten panssarivaunua. Hyvä esimerkki miessotilaiden aktiivisuudesta on nähtävissä julisteessa 17, jossa täydessä taisteluvälineistössä oleva miessotilas juoksee kuvan halki. Miessotilaat ovat siis suurimmassa osassa kuvia fyysisesti aktiivisia tai erittäin aktiivisia.

Miessotilaan asettelussa kuva-alalle nähdään jonkin verran vaihtelua. Selvästi miehiksi tunnistettavat sotilaat sijoitetaan julisteissa joko heti kuvan etualalle tai hiukan kauemmas kuvan taustalle. Sotilashahmot esiintyvät joskus myös ryhmänä muiden saman representaation hahmojen kanssa ja ajoittain nämä nähdään samoissa julisteissa myös esimerkiksi siviilien (julistet 14 ja 23) kanssa.

Sotilasrepresentaation hahmot ovat pukeutuneet poikkeuksetta erilaisiin armeijan tarjomiin varustuksiin. Yleisin näistä on vihreäkuviainen maastopuku ja sen mukana tulevat, hahmoittain vaihtelevat varusteet. Näitä varusteita ovat esimerkiksi erilaiset hahmojen kantamat aseet, rinkat, kypärät ja baretit sekä taisteluvyöt eli hahmojen käyttämät liivit. Sotilashahmoilla on aineistossa vahva yhteys aseisiin ja miessotilaalla on aina joko mukanaan tai lähettävillään jonkinlainen ase. Nämä aseet vaihtelevat olalla kannettavista konekivääreistä panssarivaunun kiinteisiin aseisiin. Representaatio on myös aineiston ainut, jossa hahmojen rinnalla esiintyy eläin, tässä tapauksessa sotilaskoira.

5.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Toiminnan mies

Vaikka maanpuolustuksen sanotaankin Suomen perustuslaissa kuuluvan koko Suomen kansalle, vain miehillä on tällä hetkellä säädetty pakollinen velvollisuus varsinaiseen asepalvelukseen. Koska asepalvelus ja sitä kautta myös ammattisotilaan ura on aluksi ollut vain miehille mahdollinen urasuunta, sotilas hahmona mielletään usein helposti mieheksi. Myös aineistossa tämä näkyy sotilashahmojen sukupuoli jakaumassa; miessotilaita on yhteensä viisi koko aineistossa, kun taas naissotilaita nähdään vain yksi. Yllättäen enemmän kuin mies- tai naissotilaita aineistossa nähdään yhdeksän sukupuoleltaan määrittelemätöntä, niin sanottua kasvotonta sotilasta. Miessotilaita on kuitenkin aineistossa toiseksi eniten ja huomattavasti enemmän kuin naissotilaita. Tämä mukailee pitkälti nykypäivän tilastoja asepalvelusta suosittavien sukupuolijakaumasta.

Aineiston kasvotonta sotilasta ja miessotilasta yhdistää näiden suhde aseisiin ja sotakoneisiin. Sotilasrepresentaation julisteissa on käytetty rekvisiittana erilaisia puolustusvoimien käytössä olevia kulkuneuvoja ja aseita. Varsinkin niin kutsutut sotakoneet, panssarivaunut ja laivat on aineistossa esitetty lähes ihannoivassa valossa: näissä kuvissa paljon käytetyllä sammakkoperspektiivillä on luultavasti pyritty lisäämään välineiden ja koneiden vaikuttavuutta ja korostettu niiden suurta kokoa ihmishahmoihin verrattuna. Sammakkoperspektiivin alhainen näköpiste antaa kuvassa esiintyville hahmoille lisää auktoriteettia¹¹². Koneiden lähes ylväänä esittämisen lisäksi sekä kasvoton sotilas että paikoittain myös miessotilas yhdistetään suoraan sotakoneisiin. Kasvottomalle sotilaalle on tyypillistä esiintyä miehistönä näissä koneissa, kun taas miessotilas on asetettu joko koneen ohjaamoon tai tämän lähelle kuva-alalla. Esimerkiksi julisteessa 15 miessotilas ohjaa panssarivaunua. Koneiden lisäksi miessotilas nähdään myös kantavan mukanaan jonkinlaista asetta. Julisteessa 15 aseena toimii panssarivaunun tykki ja julisteessa 17 rynnäkkökivääri. Julisteissa 14 ja 23 taustalla seisovan miessotilaan olalla nähdään musta kantohihna, jollaisen avulla aineiston muita aseita kannetaan. Rauhanturvaajahahmo peittää kuitenkin molemmissa kuvissa sotilashahmon toisen kyljen niin, että tämän kantamus jää piiloon. Tällä voi siis yhtä hyvin olla mukanaan olkalaukku kuin asekin. Ottaen huomioon, että kaikilla kuvan rauhanturvaajilla on mukanaan rynnäkkökivääri, myös

---

¹¹² Smith 1996, 16.

sotilashahmolla voitaisiin olettaa olevan mukanaan jonkinlainen ase. Tämä jää kuitenkin vain oletuksen varaan. Aseen mahdollisuudesta siirrytään aseeseen puuttumiseen julisteessa 12. Kyseisessä julisteessa miessotilas ei kannu mukanaan muuten täydestä varustuksestaan huolimatta asetta kuten kuvan kaksi muuta sotilashahmoa. Sen sijaan tämä taluttaa hihnassa edellään sotilaskoira, joka voidaan sekä nähdä eräänlaisena aseena voimankäytön suhteen.

Julisteen 12 miessotilas toimii sotilasryhmän johtajana. Juliste on myös aineistossa ainut, jossa nähdään kaikkien sotilasrepresentaation sukupuolten edustaja. Sotilasryhmän asettelu kertoo kenties myös jotain näiden sukupuolten arvoasteikosta. Kolmen sotilaan jonoa johtaa sotilaskoira taluttava miessotilas, jota seuraa ensin asetta kantava naissotilas sekä viimeisenä kasvoton asetta kantava sotilas. Jonoa johtavan miessotilaan ase puute korvautuu sotilaskoiran läsnäololla. Koira ja miessotilasta yhdistää näiden välille tiukaksi pingottunut talutushihna. Koiran varustukseen kuuluu vain kaulapanta ja talutushihna, mutta miessotilaalla on yllään taisteluliivi, maastokuvioinen ulkopuku ja päässä baretti. Sekä sotilaskoiran että miessotilaan katseet ovat kiinnittyneet johonkin edessä odottavaan, kuvan ulkopuolelle jäävään kiintopisteeseen. Kaikista kuvan hahmoista kenties juuri sotilaskoira on eniten vuorovaikutuksessa miessotilaan kanssa näiden välille jäävän talutushihnan ansiosta. Miessotilas on selin kuvan muihin hahmoihin ja vaikka nämä mitä ilmeisimmin seuraavatkin tätä, ei kuvassa sotilashahmojen välillä tapahdu minkäänlaista kommunikointia. Hahmo jää kuvassa hiukan irralliseksi seuraajistaan myös näiden välille jäävän välimatkan takia. Välimatka ei ole suuri, mutta se toimii erottajana kuvan kahden eri ryhmän, naissotilaan ja kasvottoman sotilaan sekä miessotilaan ja sotilaskoiran, välillä. Tämä jakautuminen korostaa myös miessotilaan auktoriteettia joukon johtajana. Kuvan muut sotilashahmot eivät tunkeudu tämän niin sanotulle reviirille. Miessotilas on kuva-alalla myös muita sotilashahmoja edempänä ja näyttää näihin verrattuna suuremmalta. Koko eron lisäksi kuvan kasvoton sotilas myös rajautuu hiukan ulos kuvasta, kun taas miessotilaalle on varattu tarpeeksi tilaa näkyä kuvassa kokonaan. Ainut tämän eteen asettuva elementti on kuvan sotilaskoira, joka voidaan näitä yhdistävän talutushihan ja sotilaskoiran roolin takia tulkita jopa osaksi itse miessotilasta.

Miessotilas pääsee käyttämään panssarivaunua julisteessa 15. Julisteessa esiintyy myös naissiviili joka miessotilaan, tämän ohjaaman panssarivaunun sekä kuvan hävittäjälentokoneen lisäksi on kuvan selkein elementti. Juliste koostuu kolmesta eri palasta, jotka on liitetty kuvan vihreälle seinämäiselle taustalle teipin paloja käyttäen. Taustan seinään on ikään kuin spraymaalattu kuvan tekstiosuus. Hävittäjälentokoneen ohjaaja jää ohjaamon kuomun hämärän peittoon, eikä tätä voi erottaa kuvassa, joten julisteen ainut sotakonetta ohjaava hahmo on kuvan miessotilas. Tästäkään ei ole nähtävissä muuta kuin kasvot. Hahmolla on päässään samanlainen baretti kuin julisteen 12 miessotilaalla, mutta tämän muusta varustuksesta ei ole näkyvissä mitään. Koska hahmosta ei kuvassa nähdä kuin pää ja tämän vartalo jää panssarivaunun syövereihin, tulee vaunusta tälle ikään kuin vartalo ja jatke muuten irralleen jääville kasvoille. Rinnastus on mielenkiintoinen sillä se yhdistää miessotilaan osaksi sotakonetta. Sama ilmiö voidaan nähdä myös julisteessa 8 (liite 8) kasvottoman sotilaan ja panssarivaunun kanssa. Julisteessa 12 rinnastus on kuitenkin voimakkaampi, koska miessotilas on kuvassa selkeämpi eikä sulaudu aivan yhtä saumattomasti panssarivaunun värimaailmaan kuin kasvoton sotilas julisteessa 8. Tämä tukee miessotilaan sekä kasvottoman sotilaan ja sotakoneen välille rakentuvaa vahvaa yhteyttä, joka jää kokonaan puuttumaan naissotilaan kohdalla.

Juliste 17 erottuu sekä sotilasrepresentaation että muiden representaatioiden julisteista visuaalisella tyyllillään. Juliste on suunniteltu elokuvajulisteiden visualisointia mukailleen. Julisteen kuvan värimaailma on dramaattinen ja kuvassa esiintyvä mieshahmo on kuvattu juoksemassa aivan kuvan keskellä. Hahmoa reunustavat elokuva-arvosteluissa käytetyt tähtisymbolit, jotka näyttävät täyttä 5/5 arvostelua. Julisteen alareunan tekstialueet on nekin taitettu elokuvajulisteiden tekstialueita mukailleen. Tällä visualisoinnilla kuva luo katsojalle mielenyhtymän toimintaan, jännittävyyteen ja ennen kaikkea elokuvan edustamaan viihteeseen. Mainosten visualisoinnissa pyritään aluksi vangitsemaan katsojan huomio ja tämän jälkeen herättämään tässä jokin tunnetila, joka tahdotaan yhdistää mainostettavaan asiaan¹¹³. Koska julisteessa 17 kuva on muotoiltu muistuttamaan toimintaelokuvan julistetta, katsojan mielikuvat ja tunteet toimintaelokuvia kohtaan siirtyvät mahdollisesti myös rekryointijulisteeseen. Näin pystytään käyttämään hyväksi toisten ilmiön aikaansaamaa tunnereaktiota katsojassa. Julisteen kuva sinänsä kertoo

---

¹¹³ Messaris 1997, 4.

jotain ammattisotilaan ja myöskin varusmiehen arjesta. Molempiin kuuluu vahvasti fyysinen työskentely ja varustuksen mukanaan kuljettaminen. Kuvan miessotilas näyttää keskittyneeltä ja rasittuneelta, jopa hiukan uupuneelta. Kuva ei siis varsinaisesti johda katsojaa harhaan vaan julisteen elokuvamaisuus lainaa sille sen mukanaan tuomat mielikuvat ja tunteet. Juliste 17 esittää elokuvamaisella tyylillään puolustusvoimat toiminnallisena, jännittävänä ja viihdyttävänä työpaikkana. Se, vastaako tämä ammattisotilaan työtä puolustusvoimissa jää epäselväksi. Varmasti työ tarjoaa toimintaa, jännitystä ja jopa viihdettä, mutta tuskin samoissa määrin kuin toimintaelokuva, johon se rinnastetaan. Vuoden 2007 rekrytointijuliste ratsastaakin pitkälti toimintahenkisyydellään ja esittää näin vain kapean suikaleen puolustusvoimien varsinaisesta työarjesta. Kuva on kuitenkin oivaltava, viihdyttävä ja sen voisi olettaa saavuttavan hyvin nuorista miehistä ja naisista koostuvan kohdeyleisönsä. Julisteen 17 tyyli erottuu vahvasti myös aineistossa, vaikka sen visuaalisesti välittämä todenmukainen informaatio jääkin vähäiseksi.

Julisteet 14 ja 23 on rakennettu pitkälti samoista elementeistä ja julisteet muistuttavat vahvasti toisiaan. Suurimmat muutokset kuvien välillä ovat tapahtuneet mies- ja naisrauhanturvaajahahmojen määrässä ja asettelussa. Kuvien taka-ala, jolle miessotilaat molemmissa julisteissa sijoittuvat, on pysynyt lähes samana. Julisteessa 14 miessotilas ja tämän seurassa seisova siviileistä ja rauhanturvaajasta koostuva ryhmä ovat katsojaan nähden hiukan kauempana ja enemmän kuvan keskellä kuin julisteessa 23. Ryhmä säilyy kuitenkin samana. Julisteiden 14 ja 23 miessotilas eroaa aineiston muista sotilaista ulkonäöltään ja pukeutumiseltaan. Tämä ei ole muiden sotilashahmojen tavoin ulkonäöltään selvästi länsimaalainen ja tämän käyttämä virkapuku eroaa vahvasti sotilaille aineistossa tyypillisestä maastopuvusta. Hahmon virka-asu on täysin vihreä ilman minikäänlaisia katsojalle selvästi erottuvia kuvioita tai merkkejä. Asuun kuuluu myös samanvärinen päähine. Hahmon olalla voidaan nähdä jonkinlainen musta hihna, joka muistuttaa sotilaiden aineistossa kantamien rynnäkkökiväärien kantohihnaa. Varsinaista asetta ei kuitenkaan ole kuvassa nähtävissä. Hahmosta on vaikea sanoa, mikä tämän ammatti lopulta on. Tämän asu ja olalla oleva kantohihna viittaisivat tämän olevan joko sotilas tai mahdollisesti poliisi. Tämä on kuitenkin laskettu sotilas representaatioon, koska molemmat mahdolliset ammatit sopivat representaatioon. Julisteen 14 ja 23 miessotilaat ovat taka-alalle sijoitetuissa ryhmissä ryhmän takimmaisina ja vaikuttavat kes-

kustelevan ryhmän kahden siviilin ja yhden rauhanturvaajan kanssa. Julisteet ovatkin aineiston ainoat, jossa miessotilas nähdään kasvotusten ilmeisesti rauhallisessa vuorovaikutuksessa muiden representaation hahmojen kanssa. Miessotilaan rooli on kuitenkin molemmissa julisteissa hiukan epäselvä. Tämä seisoo passiivisena osana usean eri representaation hahmojen muodostamaa ryhmää, jääden osittain täydessä varustuksessa olevan ja asetta kantavan rauhanturvaajahahmon taakse piiloon. Julisteiden 14 ja 23 miessotilas on aseiden puutteen ja rauhanturvaajan varjoon jäämisen takia kenties kaikista miessotilaista passiivisin ja rauhallisin. Miessotilaan rauhallisuuden lisäksi myös neljän hahmon muodostamassa ryhmässä katsekontaktin kierto on mielenkiintoinen. Miessotilaan toisella puolella seisova rauhanturvaaja on kohdistanut katseensa vastapäiseen siviiliin eikä näin ollen huomioi miessotilasta. Siviili, jota rauhanturvaaja katsoo, on kääntänyt oman katseensa toiseen kuvan siviilihahmoon, joka puolestaan vaikuttaa katsovan suoraan miessotilaaseen. Vaikuttaisi siltä, että ryhmässä toistensa katseet kohtaavat vain juuri miessotilas ja kuvan toinen siviili. Kyseinen siviilihahmo on kuitenkin kuvattu takaapäin, joten katsoja ei varmuudella voi tietää kohtaavatko tämän ja miessotilaan katseet. Ryhmän sijainnin kuvan taka-alalla ja kuvan epätarkkuuden takia ryhmän hahmojen ilmeistä ja tunnetilasta on melko vaikea saada selvää. Hahmojen välinen vuorovaikutus on kuitenkin mielenkiintoinen ja luo kuvaan jännitettä. Katsoja ei loppujen lopuksi tiedä, mitä kuvan taustalla tapahtuu. Kuvan etualan rauhanturvaajat ja ryhmässä olevat rauhanturvaaja ja miessotilas voivat vihjata joko mahdolliseen konfliktiin, sen rauhoitteluun tai kuvan siviilien suojaamiseen. Kuvan lataus on hiukan kuin kuvassa esiintyvä miessotilas. Tämä ei ole vielä vahvasti aktiivinen tai aggressiivinen, mutta olkahihnan ja virka-asun vihjaukset ovat mahdollisuus toimintaan tarvittaessa.

5.3 Nainen sotilaana

5.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Kahden tulen välissä

Aineistosta löytyi vain yksi selkeästi sotilasrepresentaatioon sopiva naishahmo. Kuvissa on mahdollisesti käytetty useampaakin naismallia, mutta sotilasrepresentaatiolle ominaisen kasvottomuuden takia vain julisteen 12 naishahmo on selvästi naiseksi tunnistettava. Naishahmo on pukeutunut armeijan vihreään maastopukuun, vihreään barettiin ja jonkinlaiseen liiviin, joka on mahdollisesti taistelun- tai luotiliivi. Mukanaan hän kantaa

asetta, joka on luultavasti rynnäkkökivääri. Julisteen naishahmossa on käytetty kokovar-
talorajausta, ja vain hahmon kenkien alaosa jää lumisen maan peittoon. Kuvan tark-
kuusalue painottuu etualan mieheen ja tämän taluttamaan sotilaspoliisikoiraan. Nais-
hahmo kulkee parivaljakon perässä seuraavana, mutta hahmon asu ja kasvot alkavat jo
muuttua hiukan sumeammiksi, eikä tämä sen takia nouse kuvassa vahvasti esille. Naisen
perässä kulkee vielä kolmas sotilas, mutta tämä jää valokuvassa tarkkuusalueen ulko-
puolelle mikä vaikeuttaa hahmon sukupuolen määrittelyä. Ryhmä on kuvattu kesken
liikkeen, minkä takia naishahmo voidaan määrittellä aktiiviseksi. Hahmojen takana
avautuu talvinen vuoristomaisema, mikä sijoittaa julisteen ympäristön ulkotilaan.

5.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Seuraa johtajaa

Julisteessa 12 esiintyy aineiston ainoa naissotilas. Hahmon sukupuolen määrittely on
hiukan hankalaa johtuen kuvan epätarkkuudesta. Kasvojen muoto, niiden piirteet ja
miessotilasta kapeampi ja pyöreämpi hartialinja kuitenkin antavat ymmärtää hahmon
olevan nainen. Tämä on kuvattu julisteessa yhdessä kahden muun sotilashahmon kanssa
kulkemassa jonomaisessa muodostelmassa. Jonossa ensimmäisenä nähdään miessotilas
joka, toisin kuin kuvan kaksi muuta hahmoa, ei kannu mukanaan suurta asetta. Aseen
sijasta tällä on kädessään talutushihna, jonka toiseen päähän on kytketty sotilaskoira.
Koira on julisteessa etualalla, mutta miessotilaaseen verrattuna matalan säkäkorkeutensa
takia se ei peitä tästä kuin pienehkön osan molemmista jaloista. Miessotilasta seuraa
jonossa kuvan naissotilas. Koska kuvan tarkennus on etualalla kulkevassa miehessä ja
koirassa, naisen sumea hahmo ei pistä julisteessa heti vahvasti silmään. Nähtävissä on
selvästi kuitenkin naisen yllään kantama varustus, joka on samanlainen kuin kuvan
muilla sotilashahmoilla. Naisella on päässään baretti ja yllään maastopuku, jonka päällä
on jonkinlainen luotiliivi tai taisteluvyö. Naisen hiukset ovat joko hyvin lyhyet tai sidot-
tuna piiloon niskaan tai hatun alle, joten naissotilas ei eroa kuvan muista hahmoista
hiustyylinsä takia. Samoin kuin kuvan takimmainen kasvoton sotilashahmo, myös nais-
sotilas kantaa kaulassaan käsillään tukemaansa asetta. Tumma, suurikokoinen ase näyt-
tää rynnäkkökivääriltä. Naissotilas pitelee asetta niin, että sen piippu osoittaa maahan ja
poispäin tästä itsestään. Naissotilasta jonossa seuraava sotilashahmo on kuvaan raken-
tuvan välimatkan takia epätarkka ja tämän sukupuoli jää tästä syystä katsojalle epäsel-

väksi. Hahmo kuuluu tämän takia kasvottomien sotilaiden ryhmään. Kuva on kuitenkin sen verran selkeä, että kasvottoman sotilashahmon voi selvästi nähdä kantavan samantyyppistä asetta kuin naissotilas. Vaikka näiden kahden sotilashahmon asento ja kuvan ottamisen hetkellä käynnissä ollut liike on lähes täysin sama, kasvoton sotilas pitelee asettaan hiukan eri kulmassa kuin naissotilas. Ero ei ole suuri, mutta taimmisen sotilashahmon aseensa horisontaalisempi kulma korostaa naissotilaan kiväärin jyrkemmin maahan kallistuvaa asentoa. Naissotilaan ase näyttää kasvottoman sotilaan aseeseen verrattuna hiukan nuukahtaneelta mikä vaikuttaa osaltaan naissotilashahmon aggressiivisuuteen. Naissotilas on olemukseltaan yllättävän vaisu varsinkin verrattuna seuraavaksi kuvan etualalla. Kuvan etualan koira seisoo suorana korvat tarkkaavaisesti pystyssä ja tämän taluttajan katse on suuntautunut jonkin kuvan ulkopuolella. Yllättäen kuvan sotilaskoira ja naissotilasta yhdistää kuitenkin näiden katseen suunta. Molemmat hahmot vaikuttavat katsovan kuvan muista hahmoista poiketen kuvasta ulos katsojaan. Miessotilaan katse vaikuttaa kohdistuvan hiukan kuvan ulkopuolelle yläoikealle ja välttävän näin katsekontaktin julisteen katsojan kanssa, kun taas taustan kasvoton sotilas on liian epätarkka muodostamaan minkäänlaista selkeää katseen suuntaa. Kuvan sumeuden takia ero kasvottoman sotilaan ja naissotilaan katseiden tarkkuudella on pieni, mutta ratkaiseva.

Toinen naissotilasta ja sotilaskoira yhdistävä tekijä on julisteen tekstiosuukien asettelu. Koiran päälle on asetettu teksti "perjantaisin puruluita" ja naissotilaan oikean käden ja keskivartalon päälle teksti "jatkokoulutusta". Julisteen kuva-alueelle asettuvista teksteistä viimeinen, "ulkomaankomennuksia" jää leijumaan naissotilaan ja kasvottoman sotilaan välille taustan vuoristomaiseman ylle. Sotilaskoiran ja maiseman ylle asetetut tekstiosuudet viittaavat selvästi niihin osiin kuvia, jotka ne peittävät. Naissotilaan päälle asetettu teksti herättää kuitenkin kysymyksiä. Toteamukselle "jatkokoulutusta" ei löydy tarkempaa selitystä kuvan tekstiosuukista ja se, mihin tällä lopulta viitataan jää katsojalle hiukan epäselväksi. Koska naissotilas seuraa sotilaskoira taluttavaa miessotilasta, voidaan kuvan perusteella tulkita tämän olevan arvohierarkiassa miessotilasta alempana. Samoin tämän voisi olettaa olevan kasvotonta sotilashahmoa korkeammassa asemassa. Kenties viittauksella jatkokoulutukseen tarkoitetaan naissotilaan kouluttautumista esimerkiksi kuvan kulkuetta johtavan miessotilaan tehtäviin ja etenemistä sotilaan uralla

esimerkiksi maanpuolustuskorkeakoulussa. Arvohierarkiassa kuvassa alimpana vaikuttaa kuitenkin olevan taustan kasvoton sotilas. Jatkokoulutuksen voisi olettaa olevan vähintäänkin yhtä hyödyllistä tälle kuin naissotilallekin. On kuitenkin erittäin mahdollista, että "jatkokoulutusta" tekstiosuus on laitettu naissotilaan kohdalle kuva-alan mittasuhteiden takia tai siksi, että naissotilaan kasvot ovat kuvassa erotettavissa. Katsojan huomio kiinnittyy näin ollen naissotilaaseen helpommin ja tähän voi olla tästä syystä myös helpompi samaistua. Tekstiosuus asettuu osittain myös kasvottoman sotilaan ylle, vaikkakin noin 2/3 tekstilaatikosta jää naissotilaan päälle. Tekstiosuus voidaan siis tulkitaa viittaavan molempiin kuvan taka-alan sotilaisiin. Tekstiosuus on kuitenkin helpompi mieltää koskemaan juuri naissotilasta hahmon tarkkuuden ja sijainnin takia. Kasvoton, sumea sotilashahmo kuvan taustalla sijoittuu myös vahvasti julisteen vasempaan reunaan. Tekstiosuuden valkoinen kehys erottuu vahvasti kasvottoman sotilaan tumman hahmon yllä ja katse kiinnittyy hahmon sijaan helpommin tekstiosuuteen. Tekstiosuus päättyy naissotilaan käsivarteen ja siitä katse siirtyy tähän. Julisteen sanomana voidaan erittäin kärjistettynä nähdä puolustusvoimien tarjoavan sotilaille ulkomaankomennuksia, sotilaskoirille palkkioita ja naissotilaille jatkokoulutusta. Jos julisteen sanoma on tämä, se voidaan nähdä viittauksena puolustusvoimien haluun rohkaista naissotilaita urallaan.

Naissotilaan representaatiossa kiinnostavaa on tämän visuaalinen samankaltaisuus aineiston muihin sotilashahmoihin ja sen vastakkain asettuminen naissotilashahmojen vähäisyyden kanssa. Naissotilaita ei ole aineistossa kuin yksi ja tämä on visuaalisesti hyvin samanlainen kuin miessotilas ja kasvoton sotilas. Aineistossa vahvasti muihin sotilashahmoihin varusteiltaan ja aktiviteetiltään samaistuva naissotilas esitetään muiden sotilashahmojen rinnalla näiden kanssa pitkälti tasavertaisena. Julisteen 12 sotilashahmot ovat sukupuoltaan lukuun ottamatta hyvin samanlaisia. Tällainen esittämistapa voisi toimia vahvistamalla kaikkien sotilaiden samankaltaisuutta ja muodostamalla näistä selkeän yhtenäisen ryhmän. Näin ollen naissotilas sulautuisi ammattiinsa ja tämän sukupuolella ei olisi ryhmässä väliä. Ongelmana tässä aineistossa on kuitenkin naissotilaan käytön vähyys. Ammatillisesti samanarvoisten sotilashahmojen luominen visuaalisen samankaltaisuuden avulla toimisi, jos aineistossa olisi useampia naissotilaita. Kun naissotilaita on aineistossa yksi, tämä nousee vahvasti esiin ja sotilashahmojen tasapai-

no järkkyy. Naissotilas on kuin piilotettu aineistoon kuin poikkeus, joka on yritetty peittää naamioimalla hahmo muiden sotilaiden kanssa samankaltaiseksi. Ongelman voisi ratkaista lisäämällä naissotilaita aineistoon, jolloin yksinäinen naissotilas ei enää toimisi eräänlaisena silmätikkuna.

Naissotilaan yhdistäminen jatkokoulutukseen voidaan nähdä rohkaisuna tämän sotilasurallaan etenemiseen. Tekstiosuuden voi olla tarkoitus toimia innoittajana naissotilalle kouluttautua ja siirtyä jatkossa uusiin, haastavampiin tehtäviin ja kouluttautua esimerkiksi upseerin tehtäviin. Puolustusvoimissa myös uudelleen koulutetaan työntekijöitä usein täydennyskoulutuksella. Jatkokoulutukseen rohkaistu naissotilas rinnastuu aineistossa kuitenkin puuttuvaan naisupseeriin. Naisaliupseereita on aineistossa useampia. Visuaalisesti naissotilaan ura kehittyy siis vain aliupseeriksi asti. Jos aineistossa olisi käytetty naisupseeria, olisi julisteissa nähtävissä naissotilaan urakehitys asepalveluksesta upseeristoon. Nyt naissotilaan ura päättyy kuitenkin aliupseerin arvoon.

5.4 Kasvoton sotilas

5.4.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Maastoon sulautuja

Kahden selkeästi erottuvan sukupuolen lisäksi sotilasrepresentaation kohdalla esiin nousi myös kolmas ryhmä. Tämän ryhmän muodostavat aineiston julisteissa esiintyvät niin sanotut kasvottomat, tuntemattomat sotilaat. Tällä tarkoitan aineistossa kasvottomiksi jätettyjä sotilashahmoja, jotka kuvan etäisyyden, rajauksen tai tarkkuuden takia jäävät ulkonäöltään epäselviksi. Tämä johtaa myös hahmojen jakamisen joko nais tai mies ryhmään mahdottomaksi ja tästä johtuen hahmojen sukupuoli jää katsojalle epäselväksi. Tällaisia kasvottomia sotilaita oli aineistossa yllättävän paljon ja ne vaativat mielestäni syvempää tarkastelua oman ryhmänsä muodossa. Sisällönanalyysin muuttujissa ryhmä kuuluu muun sukupuolen sarakkeeseen. Tähän ryhmään kuuluvia sotilashahmoja esiintyy julisteissa 8, 9, 10, 11, 12 ja 16 (liitteet 8, 9, 10, 11, 12 ja 16). Käytän tässä tutkielmassa tästä sukupuolettomien sotilaiden ryhmästä nimitystä kasvoton sotilas.

Aineiston kasvottomat sotilaat esiintyvät lähes poikkeuksetta vihreään maastokuviolliseen sotilasasuun pukeutuneena. Julisteessa 9 esiintyvillä sotilashahmoilla on yllään

jonkinlainen työpuku, mutta hahmojen epäselvyyden takia asusta on vaikea nähdä yksityiskohtia. Toisin kuin representaation mies- ja naishahmoilla, kasvottomalla sotilaalla on lähes poikkeuksetta päässään myös kypärä. Tämä piilottaa hahmojen hiukset ja osittain myös kasvot. Ryhmän hahmojen pukeutumisen yhtenäisyys korostuu kasvonpiirteiden puuttuessa.

Tähän ryhmään kuuluvat sotilashahmot esitetään usein yhdessä erilaisten sotakoneiden kanssa. Näillä hahmoilla on kuitenkin esimerkiksi miessotilasta harvemmin mukanaan ase tai aseita. Paikoittain hahmojen sumuisuus voi piilottaa mahdollisesti mukana olevan aseensa, mutta kuvissa, joissa ryhmän sotilaat ovat kuvan taka-alalla melko selkeänä vaikkakin pienenä, aseita ei ole havaittavissa muualla kuin kuvassa mahdollisesti olevissa sotakoneissa.

Kasvottoman sotilaan representaatioon sopivat hahmot löytyivät julisteissa poikkeuksetta kuva-alan taustalta. Välimatka vaikeuttaa hahmojen piirteiden erottamista ja tekee näistä sukupuolettomia. Tämän lisäksi hahmot ovat joissain julisteissa niin epätarkkoja, ettei esimerkiksi näiden kasvonpiirteitä tai biologisen sukupuolen merkkejä pystynyt erottamaan pienemmästä välimatkasta huolimatta. Tällaisia sumeita sotilashahmoja näkee muun muassa julisteissa 8, 10, 11 ja 12. Osassa kuvia näiden hahmojen tarkoitus vaikuttaa olevan toimia seuraajina julisteen etualan tarkemmin kuvatulle hahmolle (julisteet 11 ja 12). Julisteissa 8 ja 10 sumeat hahmot toimittavat osittain mittakaavan virkaa (verrattavina ihmisen koko laivaan ja panssarivainuun verrattuna) ja osalta toimivat kulkuneuvon miehistönä. Julisteiden perusteella voisi päätellä sumennettuja sotilashahmoja käytettävän ilmeisesti silloin, kun tahdotaan luoda kuva isosta sotilasjoukosta, seuraajista tai miehistöstä ilman hahmojen yksilöllisyyden korostamista. Hahmot ovat harvoin julisteiden pääasia vaan ovat kuvissa lähinnä lavastetta ja osa taustaympäristöä. Kasvottomat sotilaat esitetään aineistossa vähemmän aktiivisina kuin esimerkiksi miessotilaat. Taustalle jäävät hahmot usein joko seuraavat kuvan etualan hahmoja tai seisovat pysähtyneenä kuvan taka-alalla. Taustojen vaihtuvuus lisää kuitenkin paikoittain kasvottomien sotilaiden julisteisiin liikkeen tai aktiivisuuden tuntua. Tämä näkyy esimerkiksi julisteessa 10, jossa sotilashahmot itse ovat melko pysähdyksissä mutta miinalaiva Uusimaa, jonka kyydissä nämä ovat, liikkuu selkeästi kovalla vauhdilla eteenpäin.

Hahmojen oman liikkeen passiivisuutta kompensoi aluksen liike, joka lainaa omaa aktiivisuuttaan muuten passiivisiin hahmoihin.

5.4.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kasvoton sotilas

Aineistossa esitetyt sotilaat päätyvät kasvottoman sotilaan määrittelyyn lähinnä kahden seikan takia. Ensimmäinen näiden sotilashahmojen kahteen perinteiseen sukupuoleen jakamisen estävä tekijä on hahmojen ja katsojan välinen välimatka. Koska hahmot näkyvät kuva-alalla hyvin pieninä, kasvonpiirteiden tai muiden yksittäisten sukupuolen paljastavien piirteiden tai viittausten näkeminen on mahdotonta. Toinen jaon estävä tekijä on hahmojen piirteiden sumeus. Osassa julisteita melko lähelläkin katsojaa seisovat sotilashahmot on jätetty kuvien tarkkuusalueen ulkopuolelle tai näiden piirteitä on tarkoituksellisesti sumennettu. Huolimatta siitä, millä tavalla hahmon piirteet jäävät epäselviksi, kaikkien tuntemattoman sotilaan määritelmään sopivien hahmojen yksilöllisyys on suurilta osin kadonnut. Tätä tulkintaa tukee hahmojen kasvonpiirteiden, yksittäisen ihmisen tunnistamiseen vaaditun ominaisuuden, puuttuminen. Kasvottomalla sotilaalla ei ole piirteitä, josta tämän voisi tunnistaa ja määritellä tietyksi yksilöksi. Tästä syystä aineiston yksittäiset kasvottomat sotilaat muodostuvat nopeasti ajatustasolla yhtenäiseksi ryhmäksi yksilön sijaan. Tämä rakentaa sillan aineiston sotilaan ja Suomen (sekä toki muidenkin maiden) sotien aikaisen rintamamiehen välille. Varsinkin historiassa sodan aikana niin sanottu tavallinen sotilas on nähty usein lukuna; pelkistettynä toisiaan vastaan sotivat sotilasryhmät nähdään strategisessa mielessä tiettyinä määränä voimaa. Sama periaate kytee vielä nykyisen teknologiapohjaisemman sotimisen pohjalta. Jos laskuista poistetaan esimerkiksi paikan, aseteknologian ja muun tekniikan tuomat edut, se kenellä on suurempi määrä sotilaita usein myös voittaa. Äärimmilleen vietyinä sotilas voidaan siis pelkistää voimayksiköksi. Kasvottomia, numeroituja sotilaita on tehokkaampi käyttää strategian suunnittelussa ja kenties myös tarpeen vaatiessa helpompi uhrata kuin tunnistettavissa olevia yksilöitä.

Sumeuden sotilashahmojen kasvottomuuden voi tulkita myös positiivisemmalla tavalla. Kenties valinnalla on pyritty kuvaamaan sotilaan ammatissa korostuvaa ryhmätyöskentelyä ja toveruuden tarvetta. Sotilas ei ole julisteissa esitetty yksilönä, koska tämä kuu-

luu osaksi suurempaa sotilasryhmää. Yhdessä nämä kasvottomat sotilaat muodostavat voimakkaan ja tehokkaan toimintayksikön, johon kohdeyleisöä houkutellaan liittymään. Sotilashahmon esittäminen kasvottomana ryhmänä on kuitenkin rekrytoinnin kannalta erikoinen ratkaisu. Kohderyhmän voi olla vaikeampi samaistua kasvottomaan sotilasryhmään kuin yksittäiseen selkeään sotilashahmoon. Kasvottoman sotilaan sijoittaminen kuvassa taka-alalle niin, että tämän koko vartalo on nähtävissä etäännyttää entuudestaan katsojan hahmosta ja näiden välinen suhde jää persoonattomaksi¹¹⁴. Katsojan ja sotilaan toisistaan etäännyttämisen ongelma on kuitenkin ratkaistu aineistossa sillä, että kasvoton sotilas esiintyy harvoin yksin. Tämän rinnalla esitetään usein miessotilas, kerran naisso-tilas ja naisaliupseeri sekä julisteessa 9 myös siviilityöntekijä. Ainoat julisteet, joissa kasvoton sotilas esiintyy ilman oman representaationsa muiden sukupuolten tai täysin toisen representaation hahmojen kanssa ovat julisteet 8 ja 10. Näitä julisteita yhdistää kuitenkin niiden kuva-aiheet. Molemmissa julisteissa on kuvattu niin sanottu sotakone. Julisteessa 8 kaksi kasvotonta sotilasta on miehittänyt panssarivaunun ja julisteessa 10 kaksi kasvotonta sotilasta seisoo miinalaiva Uusimaan kannella. Aluksen voi tunnistaa sen runkonumerosta 05. Näissä kahdessa kuvassa kasvoton sotilas toimii nimettömänä, yksilöttömänä miehistönä sotakoneille, jotka ovat julisteissa pääosassa. Muulloin katsojalle tarjotaan kiinnepisteeksi toista hahmoa kasvottoman sotilaan toimiessa lähinnä taustana luomassa illuusiota johtajan seuraajasta tai taustajoukoista.

Kasvottomalle sotilaalle jää aineistossa usein seuraajan rooli ja hahmon tarkoituksena vaikuttaa olevan enemmän tunnelman luominen ja kuvien taustan rakentaminen kuin huomionkeruu itseensä. Yksilöllisyyden rajamailla kuva-alan taustalla häilyvä kasvoton sotilashahmo valjastetaan käyttöön silloin, kun kuvassa huomio tahdotaan siirtää vahvasti yhteen ihmishahmoon kuvan etualalla. Tästä esimerkkinä toimii parhaiten juliste 11. Julisteen etualan valtaa tiukasti, lähes raa'asti, rajattu naisaliupseeri, johon viitataan myös julisteen tekstiosuudessa. Kuvan taustalla naishahmon perässä seisoo yksi kasvoton sotilas. Todellisuudessa naisaliupseerin ja kasvottoman sotilaan välinen välimatka tuskin aiheuttaisi yhtä vahvaa epätarkkuutta kuin julisteessa, mutta kuvassa sotilashahmon piirteet ovat täysin sumentuneet. Päässään tällä on ryhmälleen ominainen kypärä ja yllään ilmeisesti melko samankaltainen maastopuku kuin naisaliupseerilla. Hahmon

---

¹¹⁴ Jewitt & Oyama 2001, 146.

epätarkkuuden takia katsoja ei pysty erottamaan hahmon kasvopiiirteitä tai muita tarkempia yksityiskohtia. Kasvottoman sotilaan sumeuden takia naisaliupseerin piirteet korostuvat entuudestaan ja katsoja saa tästä visuaalisesti paremman otteen kuin taustan sumeasta sotilashahmosta. Juliste 11 ilmentää vahvasti myös toista kasvottomien sotilaiden synnyttämää vaikutelmaa. Taustan rakentajan tai aliupseerin seuraajan lisäksi kasvoton sotilas voidaan nähdä myös eräänlaisena vartijana. Tämä ikään kuin tarkkailee etualan naishahmoa mikä voikin kyseenalaistaa käsityksen siitä, kuka kuvassa seuraa ketä. Taustan sumea sotilashahmo voi hyvinkin olla etualan naisaliupseerin kouluttaja tai muu ylempiarvoinen upseeri, joka tarkkailee naisaliupseerin toimintaa. Tässä tulkinnassa valta voidaan nähdä siirtyvän kasvottomalle sotilaille, joka on esimerkiksi arvioimassa koulutettavansa suoritusta annetussa tehtävässä. Naisaliupseerin selän takaa lähestyvä, sumea ja kasvoton sotilashahmo on myös melko uhkaavan näköinen. Tunnelmaa korostaa se, että hahmon olalla on nähtävissä jonkinlainen sumea hihna, joka voi olla mitä tahansa laukun olkaimesta aseenkantohihnaan. Vaikka myös naisaliupseerilla on mukanaan ase, taustan hahmo vaikuttaa tätä uhkaavammalta. Tämä voi johtua kenties siitä, että naisaliupseerin molemmat kädet sekä suurin osa tämän kantamasta aseesta rajautuvat ulos kuvasta, kun taas taustan sumean sotilashahmon käsistä jää enemmän näkyviin. Kuvan sumeuden takia katsoja ei voi myöskään tarkasti nähdä missä asennossa hahmon kädet ovat ja hahmon kasvottomuuden takia kasvojen ilme ei sekään anna vihjettä hahmon tunnetilasta. Tästä syystä juliste 11 ja kasvoton sotilas yleensäkin jättää paljon katsojan henkilökohtaisen tulkinnan varaan.

5.5 Representaation yhteenveto

"Ja kenties matkamme määrä

Sodan melskeeseen kadota on."

A. Aimo, Elämää Juoksuhaudoissa

Mielenkiintoisin löytö sotilasrepresentaatiossa oli kasvoton ja sukupuoleltaan määrittelemätön tuntematon sotilas. Näillä etäisiksi jäävillä hahmoilla on suuri vaikutus aineistoon. Taustalla kummittelevat kasvottomat sotilashahmot luovat julisteesta riippuen

tarkkailun, suojelun tai jopa uhan tunnelmaa ja vaikuttavat pelkällä läsnäolollaan vahvasti myös muiden sotilashahmojen tulkintaan. Suomalainen laulaja A. Aimo eli Aimo Vilho Andersson lauloi kappaleessa Elämää juoksuhaudoissa, kuinka rintamasotilaan matkan määrä oli sodan melskeeseen katoaminen. Sama tapahtuu osittain myös tämän tutkimusaineiston kasvottomalle sotilaille. Tämä sulautuu maastoon maastokuvioidun asunsa lisäksi myös yksilöllisyytensä puutteen takia. Kirjassaan "Tyttö intissä" Heidi Niemi, joka oli yksi ensimmäisistä vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneista naisista, toteaa puolustusvoimien kouluttavan joukkona toimivia taistelijoita, joiden sukupuolella ei ole merkitystä¹¹⁵. Toteamus esitetään ainoastaan Niemen omana mielipiteenä, mutta se nostaa hyvin esille tutkimusaineiston kasvottoman sotilaan ongelman. Jotta voitaisiin luoda Niemen mainitsema ryhmässä toimiva ja sukupuoleton taistelija, tuleeko aineiston sotilashahmoista pyrkiä tekemään toisiinsa nähden identtisiä uhraten hahmojen yksittäinen persoonallisuus poistamalla sen rakentavia elementtejä? Aineiston kasvoton sotilas on tällaisen prosessin tulos. Nämä hahmot ovat tarkempien tuntomerkkien takia visuaalisesti sukupuolettomia ja esiintyvät usein ryhmässä. Vaikka nämä sukupuolettomat joukossa taistelijat kenties ilmentävätkin esimerkiksi juuri Niemen sotilaan määritelmää, rekrytointijulisteessa ainoastaan tällaisten hahmojen käyttö tuskin olisi kannattavaa. Kasvottomien sotilaiden ongelma on näiden vaikeudessa vedota katsojaan. Aineistossa nämä jäävät niin ikään mies- kuin naissotilaan varjoon ja kuuluvat usein taka-alalle, pois huomion keskipisteestä.

Kasvottoman sotilaan lisäksi aineistossa myös yksinäinen naissotilas herättää huomiota. Suurin ongelma tämän esittämisessä ei liity niinkään hahmon visualisointiin vaan yksinkertaisesti toistuvuuden puutteeseen. Naissotilaan mahdollisuus sulautua ammattiinsa heikkenee, kun tämä esiintyy aineistossa ainoana lajiaan. Naissotilas onkin aineiston representaatioista tietyllä tapaa harmillisin. Sotilasrepresentaation hahmojen samankaltaisuus olisi ollut virkistävää, jos naissotilaita olisi käytetty enemmän. Esimerkiksi miessotilaan sijaan panssarivainua olisi voinut olla ajamassa naissotilas, jolloin olisi rikottu myös aineistossa esiintyvä kasvottoman sotilaan ja sotakoneen pyhä liitto. Naissotilaan esittämistapa aineistossa on konseptitasolla hyvä, mutta yksi naissotilas koko aineistossa ei luo kuvaa tasa-arvoisuudesta. Naissotilas on näin ollen eräänlainen oikku,

---

¹¹⁵ Niemi 2007, 48.

poikkeus ja harvinaisuus. Edes julisteen 12 tekstiosuuden mukanaan tuoma houkutus jatkokoulutuksesta ei pelasta naissotilasta, kun aineiston korkea-arvoisin naishahmo on upseerin sijaan aliupseeri.

Miessotilas vastasi pitkälle sotilaan ammatille esimerkiksi elokuvissa muodostunutta stereotypiaa. Tämä nähdään juoksemassa täydessä varustuksessa toimintaelokuvajulistelle tyypillisessä maisemassa, ohjaamassa panssarivainua ja taluttamassa sotilaskoiraa. Miessotilas on mukana toiminnassa ja jopa johtamassa sitä. Kasvottoman sotilaan tavoin myös miessotilas yhdistetään sotakoneeseen kiinteästi. Myös kasvottoman sotilaan tavoin miessotilas nähdään aineistossa vuorovaikutuksessa muiden representaatioryhmien hahmojen kanssa, tosin ei yhtä usein kuin kasvoton sotilas.

Aineiston sotilashahmoja yhdistää näiden sukupuolesta riippumatta selkeä visuaalinen yhteys aseisiin, jotka voidaan nähdä esimerkiksi väkivallan symboleina. Miehillä sotilaan ajoittain vahvasti väkivaltainen rooli voi tuntua sopivammalta niin ulkopuoliselle katsojalle kuin miehelle itselleenkin, sillä suomalaisessa kulttuurissa miesten ja poikien välinen väkivalta kuuluu kiinteästi miesten ja poikien elämään¹¹⁶. Väkivallan toteuttamisen lisäksi miehet alkavat jo lapsena omaksua osansa myös väkivallan vastaanottajana ja sen todistajina.¹¹⁷ Lapsuudessa miesten ja poikien väkivaltaa tuetaan urheilun avulla esimerkiksi koulun liikuntatunneilla ja vapaa-ajalla eri urheiluharrastusten parissa. Hiukan vanhempina miesten väkivallan tukijaksi nousevat puolustusvoimat asevelvollisuuden muodossa.¹¹⁸ Vaikka nykypäivänä varusmies voi olla nainen siinä missä mieskin, puolustusvoimissa koulutettu väkivaltakäyttäytyminen liitetään vahvasti miehiin ja miehuuteen¹¹⁹. Suomessa vallitseva niin kutsuttu väkivallan myytti on pitkälti sukupuolittunut ja sen mukaan miehet ovat kahdesta sukupuolesta väkivaltaisempia. He toimivat väkivallan tekijänä, kun taas nainen mielletään väkivallan kohteeksi.¹²⁰ Aineistossa esiintyvä miessotilaiden kiinteä suhde aseisiin ei ole siis kovinkaan yllättävää. Väkivallan myytin mukaan väkivaltaa tekevä ja stereotyyppisesti jo sukupuolensa ja sen mukaan saamansa kasvatuksen muokkaama mies yhdistetään väkivallan teon välinee-

---

¹¹⁶ Jokinen 2000, 30.

¹¹⁷ Jokinen 2000, 32.

¹¹⁸ Jokinen 2000, 30.

¹¹⁹ Jokinen 2000, 127.

¹²⁰ Purjo 2010, 9-10.

seen sulavasti. Maskuliinisuuden ja väkivallan välistä siltaa vahvistetaan myös sillä, että aseet itsessään mielletään myös maskuliinisiksi¹²¹. Myös niillä aikaansaatu mahdollinen väkivalta liittyy sulavasti jo väkivallan ympäröimänä kasvaneeseen, sen hyväksymään oppineeseen mieheen¹²².

Aineistossa myös naissotilas käyttää asetta, mikä murtaa väkivallan sukupuolittuneisuuden myyttiä. Miehen suhde väkivaltaan sen tekijänä, vastaanottajana ja todistajana alkaa jo varhain lapsuudessa¹²³. Naisen suhde väkivaltaan on kuitenkin erilainen. Miesten oppiessa käyttämään voimaa ja valtaa omien päämääriensä saavuttamiseen, naiset keskittyvät väkivallan sijaan oppimaan muiden ihmisten huomioon ottamista, empatiaa ja vuorovaikutustaitoja.¹²⁴ Naisen rooliin kuuluu tällöin väkivallan välttäminen muiden sosiaalisten taitojen avulla. Väkivaltaa koskevista myyteistä sekä siihen liittyvistä sukupuolille muodostuneista stereotyyppioista huolimatta voidaan melko yleisesti todeta miesten ja naisten väkivaltakäyttäytymisen erojen olevan pienempiä kuin yksittäisten ihmisten väliset erot¹²⁵. Myös aineistossa esiintyvien sotilashahmojen väkivallan visuaalinen esittäminen ja symbolismi on melko pitkälti samalla tasolla.

Merkillepantavaa sotilasrepresentaatioissa oli mies- ja naishahmojen määrän vahva jakautuminen. Kokonaisuutena sotilasrepresentaatio noudatteli mies- ja naissotilaiden määrän kanssa viime vuosien tilastojen lukuja ja kuvaa tältä osin tilastollista todellisuutta. Naissotilaita ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia naisia on miehiä vähemmän niin todellisessa elämässä kuin myös aineiston luomassa visuaalisessa maailmassa. Ratkaisu päätyä noudattamaan todellisia tilastoja rekrytointijulisteissa kuitenkin herättää ihmetystä. Rekrytointijulisteita tehdessä olisi ollut mahdollisuus unohtaa tosielämän tilastot ja esimerkiksi nostaa naissotilaiden lukumäärä yhtä suureksi kuin miessotilaiden. Naissotilashahmojen suurempi toistuvuus aineistossa olisi voinut toimia esimerkiksi naisten innostajana asepalveluksen suorittamiseen ja siitä alkavan sotilasuran rakentamiseen. Tämän voisi nähdä ajavan valittua ratkaisua paremmin rekrytointijulisteiden asiaa ja houkutella uusia työntekijöitä puolustusvoimiin. Julisteiden tarkoitus on oletet-

---

¹²¹ Jokinen 2000, 127.

¹²² Jokinen 2000, 32.

¹²³ Jokinen 2000, 32.

¹²⁴ Jokinen 2000, 34.

¹²⁵ Purjo 2010, 9-11

tavasti saada kohderyhmä kiinnostumaan urasta puolustusvoimissa ja tuohon kohderyhmään tulisi kuulua naiset siinä missä miehetkin. Nyt aineistoa hallitsevat sotilaiden osalta perinteinen miessotilas ja kasvottomaksi katsojan ulottumattomiin jäävä tuntematon sotilas.

6. Rauhanturvaaja: Vieraalla maalla kaukana

6.1 Tietoa rauhanturvaajasta

Rauhanturvaajat ovat kansainvälisiä valmiusjoukkoja, jotka toimivat kriisinhallintatehtävissä ulkomailla. Rauhanturvaajaksi haluaa nykyään moni ja hakijoita on usein enemmän kuin täytettäviä paikkoja on tarjolla¹²⁶. Alkaen vuodesta 1956 yli 30 000 suomalaista sotilasta on palvellut erilaisissa rauhanturvaamis- ja kriisinhallintaoperaatioissa ja vuoden 2011 alussa kriisinhallintatehtävissä palveli yhteensä noin 250 suomalaista¹²⁷. Kuten asepalvelukseen ja upseerikoulutukseen maanpuolustuskorkeakouluun myös rauhanturvaajaksi voivat hakea sekä miehet että naiset ja molemmille sukupuolille on tarjolla erilaisia tehtäviä. Tästä huolimatta kuitenkin vain alle 1 % suomalaisesta kriisinhallintahenkilöstöstä on naisia¹²⁸.

Rauhanturvaajat mielletään helposti ammattisotilaiksi tai ainakin jonkin vahvan sotilaskoulutusohjelman omaaviksi, mutta ryhmään mahtuu myös siviilitaustaisia henkilöitä. Suomalaiset rauhanturvaajajoukot ovat olleet aina yhdistelmä sotilaallista ammattitaitoa sekä erilaista siviiliosaamista ja varsinaisten ammattisotilaiden määrä on ollut vain 10-20% joukon kokonaisvahvuudesta¹²⁹. Rauhanturvaajan tehtäviin hakeutuvat suomessa usein 20-vuotiaat nuoret ja keski-ikältään suomalainen rauhanturvaaja onkin 27-vuotias¹³⁰. Suomalaiset rauhanturvaajat ovat siis iältään melko nuoria toimiessaan kriisinhallintatehtävissä. Vaikka rauhanturvaajan tehtäviin hakevalta ei vaadita varsinaisesti mitään poikkeuksellisia ominaisuuksia, hakijalta odotetaan silti paljon. Rauhanturvaajaksi tähtäävän on oltava terve ja hyvässä fyysisessä kunnossa, taustaltaan siviilielämässä rikkeetön, tämä ei saa olla ollut osallisena rikoksiin ja tämän on oltava suorittanut kunnialla varusmiespalvelus¹³¹.

---

¹²⁶ Flén 2010, 94.

¹²⁷ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 266.

¹²⁸ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 267.

¹²⁹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 267.

¹³⁰ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 267.

¹³¹ Haavisto & Klemetilä & Partanen 2011, 267.

Viime vuosien aikana Suomessa on panostettu siviilikriisinhallinnan kehittämiseen¹³². Tämä on kriisinhallinnan osa-alue, jossa erityisesti naisten osallistumisesta voi olla hyötyä, sillä "sen monimuotoiset menetelmät ja työtavat mahdollistavat uudenlaiset osallistumis-, vaikuttamis- ja lähestymistavan"¹³³. Suomen puolustusministeriö on pyrkinyt helpottamaan naishakijoiden hakuprosessia ehdottamalla, että kansainvälisen valmiusjoukon kuntotestien karsintarajoja helpotettaisiin¹³⁴.

6.2 Mies rauhanturvaajana

6.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Selustan turvaaja

Aineistossa rauhanturvaajia ei ole käytetty paljon. Vähäisyytensä lisäksi löydettyt kaksi rauhanturvaajajulistetta ovat aineistossa ajallisesti melko kaukana toisistaan. Rauhanturvaajahahmoja nähdään sekä julisteessa 14 että 23 (liitteet 14 ja 23). Julisteet on julkaistu vuosina 2005 ja 2011. Julisteissa 14 ja 23 on nähtävissä yhteensä kuusi rauhanturvaajaa, joista neljä ovat kuvan etualalla ja loput kaksi kuvan taka-alalla. Miesrauhanturvaajia esiintyy molemmissa julisteissa ja yhteensä näitä on aineistossa neljä. Mielenkiintoisesti sekä vuoden 2005 juliste 14 ja vuoden 2011 juliste 23 ovat hyvin pitkälti visuaalisesti yhtäläiset ja ne on rakennettu saman kuva-materiaalin pohjalta. Suurimmat muutokset näiden kahden julisteen välillä ovat julisteeseen 23 lisätty naisrauhanturvaaja sekä kuvan että etualan hahmojen rajauksen muuttuminen. Julisteiden samankaltaisuudesta johtuen niiden analysoinnissa esiintyy jonkin verran toistoa ja julisteita analysoidaan kenties hiukan muita representaatioita enemmän samanaikaisesti.

Molemmissa representaation julisteissa on nähtävissä kaksi miesrauhanturvaajaa. Näistä hahmoista molemmissa julisteissa aivan kuva-alan taka-alalla seisovan miesrauhanturvaajan rajaus säilyy muuttumattomana. Tämä on kuvan taka-alalla kokonaan katsojan nähtävissä, eikä tämä jää suuresti minkään kuvan muun elementin taakse. Ainut hiukan hahmon kanssa päällekkäin asettuva muu hahmo on julisteen 14 etu-alan miesrauhanturvaaja, jonka kyynänpää peittää osan takana olevan hahmon kengän kantapäästä. Etu-

---

¹³² Haavisto & Klemettilä & Partanen 2011, 267.

¹³³ Jukarainen & Terävä 2010, 63.

¹³⁴ Kerkkänen 2013.

alan rauhanturvaajan rajausta muuttuu radikaalimmin kahden julisteen välillä. Julisteessa 14 tämä on rajattu lähes rintakuvamaisesti ja katsoja näkee tämän vain päästä keskivartaloon asti. Julisteessa 23 sama mieshahmo on siirtynyt kuvassa hiukan kauemmas takalalle ja hahmon aiemmassa julisteessa kuvasta ulos rajautunut alaruumis aina kenkiin asti on nähtävissä. Julisteessa 23 etualalle asetettu naisrauhanturvaaja kuitenkin peittää mieshahmon vartalon toisen puolen, joten katsoja ei näe miestä kokonaan. Etu-alan miesrauhanturvaaja näyttää kuitenkin olevan hiukan aiempaa lähempänä taustan miesrauhanturvaajaa ja muista hahmoista koostuvaa ryhmää. Katsojasta tämä on kuitenkin liikkunut kauemmas.

Pukeutumisensa puolesta miesrauhanturvaajat vaikuttavat molemmissa julisteissa olevan poikkeuksetta täydessä taisteluvalmiudessa. Hahmot ovat pukeutuneet samanlaisiin hiekanvärisiin maastokuvioituihin vaatteisiin ja sotilasvarustuksiin, joihin kuuluu mukana myös rynnäkkökivääri. Molemmissa julisteissa miesrauhanturvaajista kuva-alalla katsojaa lähempänä olevat hahmot kantavat mukanaan myös radiopuhelinta ja ovat sonnustautuneet tummiin aurinkolaseihin.

6.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Kommunikaatio

Sekä julisteessa 14 että julisteessa 23 rauhanturvaajahahmojen varustus herättää huomiota. Miesrauhanturvaajilla on molemmissa julisteissa yllään maastokuvioisen vaatetuksen lisäksi erilaisilla sivutaskuilla ja apulaitteilla varustetut luotiliivit tai taisteluvyöt, jotka peittävät hahmojen torsot kokonaan. Erityisesti miesrauhanturvaajien varustuksensa huomio kiinnittyy vartalon eteen asetettuun, alaspäin suunnattuna olevaan rynnäkkökivääriin. Muut selvästi kuvissa huomiota herättävät varusteet ovat molemmissa julisteissa esiintyvän etummaisena miesrauhanturvaajan käyttämät aurinkolasit sekä hahmon etutaskussa oleva radio ja tämän päässä oleva kuulokemikrofoni. Lähes mustalinssiset aurinkolasit kätkevät rauhanturvaajan silmät täysin katsojalta. Mielenkiintoisesti sekä julisteen 14 että 23 käyttämissä kuvissa vain juuri kyseisellä miesrauhanturvaajalla käytössä oleva radiopuhelin luo konnotatiivisella tasolla katsojalle mielikuvan hahmon mahdollisuudesta laajempaan kommunikaatioon kuin julisteiden muilla hahmoilla. Se voi myös merkitä kyseisen rauhanturvaajan statusta julisteiden rauhanturvaajien valta-

hierarkiassa. Kenties tämä kommunikoi ryhmän puolesta tämän komentajien kanssa tai antaa itse käskyjä muille. Toisaalta hahmo voi myös olla vastuussa eri ryhmien välisestä kommunikoinnista ilman suurta statuseroa muihin julisteen rauhanturvaajiin. Tämä ylimääräinen kommunikoinnin mahdollisuus erottaa kuitenkin kyseisen hahmon muista rauhanturvaajista. Erikoisvarustus vaikuttaa siis tekevän myös hahmosta itsestään erikoisen.

Julisteiden etualan miesrauhanturvaajan rajauksen muuttuminen vaikuttaa erittäin vahvasti myös tämän suhteeseen katsojaan. Tämä julisteen 14 ja 23 välillä tapahtuva muutos on yksi huomattavimmista julisteiden välisistä eroista. Julisteessa 14 noin vyötärön kohdalta kuvaan rajattu hahmo on visuaalisesti katsojaa lähellä. Hahmo voidaan sanoa olevan lähellä katsojaa myös sosiaalisesti, sillä vyötärön ja polvien välille sijoitettu raja viittaa katsojan ja esitetyn hahmon välillä vallitsevan sosiaalisen suhde¹³⁵. Katsojan läheisyyttä julisteen 14 miesrauhanturvaajaan lisää myös tämän vartalon suuntautuminen suoraan katsojaa kohti. Tämä asento maksimoi katsojan ja rauhanturvaajahahmon välisen vuorovaikutuksen, sillä se esittää katsojalle suoraan kuvassa tarjolla olevan hahmon¹³⁶. Miesrauhanturvaajan silmät ovat kuitenkin piilossa hyvin tummien aurinkolasien takana mistä johtuen hahmon katseen suunta jää epäselväksi ja suoran katsekontaktin vaativuus¹³⁷ jää puuttumaan katsojan ja hahmon väliltä. Hahmon kasvojen katsojaan päin suuntautuminen kuitenkin ikään kuin vihjaa aurinkolasien takana piilevän suoran katsekontaktin ja voi lisätä osaltaan vaatimuksen elementit hahmon ja katsojan väliseen suhteeseen. Julisteen 14 miesrauhanturvaajan ja katsojan välillä voidaan joka tapauksessa todeta vallitsevan vahva sosiaalinen vuorovaikutus. Julisteessa 23 miesrauhanturvaajan muuttuva raja tuo mukanaan ristiriitaisuutta tähän suhteeseen. Hahmo siirtyy kuva-alalla kauemmas niin, että tämän koko vartalo on katsojalle nähtävissä. Siirtyessään kuva-alalla katsojasta kauemmaksi, miesrauhanturvaajan ja katsojan välinen suhde myös etääntyy. Kokovartalorajaus muuttaa aiemmin sosiaalisen suhteen persoonattomaksi¹³⁸. Hahmon ja katsojan suhde ei kuitenkaan katkea täysin. Miesrauhanturvaajan vartalon asento ja suunta ei muutu julisteiden välillä, mikä mahdollistaa vuo-

---

¹³⁵ Jewitt & Oyama 2001, 146.

¹³⁶ Jewitt & Oyama 2001, 135.

¹³⁷ Jewitt & Oyama 2001, 145.

¹³⁸ Jewitt & Oyama 2001, 146.

rovaikutuksen säilymisen. Yhä puuttuva katsekontakti ja julisteeseen ilmestyneen naisrauhanturvaajan osittainen päällekkäisyys miesrauhanturvaajan kanssa piilottavat kuitenkin osaltaan miesrauhanturvaajan katseilta.

Aiemmin sotilasrepresentaatioissa toistunut sotilaan ja aseiden sekä sotakoneiden yhdessä esittäminen jatkuu myös rauhanturvaajan representaatioissa, jossa kaikki representaatioon kuuluvat hahmot vaikuttavat kantavan mukanaan asetta. Myös aiemmin muissa representaatioissa havaittu aseiden asettelutapa piippu alaspäin ja pois katsojasta jatkuu, sillä kaikkien aineiston rauhanturvaajien aseiden piiput osoittavat suoraan maata kohti. Radiopuhelinta mukanaan kantava miesrauhanturvaaja on jopa asettanut kätensä passiivisesti suoraksi kupeilleen ja näin ollen kokonaan pois kosketuksista aseiden kanssa. Taustan rauhanturvaajan kädet näyttävät lepäävän alaspäin osoittavan aseiden perällä, mutta esimerkiksi sormien asentoa ei ole nähtävissä. Hahmo on kääntynyt ryhmän muiden hahmojen puoleen, mutta on aseensa suhteen etualan toveriaan valppaampi.

Julisteessa 14 huomio kiinnittyy kuvan etualan miesrauhanturvaajaan, jolla on vahva rooli myös julisteessa 23. Molemmista julisteista esiintyy kuitenkin myös toinen miesrauhanturvaaja. Tämä seisoo kuvissa taka-alalle siviileistä ja sotilaasta koostuvan ryhmän jäsenenä. Pukeutumiseltaan ja varustukseltaan hahmo mukailee aineiston kaikille rauhanturvaajille yhteistä linjaa. Tämä kuitenkin pitelee mukanaan olevaa asetta täysin samassa asennossa kuin etualan naisrauhanturvaaja, joka muodostaa hahmojen välille eräänlaisen visuaalisen rinnastuksen. Hahmo on mielenkiintoinen, sillä tämä on sekä julisteiden 14 että 23 ainoa rauhanturvaaja jonka nähdään julisteissa olevan vuorovaikutuksessa muiden representaation hahmojen kanssa. Tämä näyttää kuuluvan muiden hahmojen muodostamaan piiriin, joka koostuu kahdesta siviilimiehestä ja yhdestä sotilasrepresentaatioon laskettavasta mieshahmosta. Kääntyessään kuvan ihmisryhmää kohti miesrauhanturvaaja kuitenkin kääntää kylkensä katsojaan päin. Tämä asento sulkee katsojan ja hahmon välisen kommunikoinnin ja jättää katsojan eräänlaiseksi sivusta tarkkailijaksi¹³⁹. Hahmon ja katsojan väliseen suhteeseen vaikuttaa negatiivisesti myös hahmon etäisyys ja raja. Asentonsa ja kasvojensa suunnan puolesta taka-alan miesrauhanturvaaja vaikuttaa kiinnittäneen huomionsa ryhmän hahmoihin ja oletettavasti

---

¹³⁹ Jewitt & Oyama 2001, 146.

osallistuu keskusteluun näiden kanssa. Vaikka muiden representaatioiden hahmojen kehonkieli on rauhallista selän taakse ristittyjen ja kehoa vasten rentona lepäävien käsi- en ansiosta, rauhanturvaajan mukanaan kantama ase vaikuttaa tunnelmaan. Hahmo vaikuttaa sekä aseensa että sen pitelytävän ansiosta valppaalta. Tämä valppaus muodostaa katsojalle helposti mielikuvan siitä, ettei julisteen hahmo kenties aivan luota keskustelukumppaneihinsa ja pysyttelee tästä syystä valppaana näiden seurassa. Toinen tulkitamamahdollisuus on se, että tämä on valppaana vaaralle, joka voisi kohdistua hahmoryhmään sen piirin ulkopuolelta. Kuvassa ei taka-alan ryhmän lisäksi kuitenkaan ole muita ihmishahmoja kuin muut rauhanturvaajat. Ryhmän kanssa seisova rauhanturvaaja odotaisi tällöin vaaraa vielä näkymättömissä olevalta lähteeltä.

6.3 Nainen rauhanturvaajana

6.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Parempi myöhään kuin ei milloinkaan

Naisrauhanturvaaja on uusi lisäys aineiston representaatioihin, sillä tämä esiintyy ensimmäistä kertaa vuonna 2011 ilmestyneessä julisteessa 23, joka on aineiston julisteista uusiin. Se on näin ollen myös ainut aineiston juliste, jossa naisrauhanturvaaja esiintyy. Julisteen uutuus ei ehkä ole yllättävää, kun ottaa huomioon esimerkiksi puolustusministeriön ohjeistuksen naisrauhanturvaajien hakuprosessin helpottamisesta. Naisia tahdotaan selvästi nyt vuoden 2013 alussa rauhanturvaajiksi, joten kenties ajatus naisrauhanturvaajien lisäämisestä on kytenyt jo vuonna 2011, jolloin juliste on julkaistu.

Varustukseltaan ja olemukseltaan naisrauhanturvaaja jatkaa pitkälti samaa linjaa kuin julisteen 14 miesrauhanturvaajat. Julisteessa naishahmo on sijoitettu kuvan etualalle miesrauhanturvaajan eteen. Hahmo on laskenut aseensa piipun maahan päin ja lepuuttaa käsiään aseensa perän päällä, ikään kuin nojaten aseeseen. Hahmon oikean käden etusormi on suoristettu ja se vaikuttaa häilyvän aseensa liipaisimen yllä. Toisin kuin mieskolegallaan, naisrauhanturvaajalla ei ole päässään silmiä peittävät aurinkolasit eikä tällä ole päässään samaa handsfree mikrofonin kaltaista laitetta. Muuten tämä on varusteittensa ja vaatetuksensa puolesta hyvin samankaltainen representaation miesrauhanturvaajien kanssa.

6.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Etualan edustaja

Julisteen 23 naisrauhanturvaajan tapa käsitellä asettaan on pitkälti samanlainen kuin taustan taka-alalla muiden hahmojen ryhmässä olevan miesrauhanturvaajan. Molemmat ovat aurinkolaseihin pukeutunutta rauhanturvaajaa valppaamman oloisia käsiensä asennon takia. Molemmat hahmot pitelevät kiinni aseestaan ja vaikka naisrauhanturvaajan käsien asento vaikuttaa ensisilmäyksellä rennolta, aseeseen liipaisinta havitteleva etusormi luo kuvaan jännitystä. Hahmojen käytös on erityisen mielenkiintoista, kun ottaa huomioon näiden vuorovaikutuksen kuvan muihin hahmoihin ja katsojaan. Kuvan taka-alan miesrauhanturvaaja on mukana sekä siviileistä että sotilaasta koostuvassa ryhmässä ja vaikka tämä vaikuttaa olevan osa ryhmää, tämän mukanaan käden ulottuvilla kantama ase kielii valppaudesta, kenties jopa epäilystä ryhmän muita hahmoja kohtaan. Kuvan etualan nainen ei kuulu samaan ryhmään, eikä tämä vaikuta suoranaisesti kommunikoidun takanaan seisovan miesrauhanturvaajan kanssa. Sen sijaan naisen katse kiinnittyy katsojaan. Verrattuna aiemmin ilmestyneeseen julisteeseen 14, naisrauhanturvaaja on ikään kuin syrjäyttänyt aiemmin julisteen etu-alalla olleen mieskollegansa. Ottaessaan tämän paikan naisrauhanturvaaja luo myös suoraan katsojaan käännetyin asentonsa ja juuri polvien kohdalta kulkevan rajauksensa avulla sosiaalisen suhteen katsojaan samalla tapaa kuin miesrauhanturvaaja aiemmin. Naishahmo tuo mukanaan kuitenkin yhden lisäyksen joka miesrauhanturvaajalta jää uupumaan. Tämä luo suoran peittämättömän katsekontaktin katsojaan. Naisrauhanturvaajan saapuessa aineistoon, myös miesrauhanturvaajan rooli kokee samalla erikoisen muutoksen. Seistessään naisrauhanturvaajan takana mieshahmon kasvot päätyvät hyvin lähelle naishahmon olkapäätä. Tämä asento tuo helposti mieleen sarjakuville tyypilliset ihmisen hyvää ja huonoa puolta kuvaavat hahmot, jotka leijuvat ihmisen molemmilla puolilla olkapäiden paikkeilla. Hahmoja voidaan nimittää esimerkiksi suojelijaksi tai omaksitunnoksi ja takapiruksi. Asemansa takia miesrauhanturvaaja vaikuttaa olevan jompikumpi näistä hahmoista. Koska hahmo on peittänyt silmänsä mustilla aurinkolaseilla ja tämän ilme on melko neutraali, tätä on vaikea kategorisoida kumpaankaan ryhmään. Julisteen 14 pohjalta tiedämme tämän käsien asennon ja suhteen aseeseen, joka julisteessa 23 jää mieshahmon toisen käden taaraan lähes kokonaan naisrauhanturvaajan peittämäksi. Hahmon katseen suunta ja silmien ilme jää kuitenkin yhä mysteeriksi. Jos tulkitsemme kuvaa niin sanotusti positiivises-

ti, miesrauhanturvaajan sijainti naisrauhanturvaajan takana voi symboloida tämän tarjoamaa taustatukea ja apua. Jos taas kuvaa tulkitaan negatiivisesti, tämän läsnäolo voi merkitä naishahmon toiminnan tarkkailua ja valvontaa, mikä voi äärimmillään luoda kuvan naisrauhanturvaajan epäpätevydestä. Molemmat ehdotukset ovat kuitenkin hyvin tulkinnanvaraisia ja miesrauhanturvaajan sijainnin merkitys naishahmon kannalta jää julisteessa hiukan auki.

Naisrauhanturvaajan ilmestyminen aineistoon sen viimeisessä julisteessa on hiukan yllättävää, ottaen huomioon naisrauhanturvaajien niin sanotun nousseen kysynnän. Naisrauhanturvaajan tehtävä aineistossa on myös hiukan epäselvä. Naisten roolin on povattu kasvavan siviilikriisinhallinnan tehtävissä, mitä julisteen naisrauhanturvaaja ei vaikuttaisi olevan tekemässä. Naisten tarpeellisuutta maanpuolustustehtävissä perustellaan usein esimerkiksi heidän (oletetulla) tasapainottavalla vaikutuksellaan; miesvaltainen ala tarvitsee naisia estämään sääntöjen ja moraalien rikkomista¹⁴⁰. Tällaisissa tapauksissa nainen on mielletty eräänlaiseksi lastenvahdiksi, jonka tehtävänä on omien töittensä ohella pitää silmällä vastuustaan mahdollisesti hairahtavia työtovereita. Tällainen yleistäminen on tuskin reilua sen enempää miehille kuin naisillekaan; miehet leimataan joukossa oman harkintakykynsä menettäviksi laumaeläimiksi kun taas naisten rooli kavenetaan asialliseksi moraalinvartijaksi. Naisilta vaikutetaan odottavan parempaa käytöstä kuin miehiltä ja usein he myös täyttävät tämän odotuksen. Syy tähän voi olla heidän asemansa miesvaltaisessa ympäristössä, missä sukupuolisesti valtavirrasta poikkeavan käyttäytymistä seurataan tarkemmin¹⁴¹. Rauhanturvaajina nainen ja mies herättävät melko erilaisia mielikuvia. Naiset mielletään miehiä helpommin lähestyttäviksi ja he herättävät usein myös näitä enemmän luottamusta. Heitä ei mielletä korruptoituneiksi tai toisia hyväksikäyttäviksi. Miesvaltaisilla kulttuurialueilla paikalliset naiset pystyvät helpommin lähestymään naisrauhanturvaajia ja heidän kanssaan keskustellaan useammin henkilökohtaisista aiheista.¹⁴² Naisrauhanturvaajilla on lähtökohtaisesti mahdollisuus olla helpommin vuorovaikutuksessa paikallisten naisten kanssa kuin miesrauhanturvaajien juuri näiden mielikuvien ja niiden synnyttäneiden stereotyyppien vuoksi.

---

¹⁴⁰ Jukarainen & Terävä 2010, 17.

¹⁴¹ Jukarainen & Terävä 2010, 17.

¹⁴² Jukarainen & Terävä 2010, 94.

Tämä olisi voitu yrittää tuoda esiin myös julisteessa 23 käyttämällä julisteessa enemmän naishahmoja esimerkiksi taustalle sijoittuvassa ryhmässä tai vaihtamalla esimerkiksi tapahtumapaikka paikallisessa kulttuurissa paremmin naisille sopivaan. Sekä mies- että naisrauhanturvaajat voivat eräällä tapaa käyttää hyväkseen työskentelyalueellaan jo hallitsevia oletuksia sukupuolisista ominaisuuksista ja rooleista jopa silloin kun ne eivät henkilökohtaisella tasolla pitäisi paikkaansa. Molempia sukupuolia sisältävät ryhmät vaikuttaisivat siis olevan vahvemmassa asemassa toimia tehtävissään kuin vain naisista tai vain miehistä koostuvat ryhmät. Kenties julisteessa naisrauhanturvaajan vahva katsekontakti katsojaan on viittaus naisrauhanturvaajille jakautuneeseen rooliin eräänlaisena kommunikoijana. Tämä katsekontaktin läsnäolo on merkittävä julisteessa, jossa muut rauhanturvaajat eivät paljasta katsettaan katsojalle. Naisrauhanturvaajan takana seisova mieskollega on peittänyt silmänsä mustilla aurinkolaseilla, kun taas taustan rauhanturvaaja tarkkailee katsojan sijasta taka-alan ihmisryhmää. Naisrauhanturvaajan katse esittää kuitenkin vaatimuksen eikä tämä ole lopulta suhteestaan katsojaan huolimatta helpposti lähestyttävän näköinen aseensa ja tuiman ilmeensä tähden. Kenties kuvassa on pyritty välittämään naisrauhanturvaajan tehtävien kaksipuolisuutta; toisaalta tämän toivotaan pystyvän luomaan kontaktia paikallisiin ihmisiin ja kommunikoimaan näiden kanssa, kun taas toisaalta näiden on oltava valmiita puolustamaan itseään ja muita tarvittaessa aseellisesti. Näin ajateltuna julisteen 23 naisrauhanturvaaja on kiehtova eräänlaisista vastakkaisuuksista koostuva hahmo. Tätä voidaan jopa pitää hiukan monikerroksisempänä kuin mieskollegoitaan, joiden hahmoissa korostuu vahvemmin valppaus ja toimintavalmius. Viittaus kommunikointiin on läsnä myös taka-alan rauhanturvaajan ja ryhmän hahmojen välillä, mutta siitä puuttuu naisrauhanturvaajan suoran katsekontaktin vahvuus.

6.4 Representaation yhteenveto

Julisteiden 14 ja 23 välillä olevista eroista mielenkiintoisimpiin lukeutuu miesrauhanturvaajan kirjaimellinen ja vertaiskuvallinen loittoneminen katsojasta. Muutoksen huomioarvoa lisää myös se, että se tapahtuu samanaikaisesti naisrauhanturvaajan aineistoon ilmestymisen kanssa. Naisrauhanturvaajan saapuessa kuvaan miesrauhanturvaaja siirtyy taka-alalle ja osittain pois huomion keskipisteestä. Naisrauhanturvaaja ottaa tämän pai-

kan kuva-alalla ja samalla myös omaksuu aiemmin miesrauhanturvaajan ja katsojan välillä vallinneen sosiaalisen suhteen ja vuorovaikutuksen. Tämä toimii yllättävän tehokkaasti vertauskuvana rauhanturvaajien ammattiryhmään kaivattujen naisten saapumisesta alalle ja tästä syntyvistä mahdollisista työtehtävien muutoksista. Uudet naisrauhanturvaajan voivat ottaa osakseen aiemmin mieskollegojensa suorittamia työtehtäviä, joihin naiset ovat eri syistä paremmin soveltuvia.

Vaikka rauhanturvaajien kohdalla kenties aineistossa esiin nousi lopulta eniten näiden vuorovaikutus ja suhde katsojaan, esitettiin rauhanturvaajahahmot silti pitkälti sotilaina. Rauhanturvaajarepresentaation hahmot jakavat monia visuaalisia piirteitä sotilasrepresentaation hahmojen kanssa. Aineiston sotilashahmojen tapaan myös rauhanturvaajia yhdistää sukupuolesta huolimatta työtä varten käytetty varustus mikä tekee mies- ja naishahmoista ulkonäöltään pitkälti samankaltaisia. Sekä sotilaiden että rauhanturvaajien joukossa nainen osittain maastoutuu muiden hahmojen joukkoon ja erottuu julisteissa lähinnä harvinaisuutensa takia. Naissotilaan tavoin naisrauhanturvaajaa toivoisi nähtävän aineistossa useammin, jotta tämän samanarvoisuus miesrauhanturvaajien kanssa korostuisi.

Vaikka naissotilaalla ja rauhanturvaajalla on paljon yhteistä, julisteen 23 naisrauhanturvaaja voidaan nähdä visuaalisesti sotilasta vahvempana. Toisin kuin kuvassa taka-alan ja kuvan keskiosan välille päätyvä naissotilas, naisrauhanturvaaja esiintyy kuvassa etualalla ennen kaikkia muita julisteen hahmoja. Hahmo on myös tulkinnallisesti hyvin monipuolinen. Katsoja voi nähdä tässä sekä aggressiivisemmän, asetta käyttävän rauhanturvaajan että diplomaattisemmän kommunikoijan. Tämän tulkinnan valossa representaatio pohjaa myös naisrauhanturvaajan työn arkeen. Julisteessa 23 naisrauhanturvaaja luo linkin itsensä ja katsojan välille, mikä toimii rekrytointijulisteessa hyvin, mutta osuu ohi hahmon kommunikointitaitojen todellisesta kohteesta eli paikallisista ihmisistä. Rauhanturvaajat eivät myöskään varsinaisesti kommunikoineet keskenään kummassakaan julisteessa. Katsoja tuntuu olevan pitkälti julisteen hahmojen huomion keskipiste, mikä päättyy lopulta hiukan heikentämään julisteiden sisällöllistä viestiä. Katsoja ei saa tietää, mitä rauhanturvaajat varsinaisesti tekevät ja mitä mahdollisia eroja mies- ja naisrauhanturvaajien tehtävissä on. Ainut varsinaisesti työskentelemässä kuvattu rauhanturvaaja on

asetettu aivan kuva-alan taustalle pois huomion keskipisteestä. Ratkaisu ei kenties ole ihanteellinen, mutta luomalla vahvan vuorovaikutuksen väylän katsojan ja etualan rauhanturvaajan välille rekrytointijuliste onnistuu kiinnittämään katsojan huomion. Julisteesta katsojaa suoraan silmiin tuijottava naisrauhanturvaaja tuntuu haastavan katsojan liittymään rauhanturvaajien joukkoon.

7. Siviilityöntekijä: Mies ja missit

7.1 Tietoa siviilityöntekijästä

Suomen puolustusvoimat tarjoavat nykyään monipuolisia työpaikkoja asepalvelustaisten henkilöiden lisäksi myös koulutukseltaan täysin siviilitaustaisille työntekijöille. Kaikista puolustusvoimien lähes 14 500 työntekijästä noin puolet on joko siviilejä tai siviilikoulutuksen saaneita¹⁴³. 31.12.2011 puolustusvoimien henkilöstömäärästä 6275 henkilöä kuului siviilien ryhmään ja tämän henkilöstömäärän sukupuolijakaumassa siviileistä 50,7 % oli naisia ja 49,3 % miehiä¹⁴⁴. Siviilityöntekijöiden ryhmässä laskennallinen keski-ikä on 46,1 vuotta, minkä takia ryhmä on kaikista puolustusvoimien henkilöstöryhmistä keski-ikältään vanhin¹⁴⁵. Siviilityöntekijällä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa julisteaineistossa esitettyä puolustusvoimien työntekijää, jotka on esitetty selkeästi muun muassa ammatistilaan kuvauksista eroten. Siviilityöntekijä aineistossa on vahvasti kytkeyty toimistoympäristöön ja pukeutumistyylyltään erottuu siviilivaatteittensa takia. Siviilityöntekijän ja siviilin ero näkyy vahvasti representaation hahmojen suorittamassa työssä ja ympäristössä. Toisin kuin myöhemmin käsiteltävä siviili, siviilityöntekijä on jo puolustusvoimien palveluksessa ja kuvaa osaltaan työarkea siviilityöntekijänä.

Puolustusvoimat ilmoittivat vuoden 2011 aikana erilaisista eri henkilöstöryhmiä koskevista muutoksista. Kaikista puolustusvoimien työntekijäryhmistä siviilityöntekijät ovat olleet kenties eniten esillä julkisuudessa. Vuoden 2011 lopulla ja vuoden 2012 alussa puolustusvoimien ruokahuollon yhtiöittäminen aiheutti keskustelua muun muassa siksi, että toteutuessaan päätös lohkaisi pois puolustusvoimien työntekijäryhmästä suuren määrän siviilityöntekijöitä. Ruokahuollon poistuminen puolustusvoimien alaisuudesta ei kuitenkaan ole ainoa puolustusvoimien siviilityöntekijöiden tulevaisuuteen vaikuttava

---

¹⁴³ Puolustusvoimat 2013.

¹⁴⁴ Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012, 9.

¹⁴⁵ Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012, 12.

muutos. Puolustusvoimilla on tarkoituksena vähentää siviilityöntekijöiden määrää kolmanneksella tämän vuosikymmenen aikana¹⁴⁶.

Siviilityöntekijöillä on aina ollut oma paikkansa sekä Suomen puolustusvoimissa että Suomen maanpuolustuksessa yleensä. Suomen sotien aikaan naissotilaita ei vielä ollut, mutta naiset osallistuivat omalta osaltaan maanpuolustukseen. Suomen sotien aikana pitkälti jo vakiintuneet miesten ja naisten työt kokivat mullistuksen. Miesten lähtiessä rintamalle maatiloille ja kaupunkeihin jäi valtava määrä työtä ilman tekijää. Vastaukseksi työntekijäpulaan nousivat kotirintamalle jääneet äidit, vaimot ja jopa nuoret tyttäret. Maalla maatilojen naiset astuivat kirjaimellisesti miesten saappaisiin ja suuntasivat peltotöihin. Kaupungeissa naiset opettelivat tehtailla isojen revolveriporakoneiden käyttöä¹⁴⁷. Ennen miespainotteinen tehdastyö oli yhtäkkiä naisten työtä. Parhaimmillaan naisia työskenteli sotatarviketeollisuudessa yli 72 000¹⁴⁸.

Kaikki naiset eivät kuitenkaan jääneet kotirintamalle. Lotta Svärd järjestön lotat jakautuivat sodan aikana erilaisiin töihin. Siinä missä yksi pyöritti kanttiinia toinen toimi ilmavoimissa valonheitinlottana¹⁴⁹. Lotta Svärd -järjestön toiminnan lisäksi naisilla oli mahdollisuus osallistua maanpuolustukseen myös Sotilaskotijärjestön kautta, joka perustettiin vuonna 1918. Varsinaisesti armeijan palveluksessa oli sota-aikana paljon naisia, parhaimmillaan 33 000¹⁵⁰. He jatkoivat osittain vahvasti naisille kuuluviksi miellettyjä töitä kuten ruuan keittämistä ja vaatteiden parsimista, mutta samalla osa myös hoiti sähköttämistä ja ruumiitten pesua¹⁵¹. Nämä työntekijät toimivat siis Suomen puolustusvoimien palveluksessa siviilityötehtävissä sotien aikana ja täyttivät tuolloin siviilityöntekijän määritelmät. Nykypäivänä siviilityöntekijöiden tehtävät ovat tekniikan kehityksen ja puolustusvoimien muutosten mukana muuttuneet, vaikka jotkin työtehtävät ovat säilyneet. Siviilityöntekijöillä on mahdollisuus työskennellä muun muassa ATK-suunnittelijoina, insinööreinä, koulutussuunnittelijoina, lääkäreinä, sairaanhoitajina,

---

¹⁴⁶ **Ittalehti, 2011.**

¹⁴⁷ **Varjus 2010, 8.**

¹⁴⁸ **Varjus 2010, 11.**

¹⁴⁹ **Manninen 2010, 18.**

¹⁵⁰ **Naisten sota, Ilta-sanomien erikoislehti, 2010. Sivu 34**

¹⁵¹ **Naisten sota, Ilta-sanomien erikoislehti, 2010. Sivu 34**

sosiaalikuraattoreina, sotilaslakimiehinä tai taloussuunnittelijoina¹⁵². Sukupuoli ei enää tänä päivänä rajaa työskentelymahdollisuuksia samalla tapaa kuin esimerkiksi vaikkapa Suomen sotien aikana.

7.2 Mies siviilityöntekijänä

7.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Yksin yhdessä

Miessiviilityöntekijä on aineistossa harvinaisuus. Aineiston kuudesta siviilityöntekijästä vain yksi on sukupuoleltaan mies. Hän esiintyy julisteessa 7 (liite 7), joka on julkaistu vuonna 2003 ja kuuluu näin ollen aineiston alkupään julisteisiin. Vuoteen 2003 mennessä aineistossa ei vielä ole nähty siviilityöntekijän lisäksi kuin siviili ja upseeri ja julisteessa 7 näemme ensimmäistä kertaa kahden eri representaation hahmot samassa julisteessa ja tämän lisäksi myös vuorovaikutuksessa keskenään. Se on myös vasta toinen aineiston juliste, jossa kuvan hahmojen katseet eivät ole kääntyneet katsojaan päin. Julisteessa mieshahmo istuu työpöytänsä ääressä sisätiloissa. Kuvan ympäristönä toimii jonkinlainen hyvin valaistu toimistotila. Seinällä on kolme erittäin suurta ja korkeaa ikkunaa, mutta ei verhoja, kelloa tai taulua. Tila vaikuttaa toimistolta lähinnä sen takia, että huoneessa on hahmojen lisäksi tietokone ja työpöytä jonka taakse siviilityöntekijä osittain jää.

Katsoja näkee siviilityöntekijähahmosta kuvassa vain tämän pöydän takaa paljastuvan yläruumiin noin navan kohdalta ylöspäin ja loput hahmosta jää pöydän pinnan alle piiloon. Kuvan perspektiivi on valittu niin, että katsoja on katseeltaan samalla tasolla kuvan hahmojen kanssa. Miessiviilityöntekijä on pukeutunut siististi valkoiseen kauluspaitaan, josta tämä on kääriänyt hihat rennosti ylös. Kaulassaan tällä on sininen valkokuvioinen kravatti. Lisäksi tällä on päässään silmälasit. Seuranaan siviilityöntekijällä on koko aineiston kahdesta upseerista toinen. Tämä onkin aineistossa ainut hahmo, joka esitetään vuorovaikutuksessa upseerin kanssa. Kuvassa tämä näyttää esittelevän upseerille jotain tietokoneen ruudulla.

---

¹⁵² Puolustusvoimat 2013.

7.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Työmyyrä

Koska juliste 7 on ainut aineiston juliste, jossa esiintyy miespuolinen siviilityöntekijä, julistetta on tärkeä tarkastella huolella. Kuten upseerirepresentaatioissa, jossa representaatioon kuuluvia hahmoja oli vain kaksi, tässäkin tilanteessa kaikki julisteen 7 miessiviilityöntekijän piirteet korostuvat samaa sukupuolta olevien vertailukohteiden puuttuessa. Julisteessa on esillä kaksi mieshahmoa, joista toinen on siviilityöntekijä. Toinen hahmoista on puvun arvomerkkilaattojen perusteella arvoltaan everstiluutnantti ja tällä on yllään ilmavoimien upseerin sininen palveluspuku. Molemmista hahmoista on nähtävissä vain vartalon yläosa navasta ylöspäin, sillä työpöytä ja sen päällä oleva kannettava tietokone peittävät hahmojen alavartalon. Rajaus luo katsojan ja hahmojen välille sosiaalisen suhteen¹⁵³, mutta molempien hahmojen tietokoneen ruutuun kohdistuvat katseet pakenevat katsojaa. Hahmojen huomio kiinnittyy ennemmin tietokoneeseen ja julisteen sisäiseen maailmaan kuin katsojaan.

Toisin kuin kaikki muut myöhemmin esiteltävät siviilityöntekijärepresentaation hahmot, julisteen 7 mies ei luo katsekontaktia katsojaan ja on muutenkin olemukseltaan huomattavasti vähemmän avoin kuin naispuoliset työtoverinsa. Hahmon katse kiinnittyy vahvasti tietokoneen ruutuun eikä tämän hymy ole läheskään yhtä selkeä kuin muiden saman representaation hahmojen. Mies ei kuitenkaan ole aggressiivinen tai alakuloinen; tämä vaikuttaa vain keskittyvän tekemäänsä työhön. Tunnelmaa vahvistaa lähes samantyyppisellä ilmeellä tietokonetta katsova upseeri. Julisteen hahmojen katseiden keskipisteenä toimiva tietokoneen näyttö ja sen sisältö jää julisteen katsojalle mysteeriksi, koska ruutu on katsojaan selin. Siviilityöntekijällä ei kuitenkaan ole kädessään tietokoneen hiiri vaan kynä. Tietokoneelle kynän yhdistävää piirtopöytää ei ole näkyvissä ja kynä vaikuttaakin aivan tavalliselta kuulakärkikynältä. Lisäksi pöydällä tämän käden alla on esille levitettyä jonkinlaisia mallipiirroksia lentokoneista, joita hahmo vaikuttaa olevan työstämässä. Jos tämä käyttää tietokonetta hiirellä, se ja hahmon vasen käsi ovat jääneet tietokoneen näytön taakse piiloon. Näin ollen hahmon työskentelyvälineiksi voidaan laskea samanaikaisesti sekä tietokone että kaavapiirroksille tarkoitettu kynä. Kuva selvästi korostaa työntekijän linkkiä käytetyn teknologiaan ja sen hallintaan. Miehen aktii-

---

¹⁵³ Jewitt & Oyama 2001, 146.

visuus työssään sekä työvälineiden läsnäolo itsessään eroaa vahvasti representaation naispuolisten työntekijöiden esittämistä. Naiset on esitetty poikkeuksetta passiivisemmin kuin julisteiden 7 mies eikä näillä vaikuta olevan mukanaan tai ympärillään mitään varsinaisia työvälineitä. Tämä on huomiota herättävä seikka, koska sukupuolten roolien voidaan uskoa syntyneen pitkälti työnjaosta; työnjako on ollut sukupuolelle sopivan käyttäytymisen opas ja siirtyminen toiselle sukupuolelle tarkoitettuihin töihin voisi pahimmillaan järkyttää sukupuolelle jo rakentuneita oikeuksia¹⁵⁴. Työnjaon ja jopa työkalujen voidaan siis sanoa määrittelevät pitkälti sosiaalisten sukupuolten sisältöä. Näin katsottuna julisteiden 5, 7, 9 ja 13 (liitteet 5, 7 ja 9) rekvisiitta ja sen puute paljastavat paljon kuvan hahmojen sosiaalisten sukupuolten rakentamisesta. Huomattavaa julisteiden 7 siviilityöntekijässä ei ole vain itse työkalujen käyttö vaan niiden käyttö samanaikaisesti. Lisätessämme tähän myös läsnä olevan upseerin mukanaan tuoman ryhmätyön elementin, juliste luo kuvan siitä, että siviilityöntekijällä on hyvät multitasking - taidot ja tämä osaa työskennellä ryhmässä. Siviilityöntekijä voidaan nähdä olevan työskentelemässä ei vaan yhden, vaan nähtävästi kahden eri työtehtävän parissa. Oikealla kädellään tämä luonnostelee pöydällä olevia mallipiirroksia, kun taas miehen katse (ja oletettavasti myös toinen käsi) on varattu johonkin tietokoneen näytöllä tapahtuvaan. Upseerin asento karsii tämän pois vaihtoehtoisena tietokoneen käyttäjänä, mutta siviilityöntekijän piilossa oleva vasen käsi voisi olla juuri tietokoneen hiirelle sopivalla alueella. Oikeassa kädessä oleva kynä ei näytä tietokoneeseen liitettävään piirtopöytään kuuluvalla eikä minkäänlaista piirtopöytää itse asiassa ole koko julisteessa, vaikkakin vasemman alakulman musta pöydän pinta aluksi antaakin tämän mielikuvan. Miessiviilityöntekijä osaa ilmeisesti siis käyttää useita työkaluja ja toimia samanaikaisesti vuorovaikutuksessa upseerin kanssa. Tämä voidaan nähdä eräänlaisena statussymbolina siviilityöntekijälle. Kuten jo aiemmin upseerirepresentaation yhteydessä todettiin, miesupseerin paikka siviilityöntekijän yllä luo hahmojen välille eräänlaisen arvohierarkian jossa upseeri ihanteellisuudessaan on siviilityöntekijää korkeammalla. Päästessään työskentelemään upseerin rinnalla siviilityöntekijä rinnastuu upseerin määriteltyyn ihanteellisuuteen.

---

¹⁵⁴ Rantalaiho, 1985, 85-86.

Ulkonäöltään miessiviilityöntekijä on siisti. Tämä on pukeutunut toimistoon sopivasti, vaikkakin kauluspaidan ylös käärityt hihat tekevät asuvalinnasta hiukan rennomman. Käärityt hihat luovat myös mielikuvan siitä, että hahmo on kääriyt ne ylös alkaessaan niin sanotusti paiskimaan töitä. Yleensä näin tehdään silloin, kun työssä on mahdollista sotkea paidan hihat, mutta tässä yhteydessä se voidaan nähdä viittauksena siviilityöntekijän ahkeruuteen. Mies on monien naispuolisten kollegojensa tavoin vaaleahiuksinen ja tämän hiukset on leikattu melko lyhyeksi. Hiustyyli muistuttaa hiukan stereotyyppisen amerikkalaissotilaan niin sanottua military buzz cut - hiustyyliä, jossa hiukset ovat ohimoilta ja takaa lyhyemmät kuin päältä. Tämä on mielenkiintoinen ratkaisu siviilityöntekijälle, jonka työhön tuskin kuuluu samoja elementtejä kuin aktiivisotilaalle. Upseerin läsnäolo kuitenkin osaltaan lisää siviilityöntekijän sotilaallisuutta ja tuo näin toimistotyöhön militanttisen elementin. Siviilityöntekijä julisteessa 7 on ulkonäöltään myös melko stereotyyppisesti suomalaisen näköinen vaalean ihonsa ja hiustensa takia. Mielikuvaa korostaa myös hahmon valkoinen paita ja sininen kravatti, joiden värit toistavat Suomen lipun väriskaalaa. Hahmon pukeutumisessa kiinnostavaa ovat myös tämän silmälasit. Stereotyyppisesti silmäläseihin yhdistetään sellaisia ominaisuuksia kuin älykkyys ja vähemmän imarteleva niin sanottu "nörtteys", johon yleensä yhdistetään myös pitkälle kehittyneet taidot tietokoneen käytössä. Yhdistettynä kuvan tietokoneeseen, miehen muuhun pukeutumiseen ja tämän työskentelyyn silmälasit auttavat osaltaan rakentamaan kuvaa älykkäästä, ahkerasta miessiviilityöntekijästä.

7.3 Nainen siviilityöntekijänä

7.3.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Sano muikku!

Siviilityöntekijä esitetään aineistossa naisena aina yhtä edellä käsiteltyä poikkeusta lukuun ottamatta. Siviilityöntekijä on esitetty naisena julisteissa 5, 9 ja 13 (liitteet 5, 9 ja 13) ja heitä on aineistossa yhteensä viisi. Toisin kuin upseerin kanssa yhteistyössä ollut miessiviilityöntekijä, saman representaation naishahmot eivät ole varsinaisesti vuorovaikutuksessa muiden representaatioiden hahmojen kanssa. Naissiviilityöntekijät esitetään kuitenkin julisteessa 13 yhdessä omana ryhmänään ja julisteessa 9 kuvassa on nais-siviilityöntekijän lisäksi sotilas representaation kasvottomia hahmoja. Naisen ja kasvottomien sotilashahmojen välillä ei kuitenkaan ole katsekontaktia tai muuta vahvaa vuo-

rovaikutusta, ja sotilashahmot ovatkin kuvassa niille tyypillisesti ikään kuin vain osana taustaa.

Rajaukseltaan naissiviilityöntekijä esitetään aineiston alkuvaiheessa tiukassa rintakuvarajauksessa, mutta aineiston edetessä myös rajaus loittonee ja julisteessa 13 nähdään jo hahmojen jalat noin polveen asti. Varsinaiseen koko vartalon paljastavaan rajaukseen ei kuitenkaan aineiston julisteissa koskaan siirrytä, eikä siviilityöntekijä edes esiinny julisteissa vuoden 2005 jälkeen.

Naissiviilityöntekijät pukeutuvat aineistossa varsinkin julisteissa 5 ja 9 siististi toimistoympäristöön soveltuviin vaatteisiin. Julisteessa 13 naishahmot ovat kuitenkin pukeutuneet enemmän muodin mukaisesti kuin aiemmin ja muutos nostetaan esiin myös julisteen tekstiosuudessa. Asut ovat yhä asiallisia ja toimistotyöhön sopivia. Asukokonaisuuksiin on kuitenkin ensimmäisen kerran liitetty maastokuviota, joka aineistossa on muuten ollut varattu lähinnä sotilas- tai rauhanturvaajarepresentaatioiden hahmojen käyttöön.

Kaikki naissiviilityöntekijät on aineistossa poikkeuksetta kuvattu hyvin passiivisina. Nämä esitetään kuvissa enemmän poseeraavina kuin vain työnsä tekemisessä hetkellisesti pysähtyneinä. Poseerauksen tuntu on läsnä kaikissa kolmessa naissiviilityöntekijöitä käyttävissä julisteissa ja se nousee vahvasti esiin varsinkin kun julisteita katsoo rinnastusten. Naissiviilityöntekijää ei myöskään koskaan aineistossa nähdä tekevän työtä samalla tapaa kuin mieskollegansa.

7.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Ken on heistä kaikkein kaunein

Naissiviilityöntekijöiden passiivisuus herättää vahvasti huomiota varsinkin kun representaation julisteita tarkastellaan rinnakkain. Vaikka ensimmäinen naissiviilityöntekijä esiintyy jo vuoden 2002 julisteessa, vuoteen 2005 mennessä kuvattujen hahmojen aktiivisuuden taso ei ole noussut. Se näyttää jopa laskeneen. Julisteessa 5 naishahmo näkyy pienessä valokuvassa, joka muistuttaa vahvasti luokkakuvaa tai (hymyä lukuun ottamatta) värillistä passikuvaa. Hahmo on rajattu tiukasti ja poseerauksen tuntu on kuvassa

vahva. Naista ei kuvata tässä yhteydessä minkään muun työn touhussa vaan tämä on keskittynyt poseeraamaan kuvassaan. Kyseinen kuva on liitteenä jonkinlaisen työraportin tai suunnitelman mukana. Dokumentista selviää naishahmon olevan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut koulutussuunnittelija. Pelkästä kuvasta tietoa olisi ollut mahdoton saada selville. Hahmo on hyvin helposti lähestyttävä käytetyn rajauksen, suoran katsekontaktin ja hymyn ansiosta. Tiukka rajausta auttaa rakentamaan hahmon ja katsojan välille intiimin suhteen¹⁵⁵. Hahmoa esittävän valokuvan hyvin pieni koko ja kuvan asento julisteen kuva-alalla kuitenkin vaikeuttavat tämän tarkempaa katselua ja hahmo on tästä syystä helppo ohittaa. Valokuvan pieni koko ja syvyysuuntainen sijainti kuva-alalla saavat hahmon myös näyttämään olevan katsojasta paljon kauempana kuin esimerkiksi rajausta antaa ymmärtää.

Seuraavaksi ilmestyneessä julisteessa 9 naishahmo on siirtynyt kuvan etualalle sen keskipisteeksi ja käytetty rajausta on vaihtunut. Sama julisteesta 5 tuttu poseeraamiseen tuntu on yhä läsnä kuvassa. Naishahmo on pysähtynyt ja seisoo paikallaan hymyillen katsojalle. Hahmolla on sylissään musta kansio, jota hän pitelee molemmin käsin. Asennon takia naisen molemmat kädet ovat selkeästi esillä ja katsoja voi nähdä tämän punaiseksi lakatut kynnet. Rajausta on löystynyt hiukan ja hahmon koko torso on nyt nähtävissä. Katsojan ja naissiviililyöntekijän aiemmin rajauksella intiimiksi määritelty suhde on näin ollen muuttunut sosiaaliseksi¹⁵⁶. Hahmon asento on myös muuttunut hiukan sivulle kääntyväksi, mikä myös osaltaan vähentää katsojan ja hahmon välistä yhteyttä¹⁵⁷.

Julisteessa 13 kaikki kolme naista antavat käsiensä levätä. Vasemman puoleinen työntekijä ilmeisesti nojaa toiseen käteensä ja on laskenut toisen syliinsä, etualan nainen on ristinyt kätensä löysään puuskaan rintojensa alle ja oikeanpuoleinen hahmo on työntänyt molemmat kätensä osittain housuntaskuihinsa. Verrattuna julisteen 5 passikuvaan kahlittuun naiseen, julisteen 13 vapaammin rajatuilla naisilla olisi mahdollisuus liikkeeseen ja työntekoon. Julisteen 13 naiset on kuitenkin muutettu jopa vahvemmin passiivisiksi käsien asettelun avulla. Julisteen 5 naisen kädet ja jalat on rajattu pois kuvasta, joten

---

¹⁵⁵ Jewitt & Oyama 2001, 146.

¹⁵⁶ Jewitt & Oyama 2001, 146.

¹⁵⁷ Jewitt & Oyama 2001, 135.

tämä ei voi työskennellä. Julisteen 13 naiset viestivät käsiensä asennoilla etteivät he ilmeisesti tahdo työskennellä. Naiset kuvataan julisteessa 13 ikään kuin pitämässä taukoa työajalla, kun taas näiden mieskollega vaikuttaa tekevän töitä kaksin käsin hihat käärittynä. Kun representaation kaikkia julisteita katsotaan rinnatusten, miehen aktiivisuus ja naisten passiivisuus korostuu vahvasti. Vastakkainasettelun merkitystä lisää myös eri sukupuolten edustajien määrä. Naisia on representaatiossa neljä, miehiä vain yksi ja silti mies tekee julisteessa enemmän töitä yksin kuin viisi naista yhdessä.

Hahmojen passiivisuuden lisäksi esiin nousi vahvasti myös naissiviilityöntekijöiden eristäytyneisyys. Aineistossa naissiviilityöntekijät esiintyvät joko yksin tai omana ryhmänään ilman vuorovaikutusta muiden representaatioiden hahmojen kanssa. Juliste 9 leikittelee mahdollisuudella vuorovaikutukseen, mutta ei saavuta sitä. Kuvassa näemme naissiviilityöntekijän lisäksi taustalla sotilasrepresentaation hahmoja, joten nainen ei ole tilassa yksin. Tällä ja kuvan muilla hahmoilla ei kuitenkaan ole minkäänlaista vuorovaikutusta keskenään. Vaikka nainen on paidassaan olevan nimikyltin mukaan päällikkö, ei hänen läsnäolonsa herätä minkäänlaista reaktiota taustan hahmoissa. Mielenkiintoista kuvassa on myös se, että vaikka naissiviilityöntekijä tiedostaa katsojan hymyllään, asennollaan ja katsekontaktilla, taustan sotilashahmot eivät luo katsojaan sen enempää kontaktia kuin kuvan naishahmoon. Vaikkei nainen siviilityöntekijänä kenties ole sotilashahmojen esimies, hahmojen välisen vuorovaikutuksen puute kummastuttaa varsinkin, jos julistetta verrataan miessiviilityöntekijän vastaavaan julisteeseen (liite 7). Se synnyttää myös muita tulkintamahdollisuuksia sotilashahmojen läsnäololle. Kärjistettyinä kontaktin puute voi vihjata, ettei naissiviilityöntekijä ole sotilaiden mielestä heidän huomionsa arvoinen ja tästä syystä tämän kanssa ei pyritä vuorovaikutukseen. Toinen mahdollinen tulkinta on nähdä sotilashahmot eräänlaisina vartijoina, joko tarkkailemassa tai turvaamassa. Julisteessa 7 miessiviilityöntekijä esitetään upseerin kanssa samassa julisteessa, mutta tuolloin hahmoilla on keskenään vahva vuorovaikutus. Julisteessa 9 naissiviilityöntekijä on kuin kulkemassa kuvan läpi, kuulumatta sen enempää ympäristöön kuin siellä olevien sotilaiden joukkoon.

Naissiviilityöntekijä luo kaikissa kolmessa julisteessa vahvan kontaktin katsojaan. Nämä vaikuttavat selvästi tietävän olevansa tarkkailtavana ja heidän ilmeensä ja asentonsa

ovat huomattavasti enemmän poseeraavat. Katsojan ja naissiviilityöntekijän suhde vaihtelee intiimistä sosiaaliseen, mutta vaikka se muuttuukin ensimmäisen julisteen jälkeen, se ei koskaan muutu etäiseksi. Naissiviilityöntekijät kiinnittävät kaiken huomionsa katsojaan ja vaikuttavat ajoittain jopa tietämättömiltä tai vähintäänkin välinpitämättömiltä omaan ympäristöönsä.

Naissiviilityöntekijöissä silmäänpistävää on myös hahmojen ulkonäön hyvin pitkälle jatkuva samankaltaisuus. Viidestä esitetystä naissiviilityöntekijästä neljällä on pitkä vaalea tukka. Kaikki ovat vaaleaihoisia, hoikkia, melko nuoria ja kaiken kaikkiaan nykyisen länsimaisen kauneusihanteen mukaan fyysisesti viehättäviä. Vahvin samankaltaisuuden rakentaja hahmojen välillä on kuitenkin kaikilla representaation naishahmoilla esiintyvä sama ilme. Kaikki representaation naishahmot katsovat hymyillen suoraan kameraan ja luovat näin vahvan katsekontaktin katsojaan. Pysähtyneisyytensä, viehättävän ulkonäkönsä ja hampaat paljastavan hymynsä takia naissiviilityöntekijät ovat kuitenkin kuin kilpasiskokset missikisoissa. He ovat kuvissa esillä tavalla, joka ei varsinaisesti liity mitenkään heidän työhönsä. Katsojalle ei näytetä mitä naiset tekevät työssään. Heille näytetään vain miltä naiset näyttävät. Parhaiten tämä näkyy julisteessa 13, jossa kuvatut kolme naishahmoa ovat käytännössä malleja, jotka esittelevät maastokuvioitua muotiaan katsojalle. Kuvan hahmojen keräämä muoti ja sen esittely muuttuu lähes sarkastiseksi julisteen "Tee työtä, jolla on tarkoitus." tekstiosuuden ansiosta. Yhdistettynä kuvan kanssa se antaa ymmärtää siviilityöntekijän työn tarkoituksen olevan muodikkaiden vaatteiden hankkiminen tai ettei näiden työllä lopulta ole tarkoitusta lainkaan, jos se koostuu tauon pitämisestä ja kauniilta näyttämisestä.

Naisten pukeutumisessa on myös otettava huomioon maastokuvion käyttö ja sen luomat mielenyhtymät. Maastokuvien käyttö naissiviilien pukeutumisessa yhdistää nämä aineiston sotilasrepresentaatioon samoin kuin miessiviilityöntekijän hiustyyli ja vuorovaikeus upseerin kanssa. Maastokuvion sekä julisteessa 9 esiintyvien sotilashahmojen käyttö voidaan nähdä myös viittauksena naishahmojen soluttautumisesta johonkin. Tämä jokin voi olla esimerkiksi puolustusvoimien työympäristö. Siviilityöntekijöiden keskuudessa sukupuolijakauma on hyvin tasainen, joten naisten sulautumisen tarve tällaiseen yhteisöön tuntuu oudolta. Kenties sulautumisessa onkin kyse jonkinlaisen tasa-

arvon tavoittelussa miessiviilityöntekijän kanssa. Kun tämä kerran rinnastetaan visuaalisesti jotenkin sotilaaseen, samoin tulisi tehdä myös naissiviilin kanssa. Rinnastuksen käyttö ja tarpeellisuus kuitenkin kummastuttaa molempien sukupuolten kohdalla. Siviilityöntekijöiden ammatit eroavat suuresti aktiivisotilaan ammatista, johon maastokuvio usein rinnastetaan. Miksi siviilityöntekijä pitäisi rinnastaa sotilaaseen millään tapaa? Kenties valinta johtuu siitä, että aktiivisotilas on usein ensimmäinen ammatti, joka yhdistetään puolustusvoimiin. Siviilityöntekijöiden pienet viittaukset sotilasrepresentaatioon voidaan nähdä tapana yhdistää eri ammatit puolustusvoimien alaisuudessa. Viittaus-
ten käyttö voi olla myös lisäkeino yhdistää muuten mitä tahansa toimistoelämää kuvaavat julisteet puolustusvoimiin.

Aineiston naissiviilityöntekijöiden ikäjakauma on hiukan huomiota herättävä. Aineistossa naissiviilityöntekijät asettuvan iältään arviolta noin 20-35 vuoden välille eikä yksikään hahmoista ole ulkonäöltään selkeästi paljon tätä vanhempi. Tämä ikäjakauma ei puhu samaa kieltä varsinaisten tilastojen kanssa. Siviilit ovat puolustusvoimissa 46,1 vuoden keski-iältään vanhin henkilöstöryhmä ja esimerkiksi ryhmän eläkkeelle jäämisikä yltää ikään 63-68 saakka¹⁵⁸. Rekrytointijulisteiden ei kuitenkaan vaadita seuraavan orjallisesti tilastoja, sillä ne ovat rakennettuja kuvia ja mielikuvia. Tilastojen ja aineiston siviilityöntekijähahmojen välinen ikäkuilu nousee kuitenkin vahvasti esiin kenties senkin takia, että viime vuosina juuri kyseisen henkilöstöryhmän vanhempien nais-työntekijöiden kohtaloa on puitu mediassa. Ennen päätöstä yhtiöittää puolustusvoimien ruokahuolto asiasta keskusteltiin mediassa ja vielä päätöksen jälkeenkin asia on nostattanut mielipiteitä. Keskustelua on herättänyt muun muassa se, ettei puolustusvoimien ruokahuollon yhtiöittämisen mukana puolustusvoimien palveluksesta poistuneiden naissiviilityöntekijöiden oikeuksia ole ajettu tarpeeksi ja koko yhtiöittämisspätöksen taloudellinen kannattavuus puolustusvoimille on kyseenalaistettu¹⁵⁹. Mediassa nämä noin 50-vuotiaat naistyöntekijät siis nähdään tietyllä tapaa unohdettuina. Sama ikäryhmä on osaltaan unohtunut täysin myös tämän tutkimuksen tutkimusaineistosta. Perusteluja tälle valinnalle kuitenkin löytyy. Hahmojen siviilihenkilöstöryhmän keski-ikästä alennuttu ikä voidaan nähdä esimerkiksi keinona tavoittaa kohderyhmän nuoret työntekijät, joiden

---

¹⁵⁸ Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012.

¹⁵⁹ Niemi-Laine & Lehtinen 2012, C6.

toivotaan valitsevan Suomen puolustusvoimat paikaksi rakentaa jopa vuosikymmenten ajan kestävä työura. Vaikka tämä olisikin ollut valinnan päätarkoitus, herättää juuri tuon jo uransa pitkälle luoneen työntekijän puuttuminen huomiota. Julisteissa olisi voitu luoda mielenkiintoinen metafora tästä urakehityksestä esimerkiksi esittämällä aineiston nykyinen käytössä oleva nuori naissiviilityöntekijä työhönsä jo vahvasti asettuneen ja työnsä osaavan vanhemman työntekijän rinnalla. Tällaisessa ratkaisussa olisi myös voitu leikitellä hahmojen sukupuolella; onko siviilityöntekijänä pitkän uransa luonut työntekijä mies vai nainen ja esitettäisiinkö aineiston viehättävä nuori siviilityöntekijä miehenä?

Aineiston naissiviilityöntekijä on monella tapaa ristiriitainen hahmo. Tämä esitetään ulkonäkönsä puolesta imarrellen, mutta samalla tämän syitä työskennellä puolustusvoimissa lähes pilkataan. Työntekijänä aineiston naissiviili on turha, sillä tämä ei tee missään julisteessa varsinaista työtä. Silti julisteessa 9 todetaan että "Sotaväki ei yhtä miestä kaipaa. Naisia kylläkin." Aineisto ei kuitenkaan valota katsojalle syitä siihen, miksi naissiviilityöntekijöitä halutaan puolustusvoimille eikä se välitä edes selkeää esitystä tarjolla olevista töistä. Katsoja ei aineiston representaation avulla saa tietää, mitä naissiviili oikeastaan tekee työkseen. Tämä esitetään katsojalle ulkonäöltään viehättävänä, mutta työntekijän roolissa lähes hyödyttömänä ja lopulta tämän kontribuutio työpaikalla näyttää olevan pelkästään esteettinen. Tämä esittämistapa yhdistettynä julisteen 9 edellä mainittuun tekstiosuuteen rakentaa äärimmillään ammatillisesti epäsovikuvan nais-työntekijöiden rekrytoimisen syistä. Representaatiossa käytettyjen ratkaisujen takia naissiviilityöntekijän osaaminen ja työkyky kyseenalaistuu.

7.4 Representaation yhteenveto

Vielä vuonna 2011 puolustusvoimien siviilityöntekijöistä lähes puolet oli miehiä ja puolet naisia. Puolustusvoimien ruokahuollon yhtiöittäminen ja sen aiheuttamat muutokset siviilityöntekijöiden määrässä ja sukupuolijakaumassa on voinut muuttaa noita lukuja, mutta tämän tutkimuksen aineisto on ilmestynyt ennen tätä muutosta. Silti aineistossa siviilityöntekijöiden sukupuolijako ei noudata vuoden 2011 tilastoja. Aineistossa on nähtävissä vain yksi miessiviilityöntekijä. Loput ryhmän hahmoista ovat naisia. Ryhmän

ainoa mies on myös esitetty aivan toisenlaisessa valossa kuin tämän naiskollegat. Nais-siviilityöntekijään liitetään missimäinen kauneus, tämän motivaationa työntekoon toimii muoti ja tämä on työssään passiivinen tai täysin pysähtynyt. Naissiviilityöntekijät esitetään lähes poikkeuksetta omana ryhmänään erossa muista representaatioryhmistä tai jopa yksin ainoana ihmishahmona kuva-alalla. Siviilityöntekijänä nainen ei ole vuorovaikutuksessa muiden representaatioryhmien kanssa. Tätä ryhmittymistä korostaa miessiviilityöntekijän esitystapa. Tämä on kuvattu läheisessä vuorovaikutuksessa upseerin kanssa, keskellä ahkeraa työntekoa. Siinä missä naissiviilityöntekijä luo kontaktin katsojaan, miestyöntekijä on enemmän vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja siinä olevan hahmon kanssa.

Representaation hahmojen ikähaarukka herättää myös hiukan ihmetystä. Puolustusvoimien ruokahuollon yhtiöittäminen Leijona Cateringiksi muutti monen puolustusvoimien siviilityöntekijän elämän ja päätti heidän uransa puolustusvoimien palveluksessa. Osa näistä työntekijöistä kuului tästä aineistosta puuttuvaan 40-60 -vuotiaitten naissiviilityöntekijöiden ryhmään, jotka ovat usein luoneet pitkän uran ja olleet oletettavasti töissä puolustusvoimilla tämän tutkimuksen kymmenen vuotta kattavan aineiston toteuttamisen aikana. Puolustusvoimien päätös jättää tämän henkilöstöryhmän sisäinen, ryhmän keski-ikää edustava ikäryhmä aineistosta kokonaan pois on erikoinen. Päätös esittää aineistossa kyseisen henkilöstöryhmän naistryöntekijä selvästi nuorempaan korostaa keski-ikäisen ikäryhmän puuttumista. Myöskään miessiviilityöntekijä ei edusta henkilöstöryhmän keski-ikää vaan sijoittuu ulkonäöllisesti samaan ikäryhmään aineiston naissiviilityöntekijöiden kanssa. Hahmojen nuoruus korostuu kuitenkin representaation naishahmoissa. Kun aineiston naisten ikään yhdistetään näiden selvästi nykyisiä kauneusihanteita noudattava ulkomuoto, hahmojen passiivisuus, asentojen poseeraavuus sekä muodin avulla luotu rinnastus kiinnostukseen omasta ulkonäöstä ja kenties jopa sen parantamisen tavoittelusta naissiviilityöntekijästä muodostuu hyvin stereotyyppisellä tavalla naisellinen hahmo. Kuin tätä tasapainottamassa esitetään ahkera, ympäristönsä ja sen hahmojen kanssa vuorovaikutuksessa esiintyvä miessiviilityöntekijä. Representaation ahkera miestyöntekijä ja passiivinen naistryöntekijä ruokkivat toistensa ominaisuuksia vastakkaisuudellaan. Siviilityöntekijä onkin kenties kaikista aineiston representaatioryhmistä eniten sukupuolet toisistaan erottava ryhmä. Nämä sukupuolten erot toista-

vat vahvoja molempiin sukupuoliin yhdistettyjä erittäin stereotyyppisiä ominaisuuksia, jotka eivät aina imartele hahmoja näiden sukupuolesta riippumatta.

8. Siviili: Hae työtä, joka on arvoitus

8.1 Tietoa siviilistä

Kaikista aineiston representaatiosta siviilillä on kenties laajin määritelmä, sillä siviileiksi voidaan karkeimmillaan laskea kaikki puolustusvoimien ulkopuolelle jäävät henkilöt. Myös aiemmin tässä tutkimuksessa käsitellyt siviilityöntekijät ovat siviilejä, mutta tässä tutkimuksessa nämä on erotettu selvästi niin sanotuista varsinaisista siviileistä puolustusvoimiin sidotun työsiteensä takia. Siviilit mielletään sodan aikana sotilaiden, upseerien, aliupseerien, ja jopa rauhanturvaajien suojelun alaisuudessa oleviksi henkilöiksi, jotka eivät kuitenkaan siviilityöntekijän tavoin kuulu puolustusvoimien alaisuuteen. Koska tutkittava aineisto koostuu rekrytointi tarkoitukseen suunnitelluista julisteista, voidaan aineistossa esiintyvien siviilien nähdä edustavan mahdollisia työntekijöitä. Julisteiden siviilit voidaan siis nähdä representoivan rekrytointijulisteiden kohderyhmää. Tämä tuo siviilijulisteisiin mielenkiintoisen lisäelementin. Muiden aineiston representaatioiden hahmot edustavat muun muassa sitä, mitä tai keitä katsojat voisivat puolustusvoimien avulla olla. Siviilirepresentaation hahmot voidaan puolestaan nähdä esityksinä siitä, mitä puolustusvoimat olettaa tai kenties jopa haluaa näiden olevan.

Siviilityöntekijät muodostavat tämän tutkimuksen tuloksissa oman representaationsa, mutta tietyt tuohon ryhmään kuuluvat faktat sivuavat luonnollisesti myös siviilin representaatiota. Puolustusvoimien palveluksessa työskentelevistä siviileistä vuonna 2011 50,7% oli naisia ja 49,3 % miehiä¹⁶⁰. Näiden lukujen perusteella voidaan olettaa siviileille suunnatun rekrytointimainonnan kohdentuvan tasavertaisesti niin miehiin kuin naisiin, jos tarkoituksena on säilyttää nykyinen sukupuolijakauma siviilityöntekijöiden keskuudessa. Verrattuna puolustusvoimien aliupseerirakenteeseen, jossa vain 8,4 % työntekijöistä on naisia¹⁶¹, siviilipuolen naistryöntekijöiden määrä on huomattavasti suurempi. Naisten määrään siviilitehtävissä selittää se, että puolustusvoimien siviilityöntekijöiden tehtävät koostuvat pitkälti naisvaltaisten alojen työtehtävistä, joihin kuuluvat muun muassa toimisto-, taloushallinto- ja ravitsemusalan tehtävät¹⁶². Tämäkin lisää ole-

---

¹⁶⁰ Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012, 11.

¹⁶¹ Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012, 11.

¹⁶² Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstöosasto 2012, 11

tusta siitä, että siviileille suunnattu rekrytointimainonta kohdistuu molempiin sukupuoliin. Siviilityöntekijöiltä ei vaadita varusmiespalveluksen suorittamista ja työntekijöitä haetaan monista eri koulutustaustoista, joita ovat muun muassa ATK-suunnittelija, insinööri, koulutussuunnittelija, lääkäri, sairaanhoitaja, sosiaalikirjuri, sotilaslakimies ja taloussuunnittelija¹⁶³. Siviilityöhön puolustusvoimille hakeutuvilla voi siis olla hyvin erilaiset koulutukselliset taustat ja he voivat päätyä hyvin erilaisiin työtehtäviin. Tämän takia siviilille on vaikea määritellä tässä samankaltaista yhtenäistä taustaa kuin esimerkiksi upseerille kohdassa 3.1. Juuri tämän takia siviili on myös tietyllä tapaa vapain kaikista aineiston representaatioista. Siviili voi olla sukupuoleltaan, iältään, sosiaaliselta statukseltaan ja kansalaisuudeltaan mitä tahansa. Samaa ei voida sanoa esimerkiksi upseerista.

8.2 Mies siviilinä

8.2.1 Sisällönanalyysin muuttujat: Häilyvä mies

Siviili representaation ryhmään lukeutuvia hahmoja esiintyy aineistossa julisteissa 1, 2, 3, 4, 14,15, 16 ja 23 (liitteet 1, 2, 3, 4, 14, 15, 16 ja 23). Näistä julisteista neljä ensimmäistä ovat kaikki ilmestyneet vuonna 2001 ja ovat tämän tutkimusaineiston julisteista vanhimmat. Miessiviili esiintyy siviilirepresentaation kahdeksasta julisteesta kuudessa. Julisteessa 4 esiintyvien hahmojen sukupuoli on epäselvä, mutta julisteen vasemmanpuoleisen hahmon oletetaan tässä tutkimuksessa olevan biologiselta sukupuoleltaan mies. Perustelut tälle päätökselle esitetään julisteen 4 tarkemmassa analyysissä tämän luvun edetessä.

Representaatiolle on aineiston aikaisimmissa julisteissa tyypillistä esittää siviilihahmo kokovartalokuvassa sekä naisten että miesten osalta. Miesten kohdalla asento toistuu naisia useammin mieshahmojen korkeamman määrän takia. Kahdessa vuoden 2001 aikana ilmestyneessä julisteessa (julisteet 1 ja 3) miessiviili on kuvattu kaukaa niin, että tämän koko vartalo pääläestä varpasiin mahtuu julisteen kuva-alalle ja katsoja näkee tämän tästä syystä kokonaan. Julisteessa 4 samaa rajaustyyppiä ei kuitenkaan enää käytetä vaan julisteen siviilimiehestä (sekä naisesta) on nähtävissä vain jalkojen alaosa sää-

---

¹⁶³ Puolustusvoimat 2013.

ren puolivälistä alaspäin. Muuten hahmo jää kuvassa täysin katsojalta piiloon. Myös julisteessa 16 miessiviili leikataan rajauksen avulla niin, että kuva-alalle päätyy tästä vain hahmon ylävartalo rintakehästä ylöspäin, eikä katsoja näin ollen näe tämän alavartaloa lainkaan. Rajauksen lisäksi ja osittain sen ansiosta myös miessiviilin suhde katsojaan muuttuu julisteaineistossa ajallisesti eteenpäin liikuttaessa. Aluksi aineiston varhaisimmissa julisteissa kokonaan esillä ollut ja katsojaan katsekontaktin luonut miessiviili katoaa lähes täysin wc-kopin oven taakse julisteessa 4. Tämän ilmestyessä takaisin julisteessa 16 hahmo on sulkenut silmänsä tiukasti. Molemmista julisteissa kadonnut katse katkaisee osan katsojan ja miessiviilin välisestä vuorovaikutuksesta. Tiukentunut rajaus tehostaa vaikutelmaa. Sekä julisteessa 14 että aineiston viimeisessä julisteessa (juliste 23) palataan kuitenkin takaisin siviilirepresentaation juurille ja kuvan kaksi miessiviiliä on asetettu kuvan taka-alalle. Julisteet 14 ja 23 ovat siviilihahmojen osalta lähes identtiset. Vain julisteiden etualan rauhanturvaajien määrä sekä taustan hahmojen etäisyys sekä sijainti kuvan reunan suhteen muuttuu julisteesta 14 julisteeseen 23. Molemmista julisteissa katsoja näkee taas siviilihahmojen koko vartalon päästä varpaisiin. Miessiviilien julisteesta toiseen loitontuva paikka kuvan taustalla kuitenkin etäännyttää nämä katsojasta, sillä hahmot jäävät valokuvassa välimatkan takia hiukan epätarkoiksi. Tämän lisäksi molemmat hahmot ovat kääntyneet katsojasta poispäin, toinen kokonaan ja toinen osittain. Jälkimmäisestä siviilihahmosta voimme nähdä tämän profiilin tämän katsoessa vierellään olevaan toveriinsa. Toisen kuvan siviilin kasvot jäävät meille mysteeriksi. Mielenkiintoista julisteiden 14 ja 23 siviilihahmoissa on myös se, että nämä ovat samojen julisteiden sotilashahmojen lisäksi aineiston ainoat ulkonäöltään selvästi länsimaisesta ihmisrepresentaatiosta eroavat hahmot. Hahmojen ulkonäkö sekä näiden ympäristö viittaisivat julisteen tapahtumien sijoittuvan Lähi-itään. Tämän lisäksi julisteet ovat aineiston ainoat siviilejä sisältävät julisteet, joissa siviilihahmot esitetään vuorovaikutuksessa jonkin muun representaation hahmojen kanssa. Julisteissa 14 ja 23 esiintyy siviilien lisäksi sekä sotilaita että useampi rauhanturvaaja.

Siviilihahmojen vaatetus vaihtelee voimakkaasti julisteesta toiseen. Aineistossa miessiviilejä nähdään niin arkivaatteissa kuin roolivaatetuksessa. Siviilien arkivaatteet vaikuttavat myös olevan kulttuurisidonnaisia. Miessiviilit ovat julisteissa 1, 4 ja 16 pukeutuneet arkivaatteisiin, jotka voidaan sisällönanalyysimallissa sijoittaa niin sanottuun siviili-

livaatetukseen. Julisteessa 3 käytössä on niin sanottu roolivaatetus eli muu asu, jonka avulla miessiviili on esitetty variksenpelättimenä. Julisteiden 14 ja 23 mieshahmojen vaatetus edustaa ilmeisesti hahmojen omalle kulttuurille ominaista pukeutumista, jota ei nähdä muualla aineistossa.

Miessiviilit on esitetty aineistossa erittäin vaihtelevissa ympäristöissä. Julisteissa 1 ja 3 siviilimiehet esiintyvät ulkona talvimaisemassa kun taas julisteessa 4 miljöö on muuttunut erikoisesti unisex vessaksi. Julisteissa 14 ja 23 siviilit vaikuttaisivat olevan ulkoti-loissa ulkomailla. Miessiviili nähdään myös abstraktissa ympäristössä julisteessa 16.

Julisteissa esiintyvät siviilit on suuressa osaa julisteita esitetty työn teossa. Työn laadun takia miessiviilihahmot jäävät kuitenkin aktiivisuudeltaan melko passiivisiksi. Tehty työ on lähes poikkeuksetta turhaa ja työntouhussa esitetyt hahmot ovat usein kuin jähmettyneet kesken työnsä. Varsinkin julisteen 3 variksenpelättimeksi pukeutunut miessiviili on jämähtänyt täysin paikalleen. Julisteiden tekstiosuus paljastaa siviilien aktiivisuuden puutteen. Nämä täysin hyödyttömiltä vaikuttavat työtehtävät on valittu julisteisiin korostamaan puolustusvoimien käyttämää iskulausetta "Tee työtä jolla on tarkoitus." Paikalleen jumittunut siviilin voisi siis kenties puolustusvoimien palveluksessa päästä liikkeeseen ja niin sanottuihin tarpeellisiin töihin.

8.2.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Katoava katse

Kenties huomattavin muutos miessiviilin esittämisessä aineistossa on se, että katsojan suhde miessiviiliin muuttuu radikaalisti vuosien 2001 ja 2006 välillä. Aineiston vanhimmissa julisteissa 1 ja 3 miessiviili on rajattu kuvassa niin, että katsoja näkee tämän koko vartalon. Vaikka katsoja pystyykin tämän takia näkemään miessiviilin kokonaisuudessaan eikä esimerkiksi tämän asennosta jää arvailunvaraa, rajausta kuitenkin myös loitontaa siviilihahmon katsojasta. Tästä syystä katsojan ja kuvan hahmon välinen suhde jää rajauksen osalta etäiseksi¹⁶⁴. Molemmissa julisteissa miessiviili kuitenkin säilyttää suoran vahvan katsekontaktin katsojaan. Tällainen katsekontakti voidaan tulkita erään-

---

¹⁶⁴ Jewitt & Oyama 2001, 146.

laisena haasteena julisteen katsojalle¹⁶⁵. Se lisää kuvan ja katsojan suhteeseen intensiivisyyttä ja osaltaan hiukan lähentää näitä toisiinsa. Varsinkin julisteen 3 variksenpelättimen virkaa toimittava miessiviili tuntuu myös avoimen asentonsa takia välittävän viestiä siitä, ettei tällä ole katsojalta mitään salattavaa. Toisaalta kädet suoraksi levittänyt mieshahmo voi myös asennollaan lisätä katsekontaktin jo luomaa haastetta.

Julisteessa 4 hahmon rajaus muuttuu vahvasti lähes vastakkaiseen suuntaan. Julisteessa on kuvattu kaksi wc-kopeissa istuvaa hahmoa, joista molemmista nähdään vain jalkojen alaosa noin säären puolivälistä varpaisiin. Vasemmalta katsottuna ensimmäisellä hahmolla on jalassaan mustat nahkakengät, mustat sukat, ja nilkkoihin tiputetut valkoiset alushousut sekä mustat housut tai hame. Oikeanpuoleisella hahmolla on jalassaan korkokengät ja nilkkoihin lasketut housut tai hame sekä vaaleanpunaiset naisten alushousut. Viimeksi mainitun hahmon korkokengät ja alusvaatteet antavat melko selkeästi ymmärtää hahmon olevan nainen. Vasemmanpuoleinen hahmo on vähemmän selkeä. Tämän kenkien, sukkien ja mahdollisten housujen tummuus vaikeuttaa esimerkiksi kenkien muodon määrittelemistä. Emme voi varmasti sanoa, onko tällä jalassaan miehen mustat nahkakengät vai vain julisteen toisen hahmon kenkiä vähemmän sirot naistenkengät. Sekä miehen että naisen voi olettaa käyttävän mustia sukkiä ja valkeita alushousuja. Hahmon sukupuoli on vaikea määrittellä katsomalla pelkästään hahmon jalkoja ja kuvassa näkyviä vaatekappaleita. Julisteen vasemmanpuoleisen hahmon miehuutta vahvistaa kuitenkin julisteen toinen hahmo. Kuvassa oikeanpuoleisessa kopissa istuva henkilö mieltyy naiseksi hyvin nopeasti mustien korkokenkien ja jopa alusvaatteittensa värin ansiosta. Näiden selkeästi naiselle tarkoitettujen vaatekappaleiden rinnalla vasemmanpuoleisen hahmon kenkien ja vaatteiden kulmikkaus korostuu. Mustat sukanvarret ja kenkien muoto näyttävät maskuliinisemmalta kuin viereisen hahmon sirot kengänkärjet ja sukattomat sääret. Voimme tässä yhteydessä sanoa vasemmanpuoleisen hahmon olevan mies niiden visuaalisten elementtien takia, jotka kuvassa on nähtävissä. Kuvan perusteella hahmon miehuutta ei voida varmuudella ainakaan kiistää. Jos katsojalla olisi enemmän tietoa kuvauksista tai kuvaussessiosta olisi useampia erilaisia kuvia (esimerkiksi kuva, jossa mallit astuvat koppeihin), voisi hahmojen sukupuolet määrittellä suuremmalla varmuudella. Todellisuudessa sekin on täysin mahdollista, että kuvan oi-

---

¹⁶⁵ Jewitt & Oyama 2001, 145.

keanpuoleinen hahmo on mies naisen kengissä ja vaaleanpunaisissa alushousuissa. Julisteen 4 hahmojen määrittely sukupuolettomiksi tai sukupuoleltaan määrittelemättömiksi olisi liian jyrkkää, ottaen huomioon kuvassa tiettyihin sukupuoliin viittaavat elementit. Hahmot ovat siis oletusarvoisesti mies ja nainen. Tällainen ratkaisu kuvaa rakennettaessa kuvastaisi hyvin myös siviilitehtävissä työskentelevien työntekijöiden varsinaista sukupuolijakaamaa. Julisteen hahmojen rajaus etäännyttää katsojan helposti, sillä tällä on itse hahmoihin melko vähän tarttumapintaa. Suurin osa näiden vartalosta on vessankoppien piilottamana minkä takia katsekontaktille ei ole mahdollisuutta. Verrattuna julisteisiin 1 ja 3, julisteen 4 miessiviilin suhde katsojaan etäänntyy.

Katsojan ja miessiviilin välinen suhde muuttuu jälleen julisteessa 16. Vuonna 2006 ilmestyneessä julisteessa miessiviilihahmo on kuvattu lähikuvassa niin, että katsoja näkee tämän vain rintakehän yläosasta ylöspäin. Tällainen rajaus vihjaa katsojan ja siviilin välillä olevan jonkinlainen intiimimpi, henkilökohtainen suhde.¹⁶⁶ Verrattuna julisteiden 1 ja 3 rajaukseen ja sen merkitykseen julisteen 6 rajaus on siis sille lähes vastakohtainen. Julisteesta 6 puuttuu kuitenkin näissä kahdessa aiemmassa julisteessa läsnä ollut vahva katsekontakti. Miessiviili on puristanut silmänsä tiukasti kiinni niin, ettei tämän ja katsojan välille voi muodostua katseen avulla minkäänlaista yhteyttä. Miessiviilin ilme on jännittynyt ja suu irvessä ilmeisesti reaktiona taustalle asetetulle helikopterille ja siihen yhdistetylle korkealle melulle. Sen intiimiyden, jonka katsoja sai hahmon rajauksessa, tämä osittain myös menettää katsekontaktin puuttumisella. Julisteiden 1,3 ja 16 luoma katsojan ja miessiviilin välinen suhde pysyy siis melko samana vaikka suhteen rakentavat elementit muuttuvat.

Mielenkiintoisin yksittäinen löytö miessiviilin representaatiossa löytyy julisteesta 3. Julisteessa on esitetty variksenpelättimeksi pukeutunut, talviselle pellolle passiivisesti paikalleen jähmettynyt miessiviili. Variksenpelättimet ovat yleensä nukkeja, niille ei ole käyttöä talvella ja niiden tärkein tarkoitus on pitää loitolla lintuja. Kuvan 3 hahmo on siis keskittynyt tekemään turhaa, tarkoituksetonta työtä, jossa tämä on jo epäonnistunut, sillä hahmon hatun päällä istuu jo lintu. Tästä huolimatta variksenpelättimenä työskentelevä siviilimies ei kuvassa vahvasti kyseenalaista rooliaan eikä ole lopettamassa sen

---

¹⁶⁶Jewitt & Oyama, 146.

tekemistä. Tämä vain tuijottaa ulos kuvasta irvistäen. Hahmon ilme voi olla kannanotto turhaan työhön, tai vain valkean hangen luomien heijastusten aiheuttama siristys. Näitten kuvan elementtien takia miessiviili ei vaikuta kovin älykkäältä. Tätä voisi jopa sanoa typeräksi. Jos tulkitsemme julisteen siviilimiehen esittävän täysin puolustusvoimien ulkopuolista hahmoa, tyhmyys tukee julisteen sisällöllistä ideaa siitä, että puolustusvoimat tarjoavat työtä jolla on tarkoitus. Puolustusvoimien ulkopuolelle jäävä työntekijä hukkaa potentiaaliaan ja toimii typerästi tekemällä tarkoituksetonta työtä. Tämä tulkinta vahventuu julisteen tekstiosuuden ja kuvan rakentavan idean avulla. Julisteiden tekstiosuus on kuitenkin hyvin pieni verrattuna kuva-alaan ja julisteen muihin visuaalisiin elementteihin. Kauempaa katsottuna julisteen tekstiosuus häviää nopeasti, mikä jättää katsojalle tutkittavaksi vain julisteen kuva-aiheen. Tästä syystä miessiviilin niin sanottu typeruus on julisteessa korostuneessa roolissa. Variksenpelätin on symbolina tässä yhteydessä mielenkiintoinen, sillä se voidaan yhdistää kansainvälisesti tunnetun Ihmeemaa Oz -kirjan Variksenpelätin hahmoon. Kirjassa Variksenpelätin lähtee Dorothy tytön matkaan etsimään velho Ozia siinä toivossa, että tämä antaisi pelättimelle edes ihan pienet aivot¹⁶⁷. Variksenpelätin ei tarinassa sellaisia omista eikä tahdo tulla pidetyksi tyhmänä aivottomuutensa takia. Julisteen 3 siviilihahmon rinnastuminen Ihmeemaa Ozin aivottomaan Variksenpelättimeen synnyttää korostuneen mielikuvan myös siviilimiehen typeryydestä. Ja jos siviilimies nähdään Ihmeemaa Ozin Variksenpelättimenä, myös puolustusvoimille löytyy tarinasta oma roolinsa. Puolustusvoimat voidaan nähdä joko aivottoman Variksenpelättimen mukaansa noukkivana Dorothyyna tai jopa velho Ozina, jolta Variksenpelätin toivoo saavansa aivot. Molemmissa tapauksissa puolustusvoimien rooli olisi jossakin mittakaavassa auttaa siviilimiestä. Siviilimiehen typeruus ilmenee siis kuvassa esitetyn turhan työn tekemisen lisäksi myös assosiaationa aivottomaan popkulttuurihahmoon. Vaikka miessiviilin typeruus on luultavasti vain humoristinen tapa korostaa puolustusvoimien tarjoaman työn tarkoituksellisuutta, se rakentaa kuitenkin melko epäimarteleavan kuvan miessiviilistä. Julistetta katsoessa syntyy kysymys siitä, onko siviili siis perusluonteeltaan tyhmä tai jopa hyödytön. Julisteissa vihjataan puolustusvoimien ulkopuolisen siviiliin käyttävän aikansa hukkatyöhön. Huumoriin pohjaava rekrytointijuliste voi pahimmillaan jopa loukata juuri tavoittelemaansa kohderyhmää. Se myös herättää kysymyksiä siitä, millaisia kriteerejä potentiaaliselle työntekijöille asetetaan.

---

¹⁶⁷ Baum 2001, 25.

taan. Minkälaista työtä tarjotaan siviileille, jotka eivät ilman puolustusvoimien apua ole löytäneet tietään tarkoituksellisiin töihin? Siviilirepresentaation julisteista löytyy vain vähän vinkkejä niihin töihin, joita puolustusvoimat varsinaisesti tarjoavat. Miessiviilin osalta vahvin assosiaatio mihinkään tarjolla olevaan työtehtävään nähdään julisteessa 16, jossa siviilimiehen kanssa kuvan pinnalle on liitetty sekä helikopteri että laskuvarjohyppääjä. Mahdollisesti mainostettu ammatti voi olla esimerkiksi helikopterimekaanikko, joka kuuluu siviilitöihin.

8.3 Nainen siviilinä

8.3.1 Sisällönanalyysin muuttajat: Muotitietoinen

Naissiviilejä esiintyy aineistossa yhteensä kolmesti, julisteissa 2, 4 ja 15 (liitteet 2,4 ja 15) ja siviilirepresentaatioihin kuuluvasta kahdeksasta julisteesta kolmessa voidaan nähdä naissiviilihahmo. Julisteissa 2 ja 15, naishahmot on esitetty selkeästi, mutta juliste 4 on hiukan vaikeaselkoisempi. Tässä tutkimuksessa julisteen 4 kuvan oikeanpuoleinen hahmo on jo aiemmin määritelty naiseksi ja tämä lasketaan mukaan naissiviileihin.

Naissiviili on julisteissa pukeutunut siisteihin, ajoittain jopa juhlaan arkivaatteisiin, jotka nähdään kuitenkin kokonaisuudessaan vain julisteessa 2. Kyseisessä julisteessa naissiviilin asu koostuu samansävyisestä hempeän mintun värisestä paitapuserosta ja hameesta sekä mustista siroista korkokengistä. Kuvassa naisen kannattelema pyykkinarulla on esillä myös punainen t-paita sekä kahdet rintaliivit. Julisteessa 4 naissiviilin vaatetuksesta voidaan nähdä vain mustat korkokengät ja vaatekasa, joka koostuu vaaleanpunaisista alushousuista ja mustista housuista tai hameesta. Julisteessa 15 naisella on yllään vain hiukan takin alta pilkottava musta paita sekä valkoinen yksinkertainen takki. Takin kaksi ylimmäistä nappia ovat mustat ja niiden muodossa sekä nappien välisessä välimatkassa on jotain samankaltaisuutta joidenkin armeijaunivormujen nappiriveihin.

Miessiviilin tavoin siviilinainein ei ole kuvissa aktiivinen vaan pikemminkin pysähtynyt. Eniten tämä pysähtyneisyys korostuu julisteessa 2, jossa naissiviili toimittaa pyykkinarua kannattelevan tolpan virkaa, jonka takia hahmon tarkoitus on periaatteessa vain

pysyä mahdollisimman paikallaan kunnes pyykkinarulle ripustetut vaatteet kuivuvat. Julisteessa 15 naisen hulmuavat hiukset, asento ja ilme vihjaavat aktiivisuuteen ja nainen on kuvassa liitetty sekä panssarivaunuun että hävittäjäkoneen rinnalle. Hahmo onnistuu tästä huolimatta olemaan varsinaisesti tekemättä mitään ja kuvassa käytetty leikkaa-liimaa tyyli lisää pysähtyneisyyden vaikutelmaa. Asento tuo myös mieleen vaatteita, koruja tai kosmetiikkaa mainostavien mallien poseeraukset.

Naissiviilien ympäristöt vaihtuvat lähes laidasta laitaan vaikka julisteita, joissa nämä esiintyvät, ei ole monta. Julisteessa 2 naissiviili nähdään keltaseinäisen asuintalon betonisella takapihalla. Julisteessa 4 ympäristönä toimii yllättäen tasa-arvo kysymykseen viittaava unisex wc ja julisteessa 15 ympäristö muuttuu lähes täysin abstraktiksi. Taustana näyttäisi toimivan vihreä betoniseinä, johon naissiviili ja kuvan muut visuaaliset elementit on liitetty leikkaa-liimaa tyylillä.

8.3.2 Denotatiiviset ja konnotatiiviset merkitykset: Outo Emily

Kuten miessiviiliä tarkastellessa myös naissiviilin julisteista löytyi eräs erittäin mielenkiintoinen yksittäinen löytö. Tämä löytö on nähtävissä julisteessa 2. Julisteessa kyllästyneen näköinen naissiviili toimii pyykkinarun toisena tolppana. Pyykkinaru on melko lyhyt ja siihen on ripustettu kuivumaan kolme vaatekappaletta. Vasemmalta katsottuna ensimmäisenä narulla roikkuu pari sinisiä rintaliivejä. Tätä seuraa punainen t-paita ja lopulta liilat läpinäkyvät pitsirintaliivit. Näistä vaatteista ensimmäisenä katsojan huomion vie narun keskelle ylösalaisin kuivumaan ripustettu punainen t-paita. Paidan väri on vahvasti erottuva, koska punainen on vahvasti huomiota herättävä väri¹⁶⁸. Tämän punaisen paidan keskellä on mustavalkoinen kuva. Tarkemmin katsottuna kuva esittää mustahiuksista naishahmoa, joka muistuttaa vahvasti Cosmic Debris yhtiön maskottia nimeltään Emily the Strange. 1990-luvun alussa kehitetystä hahmosta on tullut kansainvälisesti tunnettu erilaisten kirjojen ja niiden oheistuotteiden ansiosta¹⁶⁹. Jos hahmo todellakin on Emily the Strange, sen läsnäolo Suomen puolustusvoimien vuoden 2001 rekrytointijulisteessa on melko yllättävää. Hahmon tunnistaminen on yleensä sen kansainvä-

---

¹⁶⁸ Jewitt & Oyama 2001, 150.

¹⁶⁹ Emily the Strange virallinen Internet sivusto 2013.

listymisen ja suosion ansiosta melko helppoa. Emily the Strange on tunnettu mustista pitkistä hiuksistaan ja hahmon mustavalkoisesta toteutuksesta. Julisteessa 2 paidan kuva on kuitenkin melko epätarkka, joten täyttä varmuutta sen esittämästä hahmosta ei ole. Se kuitenkin muistuttaa liian vahvasti tunnettua Emily hahmoa ollakseen vain sattuma. Jos paidan hahmo ei ole alkuperäinen Emily the Strange, vaikuttaisi se ainakin olevan viittaus tähän. Julisteen merkitysten kannalta paidalla ja sen hahmolla on suuri merkitys. Kun katsoja on tunnistanut Emilyn, hän alkaa palauttaa mieleensä hahmon edustamia ominaisuuksia. Hahmon Internet sivustolla Emilyä kuvaillaan "taiteilijaksi, uneksijaksi, keksijäksi, tiedemieheksi, skeittariksi, rokkariksi ja yksilöksi"¹⁷⁰. Samassa yhteydessä kerrotaan aina mustaan pukeutuvan Emilyn rakastavan matematiikkaa ja tiedettä ja olevan niin epätyylikäs että se tekee hänestä tyylikkään. Hahmon kanssa entuudestaan tuttujen ja varsinkin hahmon paremmin tuntevien katsojien voidaan olettaa tietävän nämä seikat tai ainakin osan niistä. Kaikki hahmon tunnistanee katsojat eivät kuitenkaan tunne hahmoa. Osa tunnistaa hahmon ulkonäön, muttei muista tämän nimeä. Osa taas sekä tunnistaa hahmon että muistaa tämän nimen, mutta ei tiedä hahmosta sen enempää. Jos katsoja ei tunnista paidan hahmoa eikä muista tämän nimeä sekä paidan denotatiivinen että konnotatiivinen merkitys julisteessa muuttuu. Vaate on katsojalle vain punainen t-paita, jossa on tälle tuntemattoman sarjakuvahahmon kuva. Katsoja voi liittää paitaan muita omia mielikuviaan sarjakuvahahmoista, niiden oheistuotteista ja niin edelleen. Mielenkiintoista on myös miettiä, miten sekä hahmon visuaalisuuden että nimen tunnistava katsoja tulkitsee paidan merkityksen. Emily the Strange eli suomeksi Outo Emily voidaan tässä tapauksessa mieltää negatiivisesti. Kenties paita on viittaus julisteen naisviiliin oletettuun outouteen. Onko nainen outo, koska tekee työtä, jolla ei ole tarkoitusta, kun puolustusvoimat tarjoaa omien sanojensa mukaan "työtä jolla on tarkoitus"? Radikaalimmin esitettynä esimerkiksi naisten asepalvelusta tai ylipäättänsä työllistymistä puolustusvoimilla vastustava henkilö voisi tulkita naisen läsnäolon puolustusvoimien rekrytointijulisteessa outona. Tämä on vahvasti julisteen tarkoitusta vastustava tulkinta, mutta silti mahdollinen. Miessiviilien julisteissa ei Emily the Strange tuotteita näy mutta Variksenpelätin hahmo voidaan rinnastaa naissiviilien Outoon Emilyyn. Kärjistettynä voidaan todeta, että siinä missä naissiviili on outo, miessiviili on tyhmä.

---

¹⁷⁰ Emily the Strange virallinen Internet sivusto 2013.

Julisteessa 2 on Emily the Strange paidan lisäksi muitakin mielenkiintoisia elementtejä. Yksi näistä on kuvan naissiviilin asu. Hahmon vaatetus on melko tyylikäs ja jopa juhla-va varsinkin kuvassa tapahtuvaan toimintaan nähden. Tällä on voitu pyrkiä korostamaan naisen työn tarkoituksettomuutta ja se luokin kuvaan mielenkiintoista ristiriitaisuutta. Tyylikkäästi pukeutunut, kuvassa tekemäänsä työhön selvästi kyllästynyt naissiviili on työlleen liian hyvä. Myös pyykkinarulle ripustetut vaatteet luovat mielenkiintoisia linkkejä uusiin konteksteihin. Tämän lisäksi myös pyykkinarulta puuttuvat vaatekappaleet herättävät omat kysymyksensä. Pyykkinarulla ei ole yhtään alavartalolle tarkoitettua vaatekappaletta. Narulle on nostettu jopa kahdet rintaliivit, muttei yhtään paria housuja. Melko lyhyellä pyykkinarulla ei ole yhteensä kuin kolme pientä vaatetta. Pyykkiä pestään harvemmin muutaman vaatekappaleen takia. Nämä ovat kuitenkin niin sanotun oikean elämän huolia eikä rekrytointijulisteeseen kuvan ole tarkoitus olla täydellisen realistinen. Kuvan naissiviiliä ei ole kuvattu yllättäen kesken arkiaskareittensa, vaan kuva on alusta asti rakennettu tiettyä tarkoitusta varten. Tässä tapauksessa tuo tarkoitus on ollut puolustusvoimien rekrytointijulisteeseen kuvaaminen ja puolustusvoimien ulkopuolisten töitten turhuuden kärjistäminen. Tämä kuitenkin muistuttaa myös siitä seikasta, että kuvan pyykki on valittu tietoisesti kuvausta varten. Jos Emily the Strange paita on valittu kuvaan sen mukanaan tuoman aiemmin mainitun ainutlaatuisen naiskuvan takia, myös naissiviilin rintaliiveillä olettaisi olevan jokin viesti. Kenties naisten alusvaatteilla on tahdottu korostaa siviilinaisen naisellisuutta tai kenties seksikkyyttä. Pyykkinarun alusvaatteet ovat enemmän seksikkäät kuin arkiset ja varsinkin kuvan oikeanpuoleiset pitsirintaliivit puhuvat samaa kieltä naissiviilin mustien sirojen remmikorkokenkien kanssa. Myös julisteeseen 4 mustat kiiltävät korkokengät ja hempeän vaaleanpunaiset alushousut voidaan nähdä tapana lisätä hahmoon seksikkyyttä tai seksuaalisuutta. Tuntuu siltä että naissiviiliin on tahdottu liittää seksuaalisuutta tavalla, jota miessiviileissä ei nähdä. Jos pyykkinarun kannatteli olisi mies, mitä narulle olisi ripustettu kuivumaan? Jos narulla nähtäisiin miessiviilin alusvaatteita, olisiko niissä sama lataus kuin naisen rintaliiveissä? Julisteeseen 4 miessiviilin alusvaatteet ovat yhtä esillä kuin naissiviilin, mutta niiden puhtaan valkoiseen väriin ei liity samanlaista seksuaalista latausta kuin julisteeseen 2 pitsisiin rintaliiveihin tai julisteeseen 4 korkokenkien päälle asettuviin vaaleanpunaisiin alushousuihin.

Julisteessa 2 tunnelmaan vaikuttaa vahvasti myös kuvassa käytetty kuvakulma. Naissiviili on aineiston representaatioista ainoa, jossa julisteen ihmishahmoa katsotaan ylhäältä käsin. Julisteessa 2 on käytetty lievää lintuperspektiiviä. Tällainen kuvakulma luo illuusion voimasta; katsojalla on symbolinen yliote kuvan naishahmoon¹⁷¹. Julisteessa 2 naishahmo on myös kääntänyt kasvonsa katsojaan päin ja luo näin itsensä ja katsojan välille katsekontaktin ja sen mukanaan tuoman haasteen.

Juliste 4 on ainut aineiston juliste, jossa mies ja naissiviili nähdään yhdessä. Erikoista tässä on se, että julisteen ympäristönä toimii wc-tila. Kyseessä on oltava tällöin jonkinlainen unisex wc jota molemmat sukupuolet voivat käyttää. Tästä ympäristöstä nousee yllättävästi melko vahva metafora miehen ja naisen tasavertaisuuteen puolustusvoimissa. Vahvin metafora kuvassa on kuitenkin kirjoitettu wc-koppien oviin. Jokaisen tilassa olevan wc-kopin oven viereen on kiinnitetty kyltti, jossa lukee "sisällöntuottaja". Viittaus julisteen hahmojen työn turhuuteen onkin vahvimmillaan julisteessa 4.

Toisin kuin vastaavassa julisteessa 16 esiintyvä miessiviili, julisteen 15 siviililäinen ei sulje silmiään ympäristöltään. Naishahmo näyttää jopa havittelevan katseellaan kuvan vasemmalla reunassa olevaa panssarivainua. Katse ja kohde eivät kuitenkaan kohtaa, vaan naissiviili katsoo panssarivainun ohi jonnekin kuvan alueen ulkopuolelle. Julisteen kolmen kuva-aiheen, siviililäisen, panssarivaunun ja lentokoneen välille muodostuu eräänlainen katseen kolmio. Siviililäisen valkoinen takki ja tämän yläpuolelle asetettu vaalea lentokone puhuvat sävyjensä puolesta samaa kieltä. Elementtien asettelun takia lentokone näyttää aivan kuin naisen pään yläpuolelle kiteytyneeltä ajatukselta. Koneen kärki osoittaa kuvassa vasemmalle ja katse siirtyy koneesta sitä lähelle asetetun panssarivaunun tykin putkeen. Putkea pitkin katse kulkee alan tummanvihreään panssarivainuun ja tästä on helppo palata hulmuavan tumman tukan avulla takaisin kuvan naishahmoon. Vaikka nämä kuvan kolme elementtiä luovatkin yhdessä katseenkiertokulun, eivät ne sisällöltään kohtaa. Sirosti poseeraava, muodikkaisiin siviilivaatteisiin pukeutunut nainen hulmuavine hiuksineen ei tunnu puhuvan samaa kieltä varsinkaan karkeapintaisen ja tumman panssarivainun kanssa. Lentokoneessa ja naisessa on sävyä ilman ja koneen ja takin sileiden pintojen ansiosta nähtävissä jonkinlaista samankaltaista

---

¹⁷¹ Jewitt & Oyama 2001, 135.

suutta. Kuvan siviilinaista on kuitenkin vaikea kuvitella käyttämään kumpaakaan koneista. Hahmolle molemmat koneet ovat kuin kuvausrekvisiittaa ja naissiviilin keimailleva asento korostaa tämän mallimaisuutta. Elementtien lisääminen kuvan pinnalle palasina lisää julisteen katkonaisuuden tuntua. Kuvaelementit ovat kuin yksittäisiä ajatuksia. Naissiviilin poseerausmainen asento herättää toisenkin mielikuvan. Hahmo näyttää peittäneen korvansa käsillään, kenties viittauksena kuvassa naisen yläpuolella olevan hävitäjälentokoneen aiheuttamaan ääneen. Julisteiden 15 ja 16 mies- ja naissiviili muodostavat näin erikoisen parin; toinen ei näe eikä toinen kuule.

8.3.3 Representaation yhteenveto

Siviilirepresentaation yhteydessä julisteiden tekstiosuutta ei voi jättää huomiotta, varsinkin koska se on arkikäytössä niin helppo ohittaa. Vuoden 2001 julisteiden punaista lankaa on vaikea seurata ilman tekstiosuuden opastusta, koska katsoja ei välttämättä osaa mieltää kuvien niin sanottuja turhia töitä mainostetun työn vastakohtiksi ilman tekstiosuutta tai puolustusvoimien vaakunaa ja nimeä.

Luvun 8 otsikko on muunnos muun muassa varusmiesten käytössä olevasta sanaleikistä "Tee työtä, joka on arvoitus", joka itse on humoristinen väännös puolustusvoimien tuesta "Tee työtä, jolla on tarkoitus" lauseesta. Väännökseen liitetään helposti negatiivisia tunteita ja mielikuvia, koska palveluksessa olevat varusmiehet ilmaisevat sillä palvelukseen liittyvää turhautumistaan. Tässä yhteydessä tuosta väännöksestä johdettu otsikko kuitenkin tarkoittaa juuri sitä, mitä siinä sanotaan. Siviilirepresentaation julisteissa ei tuoda selkeästi esiin tarjolla olevia työtehtäviä ja sitä, mitä niissä lopulta tehdään. Työpaikat jäävät niin sanotusti arvoitukseksi. Viittauksia on kuitenkin löydettävissä niin siviilityöntekijän kuin sotilaspohjaisiin töihin. Mitään selkeää kuvaa työpaikoista ei kuitenkaan synny ja lisätietojen etsiminen jää pitkälti katsojan oman kiinnostuksen varaan.

Yllättävin löytö siviilirepresentaatiossa oli se, että sekä mies- että naissiviileihin oli liitetty vahvasti vähemmän imartelevia ominaisuuksia. Miessiviili esitetään vähä-älyisenä ja naissiviilin vihjataan olevan outo. Tämä on erikoinen tapa kuvata julisteiden tavoittelevaa kohdeyleisöä. Kenties julisteiden vaihtoehtoinen motiivi on humoristisen lähes-

tymistävän varjolla hiukan ärsyttää tai jopa syyllistää siviiliä, joka ei ole harkinnut puolustusvoimia työpaikkana.

Naissiviilin seksikkyyden tavoittelu erottui myös aineistosta. Missään muussa aineiston representaatiossa ei ole nähty tarpeeksi esitellä katsojalle kuvan hahmojen alusvaatteita sukupuolesta riippumatta. Aineistolle tuntuu kuitenkin olevan tyypillistä yrittää tehdä julisteista naisille helposti lähestyttäviä naisellisuuden stereotyyppien avulla. Siviilityöntekijät esitetään muotitietoisina vaatteiden keräilijöinä, naissotilaaseen liitetään toimintatilanteessakin viittaus meikkaamiseen ja siviilinaiset kuvataan seksikkäinä. Samaa strategiaa sovelletaan myös mieshahmoihin esittämällä nämä usein aseiden ja koneiden rinnalla. Siviilimies pysyy kuitenkin suurimmilta osin erossa molemmista. Julisteissa 16 tämä esiintyy helikopterin rinnalla, mutta sulkee silmänsä kuin paetakseen siltä. Julisteissa 14 ja 23 miessiviilit seisovat joko kädet selän takana tai suorana kylkiä vasten muiden kuvan hahmojen kantaessa aseita. Miessiviilin voikin sanoa erottuvan aineiston muista miehistä suhteessaan teknologiaan ja aseisiin.

9. Tutkimuksen yhteenveto

9.1 Tutkimustulosten reflektointi

Tämän tutkimuksen pääteemana ei ole tasa-arvo tai sen toteutuminen Suomen puolustusvoimissa. Sen tehtävänä ei myöskään ole porautua syvälle naisten vapaaehtoisen asepalveluksen toteutukseen, sen miesvaltaisiin perinteisiin, puolustusvoimien tämänhetkiseen muutokseen tai sen tulevaisuuteen saati sitten ottaa jyrkästi kantaa puolelle tai toiselle. Se kuitenkin sivuaa kaikkia näistä aiheista eikä voi täysin jättää huomioitta niistä yhtään. Tutkin sukupuolten representaatioita ja analysoin näiden representaatioiden suhdetta niiden tosielämän vastineisiin ja toisiinsa.

Virallisesti puolustusvoimien yleinen rekrytointipolitiikka ei erottele toisistaan miesten ja naisten rekrytointimateriaalia, eivätkä puolustusvoimat ole vielä tähän asti toteuttaneet täysin vain yhdelle sukupuolelle suunnattua rekrytointikampanjaa¹⁷². Tämän tutkimuksen aineisto ja siitä johdetut tulokset kertovat kuitenkin oman tarinansa. Miehen ja naisen vastakkainasettelu kuuluu kulttuurimme perusvastakohtiin. Ne yhdistetään taholtaan myös muihin hierarkkisiin vastakohtapareihin, joista naiseen on yhdistetty esimerkiksi luonto, tunteellisuus ja ruumiillisuuden armoilla oleminen. Mieheen taas yhdistetään näiden määritteiden vastakohtat: kulttuuri, järki ja ruumiin hallinta.¹⁷³ Tällainen kulttuuriimme iskostunut ajatustapa on nähtävissä myös tutkitussa aineistossa, joidenkin vuosien julisteissa toisia enemmän. Naiset esitetäänkin aineistossa helposti passiivisena, stereotyyppien mukaisesti irrallisena tieteellisestä ja niin sanotusta järjellisestä toiminnasta. Aineisto tuntuu myös kainostelevan vahvan naiskuvan esittämistä: silloin kun nainen on julisteessa käytetyssä kuvassa esitetty niin sanotusti vahvana, esimerkiksi miehen kanssa samanvertaisena sotilaana, on kuvan välittämää viestiä horjutettu tekstin avulla. Naisiin vetoaminen ulkonäköön liittyvillä asioilla on kummallista tämänkaltaisessa julisteessa, sillä puolustusvoimien työelämässä, varsinkin aktiivisotilaan uraa harkittaessa, meikkejä ja muotivaatteita tuskin pahemmin käytetään. Naiset jotka kuuluvat julisteiden tavoittelemaan kohderyhmään tahtovat harvoin töihin puolustusvoimiin vain niin sanottujen oheistuotteiden takia. Kärjistettynä aineiston voisikin sanoa seuraavan

---

¹⁷² Flén 2010, 92.

¹⁷³ von Bonsdorff & Seppä 2002, 110.

ainakin osittain nykymedian luomaa polkua naisen esittämiseksi: mainonnassa esiintyvän naisen on oltava hoikka ja kaunis, hyväntuulinen, muodikas ja olla kaikin puolin kiinnostunut ulkonäöstään ja sen ylläpitämisestä.

Rekrytointijulisteiden mieshahmot eroavat vahvasti aineiston naisista, mutta vahvistavat osaltaan myös miehille muodostuneita stereotyyppioita. Sotilas on useimmiten mies tai vaihtoehtoisesti sukupuoleltaan neutraali, määrittelemätön kasvoton hahmo. Miessotilas esitetään johtajana, upseeriksi kelpaa vain mies ja toimistotyössä oleva mies on tarpeeksi älykäs ja ahkera tehdä useampaa työtä samanaikaisesti. Aineiston mieskuvat ovat usein stereotyyppisyyden lisäksi naisista eroavin tavoin imartelevia. Siinä missä aineiston naishahmot esitetään paikoittain jopa ihannoivan kauniina ja muodikkaina miehet rakentuvat sotilaallisuudesta, tehokkuudesta ja älystä. Molemmat roolit mukailivat pitkälti tutkimuksen johdannossa esiin nostettuja miehen ja naisen tyypillisiä stereotyyppioita. Mies ja nainen eivät kuitenkaan ole täysin toistensa vastakohtia, ja aineistossa on nähtävissä yritystä sijoittaa eri sukupuolet samalle tasolle ja samaan ryhmään. Aineiston naissotilas on pitkälti miessotilaan kaltainen. Naissotilaan kohdalla representaation ongelma onkin lähinnä määrässä, ei niinkään laadussa. Myös aliupseerien ryhmässä naisen ja miehen roolit kohtaavat pitkälti, mutta rekvisiitta on muuttunut työympäristöstä harrastukseksi. Sama ilmiö on nähtävissä siviilien keskuudessa.

Mies- ja naisrepresentaatioiden rinnalle aineistossa nousi myös sukupuoleltaan neutraali kasvoton sotilas. Ryhmä oli mielenkiintoinen monella tasolla, mutta sen tärkein rooli oli kenties viestittää sotilaan roolista maanpuolustuksessa. Kasvottomuus riistää hahmoilta identiteetin ja vaikeuttaa näin katsojan samaistumista hahmoihin samalla tasolla kuin aineiston mies- ja naishahmoihin. Kasvottomien sotilaiden funktio aineistossa vaikuttaa olevan miehistönä ja jopa taustana toimiminen eivätkä nämä ole koskaan varsinaisesti huomion keskipisteessä. Hahmoryhmä luo kiinnostavan yhteyden sodissa helposti uhrattaviksi jääviin rintamamiehiin, joita strategiassa ei pidetä yhtä korvaamattomina kuin esimerkiksi korkeasti koulutettuja upseereja. Rekrytointijulisteissa tällaisten hahmojen käyttö voi herättää erikoisen ongelman. Jos sotilas on identiteetiton ja helposti uhrattava pelinappula, kukaan tuskin vapaaehtoisesti tahtois hakeutua sotilaan ammattiin. Kasvottomia sotilaita on kuitenkin käytetty aineistossa hyvin juuri näille tarkoitetun tausta-

hahmon roolin ansiosta. Nämä ovat aineistossa harvoin yksin tai vaaratilanteissa, joissa rinnastus uhrattavaan rintamamieheen voisi korostua.

Monet tämän tutkimuksen tuloksista yllättivät minut niin tutkijana kuin yksityishenkilönäkin. Ne vaikuttivat ja tulevat vaikuttamaan omaan mielikuvaani puolustusvoimista. Tämä on varmasti yksi puolustusvoimien päämääristä rekrytointimateriaalin suhteen. Monet löydettyistä representaatioista eivät kuitenkaan vaikuta ratkaisuilta, jotka mukailisivat puolustusvoimien julkista linjaa esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoon liittyvissä asioissa. Tässä yhteydessä aiemmin mainittu tasa-arvo ja sen tavoittelu puolustusvoimissa nousee esiin. Tutkimustulosten perusteella vaikuttaa siltä, että julisteita rakennettaessa mukaan on päätyntä paljon stereotyyppisiä ja ajoittain jopa tasa-arvon vastaisia arvoja. Missä on naisupseeri? Missä on ahkera naissiviilityöntekijä tai älykäs siviili? Emme näe näitä hahmoja aineistossa, koska ne on päätetty jättää siitä pois. Syytä tälle ratkaisulle voidaan vain spekuloida. Silti juuri näiden representaatioiden puuttuminen nousee tärkeäksi tutkimustulokseksi. Vaikka analysoinkin aineistossa näkyviä representaatioita, myös aineistosta puuttuva materiaali kertoo oman tarinansa. Erikoista on erityisesti naisupseerin täydellinen puuttuminen. Tämän tutkimuksen aineiston ohella pidin vuosien 2010–2013 välillä silmällä myös maanpuolustuskorkeakoulun valintaoppaita. Naiskadettien eli tulevien naisupseereiden määrä oli vähäinen vuodesta toiseen, mutta suurin yllätys tuli vuoden 2013 valintaoppaassa. Oppaassa ei ole nähtävissä yhtään selkeästi naiseksi tunnistettavaa kadettia, upseeria tai muuta ihmishahmoa¹⁷⁴. Tämä havainto lisää aineistosta puuttuvan naisupseerin merkitystä, sillä rekrytointijulisteet eivät vaikuta olevan ainoa paikka, jossa hahmoryhmä loistaa poissaolollaan.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat merkittäviä jo itsestään, mutta yhdistettynä muihin puolustusvoimien rekrytointimateriaaleista löydettyihin tuloksiin ne voivat auttaa löytämään suuremmassa mittakaavassa esiintyviä toistumia.

---

¹⁷⁴ Maanpuolustuskorkeakoulu 2013, passim.

9.2 Tutkimustulosten hyödyt ja sovellus

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisena aineistossa esiintyvät sukupuolet esitetään. Näin tutkimuksen lopussa tuohon kysymykseen on saatu vastaus ja tutkimuksen päämäärä näin ollen saavutettu. Jäljelle jää mahdollisuus pohtia tulosten konkreettisia käyttömahdollisuuksia. Tästä tutkimusprosessista saadut tulokset voidaan valjastaa palvelemaan muun muassa tasa-arvon toteutumista puolustusvoimissa tai niitä voidaan käyttää apuna muokatessa muuttuville puolustusvoimille uutta rekrytointimateriaalia. Puolustusvoimien lisäksi tuloksille voi olla käyttöä muissakin yhteyksissä. Ne voivat toimia esimerkiksi vertailupohjana vastaavissa tutkimuksissa tai olla pohjana muille samaan aiheeseen keskittyville tutkimuksille.

Suurin hyöty tuloksista on kiistatta puolustusvoimille, jos nämä päätyvät käyttämään niitä hyödyksi tulevaisuudessa. Puolustusvoimat ovat pitkälti muuttumassa aina henkilöstöstä koko puolustusvoimien budjettiin. Asepalveluksen yhteys rekrytointiin on puolustusvoimien kannalta melko suuri, sillä osaan puolustusvoimien tarjoamista työtehtävistä ei voi hakeutua ilman suoritettua asepalvelusta. Asepalveluksen muuttuminen on vain ajan kysymys, mutta se mihin suuntaan muutos tulee tapahtumaan herättää paljon keskustelua. Anders Ahlbäck ennustaa kirjassa *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa* Suomen maanpuolustuksen olevan suuntaamassa ”joko kohti kaikille avointa vapaaehtoisuuteen perustuvaa ammattisotilasarmeijaa, joka on sukupuolesta ja muista sosiaalisista jaotelluista riippumaton, tai kohti asevelvollisuuden uudistusta, joka ensimmäistä kertaa historiassa muuttaisi asevelvollisuuden ”yleiseksi” ja käsittäisi sekä miehet että naiset.”¹⁷⁵. Viime vuosien muutosten valossa tämä toteamus vaikuttaa hyvin todennäköiseltä. Kansanedustaja Jani Toivola taas kirjoitti kesäkuussa 2012 Internet-blokissaan osa-aika armeijan mahdollisuuksista. Menettely on jo käytössä suomalaisten ammattiurheilijoiden joukossa ja Toivolan mielestä menettelytapaa voitaisiin soveltaa myös nuoriin yrittäjiin sekä perheellisiin henkilöihin, joille täysiaikaisen asepalveluksen suorittaminen voi olla hankalaa. Osa-aikaisuuden mahdollisuus olisi Toivolan mielestä mahdollinen etu myös puolustusvoimille, sillä nykyisen asepalvelusmuodon takia monet joko lykkäävät armei-

---

¹⁷⁵ Ahlbäck 2010, 131.

jaan lähtemistä tai valitsevat siviilipalveluksen.¹⁷⁶ Jos asepalvelus muuttuisi esimerkiksi osa-aikaiseksi, se vaikuttaisi kenties puolustusvoimiin työnantajana ja näin myös käytettävään rekrytointimateriaaliin. Puolustusvoimauudistukseen sisältyneet muutokset varuskuntiin ja henkilöstöön sekä puolustusvoimien pienentynyt budjetti vaikuttavat luonnollisesti myös tuleviin linjauksiin. Kenties tulevaisuudessa myös rekrytointimateriaaleihin varattu budjetti muuttuu ja kenties heijastuu myös suunnitteluun.

Huolimatta siitä, mihin suuntaan puolustusvoimauudistus ohjaa puolustusvoimat tulevaisuudessa, rekrytointimateriaalin perimmäinen tarkoitus ja potentiaali ei muutu. Puolustusvoimilla on myös tulevaisuudessa oleva loistava mahdollisuus rakentaa itse representaatioita omasta toiminnastaan ja työntekijöistään rekrytointijulisteiden avulla. Julisteilla voidaan viestittää juuri niitä arvoja, joita puolustusvoimat tahtoo korostaa huolimatta siitä, mitä nämä arvot ovat. Kenties tämän tutkimuksen tulokset jo kuvaavat tällaisia arvoja. Ottaen huomioon puolustusvoimien muun linjauksen esimerkiksi suhtautumisesta naisupseereihin, tulokset vaikuttavat kuitenkin olevan ristiriidassa.

Juuri tästä syystä tästä tutkimuksesta johdetut tulokset ovat tärkeitä. Tulokset voivat avata julisteiden suunnittelijoille ja niiden tilaajille uusia, aiemmin huomiotta jääneitä piirteitä rekrytointimateriaalista. Osa näistä piirteistä voi olla alitajuntaisesti julisteisiin päätyneitä, osa harkittuja. Se, miten esimerkiksi puolustusvoimat reagoi tuloksiin ja kuinka niitä pyrittäisiin soveltamaan jatkossa, on kiinni tulevien rekrytointijulisteiden suunnittelijoista. Tämän tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin selkeät ja käyttövalmiit.

Tutkimuksen ja tutkimustulosten hyötyä ja merkitystä minulle tutkijana ei sovi myöskään ohittaa. Ennen kandidaatintyötäni en ollut perehtynyt lainkaan sukupuolentutkimukseen ja semiologia oli minulle melko epäselvä käsite. Aloittaessani tutkimaan kandidaatintyöni aineistoa en osannut arvata, kuinka vahvasti valitsemani aihepiiri ja tutkimusala tulisi vaikuttamaan minuun niin ihmisenä, tutkijana kuin graafisena suunnittelijanaakin. Siirryttyäni pro gradu -työhön olen alkanut nähdä aiemmin itsestäänselvyksinä ottamani sukupuolijaot ja -stereotyypit uudessa valossa ja löydän itseni usein pohtimassa arkisiakin asioita sukupuolentutkimuksen valossa. Myös minulle jo entuudestaan tuttu ja turvallinen yhteisö puolustusvoimat on saanut uusia piirteitä porautuessani tar-

---

¹⁷⁶ Toivola 2012.

kemmin sen rakenteeseen tutkimukseni edetessä. Tutkimusta tehdessäni löysin uudeen intoni kirjoittamiseen ja kiinnostuin vahvasti tieteellisestä kirjoittamisesta, jossa paransin mielestäni taitojani huomattavasti verrattuna vaikkapa kandidaatintyöhöni. Nämä uudet kyvyt, tiedot ja näkökulmat tulevat varmasti vaikuttamaan työskentelyyni myös tulevaisuudessa, oli se sitten semiologian, sukupuolentutkimuksen tai graafisen suunnittelun kentällä.

10. Lähteet

Kirjallisuus:

Ahlbäck, Anders, 2010. Asevelvollisuus, miehuus ja sukupuolten tasa-arvo. Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku, (toimittaneet) 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki 131, 134, 135.

Barthes, Roland, 1977. Elements of Semiology. New York.

Baum, L. Frank 2001. Ihmemaa Oz. Juva.

Bell, Philip 2001. Content Analysis of Visual Images. Jewitt, Carey, & Van Leeuwen, Theo, 2001. Handbook of Visual Analysis. Wiltshire. 13, 15, 16.

Buure-Hägglund, Kaarina, 2001. Nainen Kenraalikunnassa. Helsinki.

Flén, Elli, 2010. Tuo sotilas on tyttö – Miksi naisia tarvitaan rauhanturvatehtäviin? Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (toimittaneet), 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki. 92, 94.

Haavisto, Lauri & Klemettilä, Hannele & Partanen, Jukka, 2011. Suomalaisen sotilaan historia – ristiretkistä rauhanturvaamiseen. Saarijärvi.

Huttunen, Martti, 2005. Värit pintaa syvemmältä.

Huttunen, Tomi & Veivo, Harri, 1999. Semiotiikka Merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Helsinki sivu 67

Hyypä, Markku T, 1996. Sukupuolten kirjo. Helsinki.

Häikiö, Antti, 2010. Siviilikriisinhallinnan kasvaneet vakiintumiset edellyttävät lisää naisten osallistumista. Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (toimittaneet), 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki. 63.

Jalkaväen Säätiö, 2011. Jalkaväen vuosikirja 2011-2012. Vaasa.

Jokinen, Arto, 2000. Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Vammala.

Jokinen, Arto 2010. Asevelvollisuus tasa-arvokysymyksenä. Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku, (toimittaneet) 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki. 128.

Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (toimittaneet), 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki. 17, 20.

Kadettikunta ry, 1999. Ajatuksia upseerin arvomaailmasta. Jyväskylä.

Lahtinen, Anu, 2003. Tanssiva mies, pakinoiva nainen. Sukupuolten historiaa. Saarijärvi. 10.

Lehtonen, Mikko, 1996. Merkitysten maailma. Tampere.

Leinonen, Minna & Nikkanen, Risto & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri, 2012. Sukupuolten tasa-arvo puolustusvoimissa – Kehittämistarpeiden näkökulma asepalvelusta suorittavien ja henkilöstön kokemuksiin. Tampere. 91 29. 78, 91

Maanpuolustuskorkeakoulu, 2010. Maanpuolustuskorkeakoulun valintaopas 2010. Helsinki

Maanpuolustuskorkeakoulu, 2011. Maanpuolustuskorkeakoulun valintaopas 2011. Helsinki.

Maanpuolustuskorkeakoulu, 2012. Maanpuolustuskorkeakoulun valintaopas 2012. Helsinki.

Maanpuolustuskorkeakoulu, 2013. Maanpuolustuskorkeakoulun valintaopas 2013. Helsinki.

Maavoimien Esikunta Henkilöstösasto, 2012. Varusmies 2012 – opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. Helsinki.

Messarís, Paul, 1997. Visual persuasion. The Role of Images in Advertising. Thousand Oaks, California.

Niemi, Heidi, 2007. Tyttö intissä. Tosikertomus normaalijoukkojen ensimmäisestä naisvarusmiehestä. Jyväskylä.

Ojala, Elina, 2010. Upseerinä Puolustusvoimissa. **Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku**, 2010. Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Helsinki. 183, 181.

Puolustusvoimien pääesikunnan henkilöstösasto, 2012. Puolustusvoimat Henkilöstötilinpäätös. Helsinki.

Puolustusvoimien pääesikunnan koulutusosasto, 2006. Sotilaan käsikirja. Helsinki.

Purjo, Timo, 2011. Kriittisiä ajatuksia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä yleistyksistä. Gjerstad, Eevastiina & Purjo, Timo (toimittaneet.), 2010. Sukupuoli ja väkivalta. Tampere. 9-10, 11.

Pääesikunnan koulutusosasto, 2006. Sotilaan käsikirja. Helsinki.

Pääesikunnan viestintäosasto, 2008. Taskutietoa maanpuolustuksesta. Helsinki.

Rantalaiho, Liisa (toimittanut), 1985. Miesten tiede, naisten puuhat. Jyväskylä.

Juvonen, Tuula & Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuija (toimittaneet) 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere. 9, 11.

Rossi, Leena-Maija, 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Juvonen, Tuula & Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuija, (toimittaneet) 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere. 27, 28.

Seppänen, Janne, 2005. Visuaalinen kulttuuri teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere.

Smith, Ray, 1996. Perspektiivin perusteet. Suomentanut Viitanen, Raija. Karkkila

Suomen Kirkon Sisälähetysseura, 2001. Pyhä Raamattu. Pieksämäki.

Säävälä Hannu, 1999. Miehen psykologiaa. Jokinen, Arto (toimittanut), 1999. Mies ja Muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere. 52.

Jewitt, Carey & Oyama, Rumiko 2001. Visual Meaning: a Social Semiotic Approach. Jewitt, Carey, & Van Leeuwen, Theo, 2001. Handbook of Visual Analysis. Wiltshire. 135, 145, 146, 150.

Van Leeuwen, Theo, 2001. Content Analysis of Visual Images. Jewitt, Carey, & Van Leeuwen, Theo, 2001. Handbook of Visual Analysis. Wiltshire. 94.

von Bonsdorff, Pauline & Seppä, Anita, 2002. Kauneuden sukupuoli Helsinki.

Lehdet:

Ilta-sanomien erikoislehti Naisten sota, 2010. S.1. 34.

Lehtinen, Timo, & Niemi-Laine, Päivi, 2012. Puolustusvoimien hiljaisten naisten ääni ei kanna yksin riittävän kauas. Helsingin Sanomat 7.10. 2012. C6.

Manninen Tuomas, 2010. Heitin Kilo 1, VALAISE! Kristina Eravuo oli yksi harvoista asetta kantaneista lotista. Naisten sota, Ilta-sanomien erikoislehti. 2010. S.1.18.

Varjus, Seppo, 2010. Naiset miesten töissä. Kun miehet olivat rintamalla, maan talouden pelastivat naiset ja nuoret tytöt. Naisten sota, Ilta-sanomien erikoislehti. 2010. S.1. 8, 11.

Verkkolähteet:

Emily the Strange virallinen Internet sivusto, 2013.

<http://www.emilystrange.com/blog/index.cfm/2009/9/9/Who-is-Emily-the-Strange>
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Iltalehti, 2011. Iltalehden verkkojulkaisu, 26.8.2011

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2011062813964084_uu.shtml
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Kerkkänen, Tuomas (YLE Uutiset), 22.1.2013.

http://yle.fi/uutiset/naisten_paasya_rahanturvaajiksi_aiotaan_helpottaa/6460980
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Niinistö, Jussi, 2011. Puolustusvaliokunnan johtajan Jussi Niinistön blogi.

<http://jussiniinisto.fi/index.php/2011/11/armeija-marssii-vatsallaan/>
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Puolustusvoimat, 2013. Puolustusvoimien Internet sivusto. 2013.

http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi/!ut/p/c5/vZHNjqpAEIWfxQe4dgMNLUuk20agAfkT2Bhw0EHAn0ERffoxmdVdjKsJdZLanJz6kjogAy8d877a59fqdMwbkIBM2TBRmRkmFFTX4nO4dG0YY9sTdfcCa5BAAtAkOj_PyWT_9Axw4hxcxsPmd0_oR0hMMDpnrkBUMosfAyZyHJOYhHRyBq0K8WFGNeItC5ZPXrewdjch3PhR-fEWiFnUYEpinI7gMSKSGEZZYpLzNuz7-8eEvo0GQggz_lhddBMI__MZ7ljliSx6RhcdjoRH7QiP2hf62LxNkVdFO79t2CqeiJM8kSUYQCzJGWEBg_ZlCTE-mRmnQax2rMQ9Knw-MsfjuDWFhSXN8hfcu3D6UW6NsPr6kL1PUZOo7vagWmZP4RO98PCM0tMUur6JyjhavTfc-u9EbxoQc0-aZZ3mw4_XpX1Z3un0phPK4OTSfbZXO4CoYSMWoYtZa7CmDHFhetnXDnqte2hDroirnoTkma-LFxfjURUWobl48ijqxy1xe7Tr-2drvcTybAMU5tCc5tf6a-8Uz-U6l9A3xHU5w!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?pcid=af2c8f804b1ba2c3a114ad801ae1aaea
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Puolustusvoimat, 2013. Puolustusvoimien virallinen Internet-sivusto. Eri tausta, sama tahti.

<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/903f00804a9557bd83a297e501c87c62/Eri+tausta%2C+sama+tahti+-+monimuotoisuus+puolustusvoimissa.pdf?MOD=AJPERES>
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Puolustusvoimat, 2013. Puolustusvoimien virallinen Internet sivusto.

http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi/!ut/p/c5/vZHLjqJAGIWfxQfQqpJLwRKsAkru10Y2BtBxuNgSoUF5-u5JLYaZZFx1-M_y5Pxfcg7IwJfe87G65EN1e89bkIJMPKp-EumUc6HucgJkPop4zdohRUfgDaSQP4b1s2NzMwc1nJB91-wQ25NNGxiSvRUWgR02DzdqbrPTNLNNL_Mw-w_YyyjRfKpQC2dpvPr6lf2h6VtRMvYQya5pq5C5Fkyw5aGdDl_7EH37IkdN6ug80r0dD1IiYjmKMafH4su8G-BvH_7nFAgOIMN_23BDj0BmK0zbyg5UBQ5EP9jGS5YFF2RtF2ShBVkL7kUW3IssuFf0s6w9yKriupnK6wZusCDwSJKwwAs8R1vwVpeXB-nZRBSi3GWi5utnljxJEHb-MJgaKs8mc81I9gI2Hkh_quvqIxsBw3WCvDw-WTEwNtDTXg2r48nP8zFtcHnZ5Y7Wst9j-evU2wU0Yj7NO9NKCiuYW7GEkr7-cJV140Viu5bMQ09bM72PfcwHxrQCjnG7nkF3HTsaGHP6j87KavUJ9oM97Q!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?pcid=e249ff804a0b6da9baccbf34f00f7942
Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Puolustusvoimat, 2013. Puolustusvoimien virallinen Internet-sivusto.

http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi!/ut/p/c5/xZDLbqNAEEW_JR-Au5s3S94GGmPemA3CdgyDsY0N4w799YMUZRnPKkndTUIXdY_qghIsutSPtqmn9nqp30ABSrGyWVFeuxApgedr0AkwzCS8RXrAgxwUkK_ibh4c2tOooyEb3zN_3KvEN0yyMSecpDPrG0ccpwgnPTtPOCaJEVDkKyizQIP1xL12cV6WrPIZzYbPfYg-fJEzPXNj88je6jx0YiNVklTi7FR8eh9E0ocPvxgVgs36en4FO1BKX6XEFgTJZyfXMYnZG1IPs77Uk1Zh1-1QjJd6sPruGyrdwDcn6WfOp5kbQ8FddrLUQxOqUzTO_tEKLY-0ff0fJvp5ZvYLF2bcjzNZ-D1MF5Tt_rwih_MKrhQesSwLoaQoEi8pCOSn3aSZo9MYq16FDSOEo8gM2zTP0a0LtcZJL_LjSioy3UcqvttcZxVUI3SisJjg_YU384_uO1mhFnZocObJ5ZTeuA84dbmiwAK9laNRJzYf51OWF7IXoYCX0UOZNLuxR3Q4hc5waFXv_lpqAvMIE4sXBqYxon2uHsFwfgxmtCZI_hr5-QcNBZV3/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?pcid=32e9d8804016feac876defceb9989f69

Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Puolustusvoimat, 2013. Puolustusvoimien virallinen Internet sivusto.

http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi!/ut/p/c5/vZFLj6JAFIV_iz-grVtQgC6R4lHyEgEfbIjaPihFmIYWqV8_PenFJJOMqw73LE_O_ZJzUIa-dN89ivOuLar77oY2KFPzWbRKbFMOWQ51BViEE2J5BtZtjNZoAySPeV8zcrVLLpaLgB9knx86n5pdrAWsuV68mJuQQCN8-BQtjUQA1RMfphlRabuf1wKh4y-fmV_aLakTpw54Gno-jNgoQcrzVtgw4bXPuBvX5VN1wxsgu2FQYDFNJ0mqSbbqfoYHy61bx_czqgLCq0v22E8YIC83VmSdMAZ0qMkh9s4yXLgwFZ0oAsPCBrwL3ogHvRAfdKfpY1R1mxL8fdoRzDWFMUgicTTSEK0bCE1nwLT9qwjupGHp2PD75-P57TeOnO21oXFiZVRXanVnP5VmpbP3hXFfmUGHtODL3XXDixvK1mVscz1pOFWJsb_cqmbUnFpfLr3Jf3ald-NMa9eHNSbNZS-uuzr-3mlNCz06mdJCKrfBQ3z_Pk8Pnmu-3ted2EZX4IV-uEk8CzquC8gknZ72gffKpSM0KBU5VHVJeP2lw6YvOPjvpo9BtchZsf/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?pcid=7c772700406f8b8fbd17ff66f99672d5

Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

Toivola, Jani, 2012. Kansanedustaja Jani Toivolan blogi. 13.6.2012

(<http://blogit.iltalehti.fi/jani-toivola/2012/06/13/osa-aika-armeija/>)

Tulostettu 09.04.2013. Paperituloste tekijän hallussa.

E-kirjat:

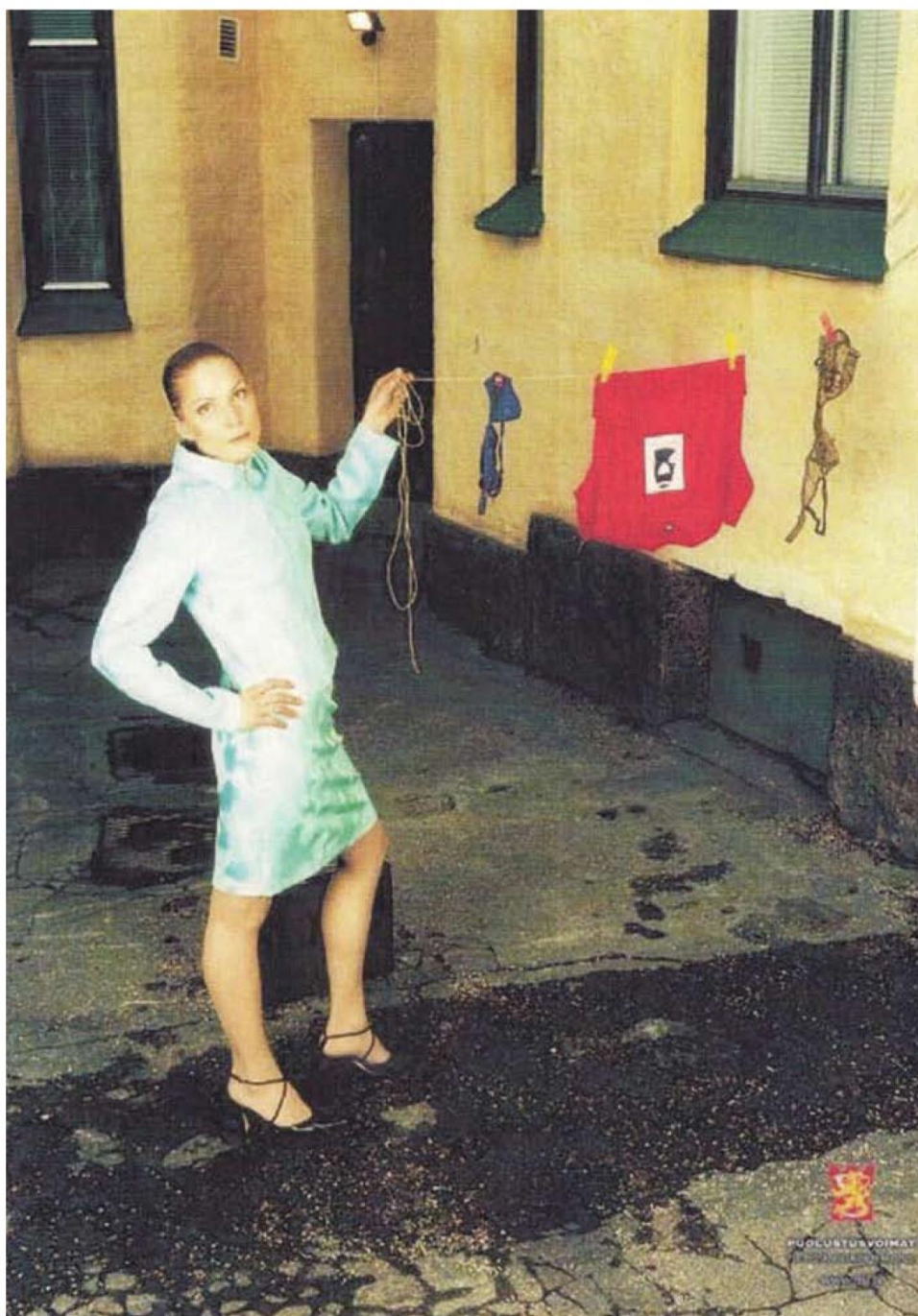
Kress, Gunther & Van Leeuwen, Theo, 2006. Reading Images. The Grammar of Visual Design. Toinen painos. London & New York.

11. KUVALIITTEET

Liite 1: Juliste 1. Suomen Puolustusvoimat 2001.

Liite 2: Juliste 2. Suomen Puolustusvoimat 2001.

Liite 3
2001

Liite 3: Juliste 3. Suomen Puolustusvoimat 2001.

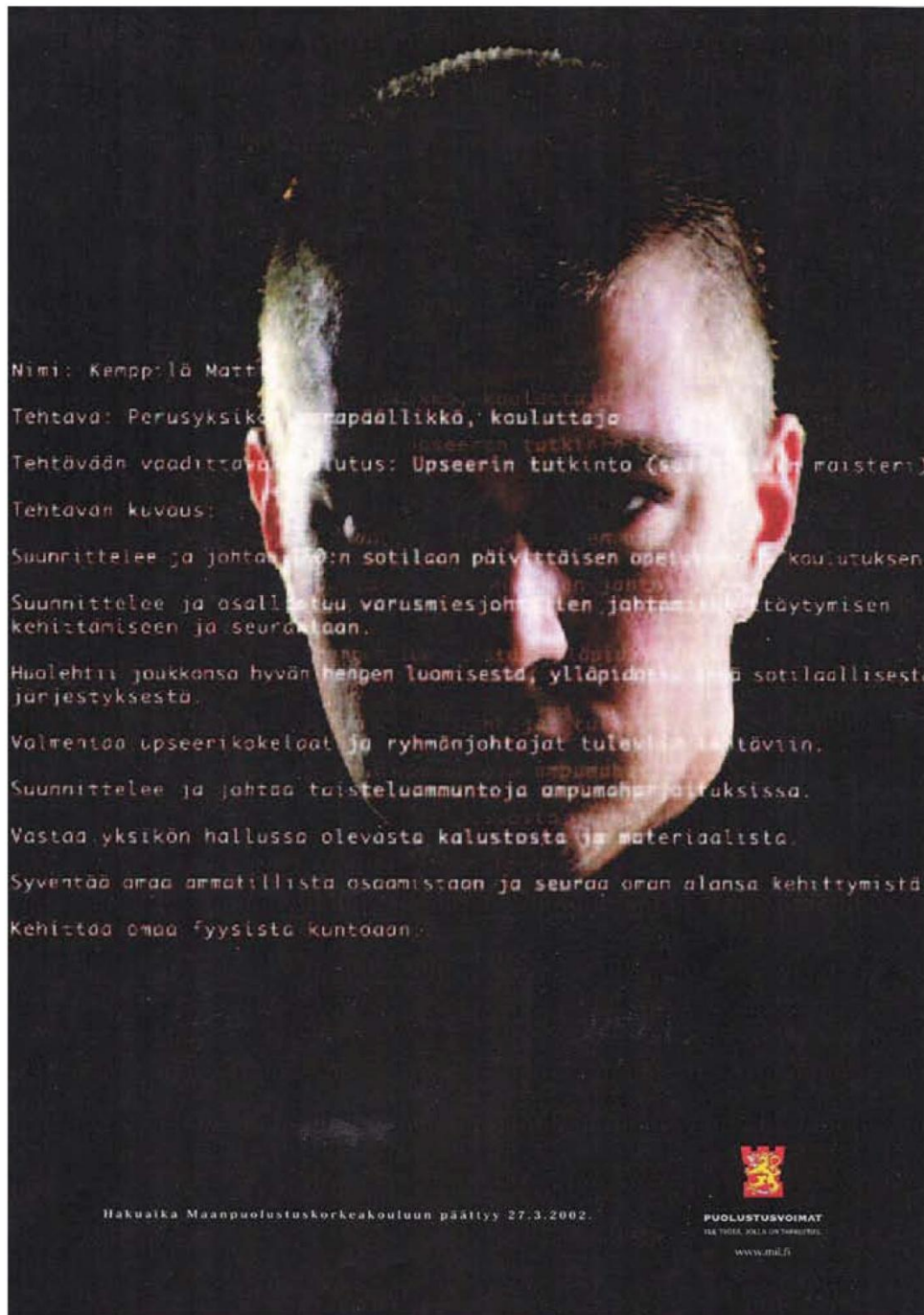

Liite 4: Juliste 4. Suomen Puolustusvoimat 2001.

Liite 5: Juliste 5. Suomen Puolustusvoimat 2002.

Nimi: Kemppilä Matti

Tehtävä: Perusyksikön päällikkö, kouluttaja

Tehtävään vaadittava koulutus: Upseerin tutkinto (sotilas) ja maisteri

Tehtävän kuvaus:

Suunnittelee ja johtaa yksikön sotilaan päivittäisen opetuksen ja koulutuksen.

Suunnittelee ja osallistuu varusmiesjohtajien johtajaksi täytymisen kehittämiseen ja seuraukseen.

Huolehtii joukkonsa hyvän hengen luomisesta, ylläpidosta ja sotilaallisesta järjestyksestä.

Valmentaa upseerikokeloita ja ryhmäjohtajia tulevaisuuteen.

Suunnittelee ja johtaa taisteluumuntoa ampumaharjoituksissa.

Vastaa yksikön hallussa olevasta kalustosta ja materiaalista.

Syventää omaa ammatillista osaamistaan ja seuraa oman alansa kehittymistä.

Kehittää omaa fyysistä kuntoaan.

Hakuaika Maanpuolustuskorkeakouluun päättyy 27.3.2002.

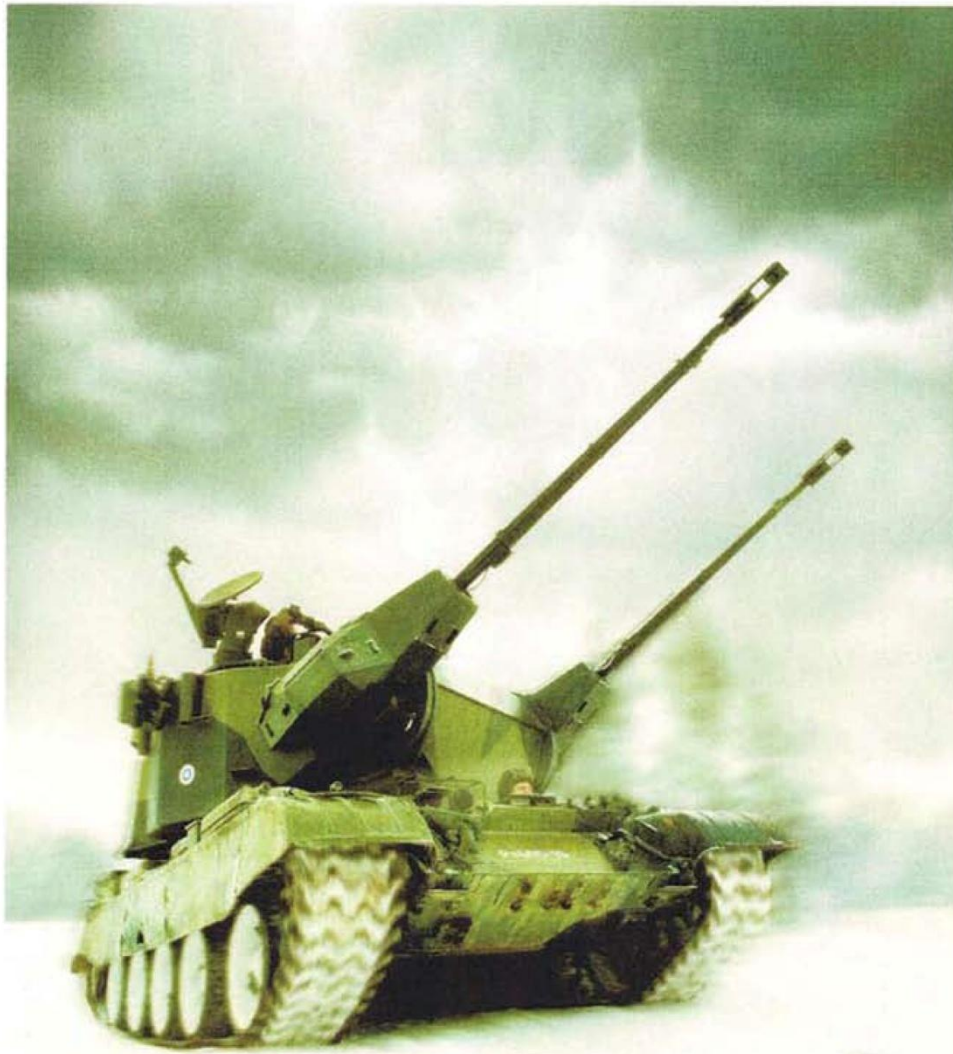
PUOLUSTUSVOIMAT
HEI TOIJA, PÄÄLLÄ OHTAJAT!
www.mil.fi

Liite 6: Juliste 6. Suomen Puolustusvoimat 2002.

Liite 7: Juliste 7. Suomen Puolustusvoimat 2003.

**KIINNOSTAISIKO
TOISENLAINEN IT-FIRMA?**

KATSO AVOIMET TYÖPAIKAT SEKÄ KOULUTUS- JA URAMAHDOLLISUUDET WWW.MIL.FI.

PUOLUSTUSVOIMAT
TEE TYÖTÄ, JOLLA ON TARKOITUS.

Liite 8: Juliste 8. Suomen Puolustusvoimat 2003.

Liite 9: Juliste 9. Suomen Puolustusvoimat 2004.

**HALUATKO
MAISEMAKONTTORIIN
VAI MAISEMAA
VAIHTAmaan KONTTORIIN?**

Töitä hyville osaajille niin sotilas- kuin siviilitehtäviin. Ehkä myös sinulle? Katso lisää koulutus- ja uramahdollisuuksista www.mil.fi

 Tee työtä, jolla on tarkoitus.
www.mil.fi/rekrytointi

Liite 10: Juliste 10. Suomen Puolustusvoimat 2004.

Liite 11: Juliste 11. Suomen Puolustusvoimat 2004.

Liite 12: Juliste 12. Suomen Puolustusvoimat 2005.

Liite 13: Juliste 13. Suomen Puolustusvoimat 2005.

**“ Kansainvälistä,
arvokasta kokemusta.**

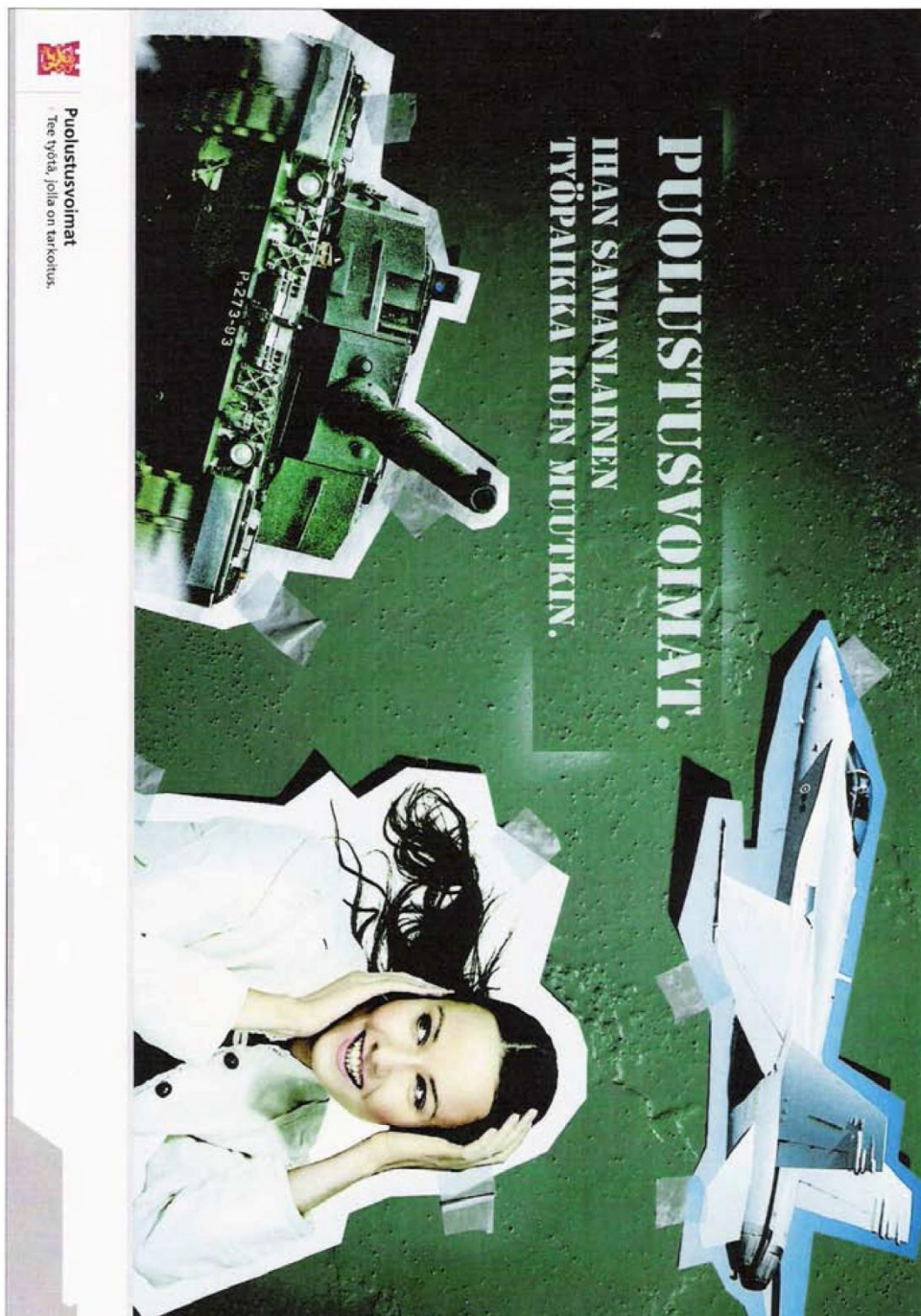
Haku käynnissä 24 h

www.rauhanturvaajaksi.fi

 The Finnish Defence Forces
www.rauhanturvaajaksi.fi

Liite 14: Juliste 14. Suomen Puolustusvoimat 2005.

Liite 15: Juliste 15. Suomen Puolustusvoimat 2006.

Liite 16: Juliste 16. Suomen Puolustusvoimat 2006.

Liite 17: Juliste 17. Suomen Puolustusvoimat 2007.

Töihin Puolustusvoimiin?

Saara Tolonen
Tilannevalvoja
Satakunnan Lentosto

Immo Hietakallio
Ohjusaliupseeri
Karjalan Prikaati

Varmasti.
Siellä arvostetaan
ammattitaitoa.

Aliupseeristo on Puolustusvoimien
monipuolinen ja kasvava henkilöstöryhmä.
Katso lisää www.puolustusvoimat.fi/rekry

 Puolustusvoimat 90 vuotta
- 90 vuotta, jolla on tarkoitus

Liite 18: Juliste 18. Suomen Puolustusvoimat 2008.

TERVETULOAA TIIMIIN

Jukka 26
Opetusaliupseeri

Aliupseeristosta löydät varman ja itsellesi sopivan työn toimivassa joukkueessa. Mahdollisuuksia on runsaasti, ja ne ovat avoimia sinullekin – erilaisia tehtävännimikkeitä on yli sata.

Haasta itsesi. Etsi pelipaikkasi osoitteesta **ALIUPSEERIKSI.FI** tai kysy lisätietoja lähimmältä henkilökuntaan kuuluvalta.

Miuksa on aimesta! →

Puolustusvoimat

Te työtä, jota on tarkoitus

Liite 19: Juliste 19. Suomen Puolustusvoimat 2009.

Ilmavoimat

TERVETULOA TIIMIIN

Jose, 23
Kouluttaja-aliupseeri

Aliupseeristosta löydät varman ja itsellesi sopivan työn toimivassa joukkueessa. Mahdollisuuksia on runsaasti, ja ne ovat avoinna sinullekin – erilaisia tehtävännimikkeitä on yli sata.

Haasta itsesi. Etsi pelipaikkasi osoitteesta **ALIUPSEERIKSI.FI** tai kysy lisätietoja lähimmältä henkilökuntaan kuuluvalta.

Minussa on ainesta! →

Puolustusvoimat

Teet työtä, jolla on tarkoitus

Ilmavoimat

Liite 20: Juliste 20. Suomen Puolustusvoimat 2009.

Merivoimat

TERVETULOA TIIMIIN

*Henna 25
Tilannevalvoja*

Aliupseeristosta löydät varman ja itsellesi sopivan työn toimivassa joukkueessa. Mahdollisuuksia on runsaasti, ja ne ovat avoinna sinullekin – erilaisia tehtävännimikkeitä on yli sata.

Haasta itsesi. Etsi pelipaikkasi osoitteesta **ALIUPSEERIKSI.FI** tai kysy lisätietoja lähimmältä henkilökuntaan kuuluvalta.

Miuussa on ainesta! →

Puolustusvoimat

lee työtä, jolla on tarkoitus.

Isimies

Liite 21: Juliste 21. Suomen Puolustusvoimat 2009.

Maavoimat

TERVETULOA TIIMIIN

Aliupseeristosta löydät varman ja itsellesi sopivan työn toimivassa joukkueessa. Mahdollisuuksia on runsaasti, ja ne ovat avoimina sinullekin – erilaisia tehtävännimikkeitä on yli sata.

Haasta itsesi. Etsi pelipaikkasi osoitteesta **ALIUPSEERIKSI.FI** tai kysy lisätietoja lähimmältä henkilökuntaan kuuluvalta.

Jukka 26
Opetusaliupseeri

Minussa on ainesta! →

Puolustusvoimat
Tee työssäsi on tarkoitus.

Liite 22: Juliste 22. Suomen Puolustusvoimat 2009.

**“ Kokemus.
Sitä ei rahalla saa.**
Haku käynnissä 24 h

www.rauhanturvaajaksi.fi

 The Finnish Defence Forces
Kriisinhallintajoukot

Liite 23: Juliste 23. Suomen Puolustusvoimat 2011.